

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΣΤ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 – 115 21 ΑΘΗΝΑΙ – ΤΗΛ. 72.18.308

1-15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1997

ΑΡΙΘ. 1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Προσωπογραφία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου.
– Μητροπ. Πατρῶν Νικολδήμου, Μηνύματα Μεγάλης Ἑβδομάδος.
– Μητροπ. Ναυπάκτου Ἱεροθέου, Ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἱερέως. – Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες. – Ἀνδρέα Παπαβασιλείου, Στὸ κατώφλι τῆς Εὐρώπης. – Ἀλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, [http://www. pages-plus. com/ORTHO-DOX](http://www.pages-plus.com/ORTHO-DOX). – Μωσῆως Μοναχοῦ Ἀγιορείτου, Μέγας Βασίλειος, ὁ ἀσκητῆς ἐπίσκοπος. – Παν. Θ. Παπαθεοδώρου, Λόγος ἀμετάφραστος. – Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Ἡ ἸΔ' Κατήχησις πρὸς φωτιζομένους τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. – Θεοδ. Ἀθ. Μαργακοῦ, Ὁσιος Λεόντιος ὁ ἐκ Στεμνίτσης. – Φς, Τὸ βιβλίον. – Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟΝ

ΠΑΡΑ ΚΥΡΙΟΥ

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ 1997

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιῶν 1 – Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μαυρογόνα-
τος, Ἡπείρου 132 – Πέραμα.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Δ'

Εἶναι τόσον πολλῆς οἱ πολύχρωμες ψηφίδες, ποῦ συναπαρτί-
ζουν τὸ ὠραῖο ψηφιδωτὸ τῆς πνευματικῆς προσωπογραφίας τοῦ
ἁγίου Νεκταρίου, ὥστε μόνον ἓνα ἀτελὲς σχεδιάσμα - «σκίτσο»
αὐτῆς εἶναι δυνατὸν νὰ παρουσιάσωμε. Στὴν προσωπογραφία αὐ-
τῆ εἶναι εὐδιάκριτο ἓνα γενικὸ εἰδοποιδὸ γνῶρισμα, ποῦ ἀναφέρε-
ται στὴν Ἀγιολογικὴ Τυπολογία, στὴν ὁποία θὰ ἤμπορούσαμε νὰ
κατατάξωμε τὸν ἅγιο Νεκτάριο.

Ἡ Ἀγιολογικὴ Φαινομενολογία βοηθεῖ νὰ συνειδητοποιήσω-
μεν ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία χαρισματικῶν μορφῶν καὶ τύ-
πων τῆς ἐν Χριστῷ ἐνιαίας ἀγιότητος. Καὶ γιὰ τοὺς ἁγίους ἰσχύει
ἡ διαπίστωσις, ὅτι «ὡσπερ οὐχ ὅμοια πρόσωπα προσώποις, οὕτως
οὐδὲ αἱ διάνοιαι τῶν ἀνθρώπων» (Παροιμ. κζ' 19). Ἐξ ἄλλου,
ἐπειδὴ «ἐκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ Θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς
δὲ οὕτως» (Α' Κορ. ζ' 7), ὑπάρχουν, «κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖ-
σαν», «χαρίσματα διάφορα» (Α' Κορ. ιβ' 6), «διαιρέσεις χαρι-
σμάτων..., διαιρέσεις διακονιῶν..., διαιρέσεις ἐνεργημάτων» (Α'
Κορ. ιβ' 46). Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὅπως ἄλλη εἶναι ἡ λάμψις
καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἄλλη ἡ λάμψις τῆς σελήνης καὶ ἄλλη ἡ
λάμψις τῶν ἄλλων ἀστέρων, ἔτσι καὶ στὸ πνευματικὸ στερέωμα
τῆς ἀγιότητος ἄστρο διαφέρει ἀπὸ ἄστρο στὴ λάμψι («ἀστὴρ ἄ-
στέρος διαφέρει ἐν δόξῃ», Α' Κορ. ιε' 41). Ἔτσι ἐξηγεῖται, ὅτι
ὑπάρχουν καὶ τύποι ἢ μορφῆς ἁγίων, ποῦ συνδέονται μὲ ἀσυνή-
θεις ἐκδηλώσεις, οἱ ὁποῖες στὴν κοινὴ καθημερινὴ ἀνθρωπίνῃ λο-
γικῇ καὶ ἐμπειρίᾳ φαίνονται ὡς ἀπροσπέλαστες ἢ ὡς ἐκ πρώτης
ὄψεως ἐκκεντρικῆς (πρβλ. μερικῆς πτυχῆς τῆς ζωῆς τῶν «διὰ Χρι-
στὸν σαλῶν» ἢ τῶν στυλιτῶν ἢ τῶν ἐρημιτῶν κ.ἄ. ἁγίων). Οἱ ἐκ-
δηλώσεις αὐτῆς ἔχουν γίνεαι δεκτῆς ἀπὸ τὴν πανορθόδοξο συνεί-
δησι, διότι ἔχουν ἐκτιμηθῆ ὅτι ἐντάσσονται στὴν ὑπερκειμένη ὁ-
λότητα τῆς ἀπὸ τὸν ἅγιο Νεκτάριο περιγραφομένης καὶ ἤδη μνη-
μονευθεῖσης βιωματικῆς ἐμπειρίας τῆς «μεγαλοπρεπείας», ἡ ὁ-
ποία ὀδηγεῖ κάθε ἅγιο στὸ νὰ θεωρῆ ὅλα «σκύβαλα, ἵνα Χριστὸν
κερδήσῃ» (Φιλίπ. γ' 8) (Ὁρθ. Ἰ. Κατήχησις, σ. 163).

Τὸ αἰσθητήριον τῆς πανορθόδοξου ἐμπειρίας κατανοεῖ διαι-
σθητικῶς ὅτι γιὰ ὅλες τῆς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν πραγματικῶν
ἁγίων, ἀκόμη καὶ γιὰ τῆς ἀποσπασματικῆς καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως
ἐκκεντρικῆς, ἰσχύει μία θεμελιώδης ἀρχή, ἀνάλογοι κατὰ κάποιον
τρόπο πρὸς τὴν ἀρχὴ τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ τὴν ὁποία «τὸ ὁ-

λον προηγείται τού μέρους». Ἐπομένως ἡ ἰδέα τοῦ «ὄλου» ὑπάρχει σὲ κάθε μέρος καὶ τὸ ἐμψυχώνει. Ἔτσι καὶ μέσα σὲ κάθε ἐπὶ μέρος ἐκδήλωσι τῆς ζωῆς τῶν ἁγίων εἶναι ἐκδηλος ἡ παρουσία τοῦ «ὄλου», δηλαδή ἐν προκειμένῳ ἡ μέθεξις τῆς μουσικῆς ζωῆς τοῦ ἁγιάζοντος τὰ πάντα Σωτήρος Χριστοῦ ὡς καρπὸς τῆς Χριστοκεντρικῆς —μέσα σὲ Τριαδοκεντρικὰ πλαίσια— βιοθεωρίας. Ὁ ἅγιος, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐπὶ ἔτη ζῆ μέσα σὲ μιὰ ἐρημικὴ σπηλιά, δὲν καταδικάζει λ.χ. τὰ θεοδώρητα ὑλικά ἀγαθὰ, ἀλλ' ἀπλῶς τὰ θυσιάζει καὶ ἀποδεδεσμεύεται ἀπὸ αὐτὰ, γιὰ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ν' ἀπλώνῃ τὶς πνευματικῆς φτερούγες του στὰ μυριόχρωμα πλάτη τοῦ πνευματικοῦ οὐρανοῦ, νὰ ἀνυψῶνται στὴ σφαῖρα τοῦ «ὄντως ὄντος», νὰ κατοπεύῃ μὲ εὐρύτερη προοπτικὴ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς αἰωνιότητος τὶς ἀνάγκες τῶν ἀδελφῶν του, οἱ ὅποιοι ζοῦν μέσα στὸν κόσμον, νὰ κατέρχεται μαζί τους νοερῶς στὴν ἄβυσσος τῶν προβλημάτων τους, νὰ φέρῃ αὐτὰ μὲ τὴν ἀδιάλειπτη νοερὴ προσευχὴ του πάνω στὸ θυσιαστήριον τῆς καρδιάς του καὶ ἔτσι οὐσιαστικῶς νὰ μὴν εἶναι ἀποξενωμένος ἀπὸ τὸν —μακρὰν ἢ ἐγγὺς εὐρισκόμενο— κοινωνικὸ περίγυρον.

Ἄλλ' ἐκτὸς ἀπὸ τὸν τύπο αὐτὸ τῆς ἀγιότητος ὑπάρχει καὶ ἡ Ἀγιολογικὴ Τυπολογία, στὴν ὁποία μπορούμε νὰ κατατάξωμε ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν περιορίζονται στὴν νοερὰ προσευχὴ μέσα στὸ κελλί τους ἢ καὶ μέσα στὸ δωμάτιο τῆς πόλεως, ὅπου ἀκόμη καὶ μὲ ὀλονύκτιες ἀγρυπνίες ἀναπέμπουν «δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας... μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων» (Ἐβρ. ε' 7), ἀλλὰ κἀνοῦν ἐπὶ πλεον αἰσθητὴ τὴν ἀγιότητά τους ἀνάμεσα στοὺς συνανθρώπους μὲ ἐκδηλὴ καθολικότητα. Ἐκδηλώνουν τὴν ἀγιότητα αὐτὴ ὄχι μὲ ἀσυνήθεις ἐκδηλώσεις καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς καθημερινῆς πολυσχιδοῦς καὶ πολυμόρφου ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ μὲ ἀρμονικὴ κατάφασι ὄλων —κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον— τῶν ἀξιών μέσα στὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτιστικὰ πλαίσια. Ἔτσι καὶ αὐτὴ ἡ *vita contemplativa* τοῦ μοναχικοῦ βίου, ὅπως ἤδη εἶπαμε, συνδυάζεται μὲ τὴν *vitam activam*.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, ἐναρμονίζων ἐπὶ μέρους στοιχεῖα διαφόρων Ἀγιολογικῶν Τυπολογιῶν, παρουσίασε μίαν συνθετικὴ εἰκόνα καθολικῆς ἀγιότητος, ἡ ὁποία ἦταν ἐκδηλος στὶς καθημερινὲς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς του καὶ μάλιστα πολὺ προτοῦ ἐκχυθῶν ἐπάνω του ἀπὸ τοὺς κρουνοὺς τῆς Θείας Χάριτος τὰ θαυματουργὰ ρεῖθρα καὶ ὑπερφυσικὰ χαρίσματα.

Ὅλοι ἠμποροῦμε νὰ γίνωμε μιμηταὶ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Τὸ ὅτι ἡ ἀπόδοσις τιμῶν στὴ μνήμη του, ὡς μίᾳ πρωτοφανῆς πνευματικῆς πλημμυρῆς τοῦ αἰῶνος μας, ξαπλώθηκε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ξαπλώνεται

στὶς τάξεις τῶν Ὁρθοδόξων σὲ ὅλες τὶς γωνιῆς τῆς γῆς, στὶς ὁποῖες ἀνεγείρονται ἀφιερωμένοι σ' αὐτὸν περικαλλεῖς ναοί, ὀφείλεται στὸ ὅτι τὸν νοιώθουμε πολὺ κοντὰ μας ὄχι ὡς ἓνα ἀπόμακρον ἢ ὑπερφυσικὸν ὄν μιᾶς παρωχημένης μακρυνῆς ἐποχῆς, ἀλλ' ὡς «σάρκα ἐκ τῆς σαρκὸς μας καὶ ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων» μας, ὡς συνάνθρωπό μας, ὁ ὁποῖος ἔζησε στὶς ἡμέρες μας, πόνεσε διότι διώχθηκε ἀδίκα, ἀντιμετώπισε κατὰ μέτωπον μὲ νικηφόρον τρόπον ἀντιξοότητες, πολλὰς ἀπ' τὶς ὁποῖες ἀντιμετωπίζομε καὶ ἐμεῖς, καί, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ἄγνωστος συγγραφεὺς τῆς πρὸς Διόγνητον ἐπιστολῆς, «τοῖς ἐγγωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθῶν..., θαυμαστὴν καὶ παράδοξον ἐνδείκνυται τὴν κατάστασιν τῆς ἐαυτοῦ πολιτείας... Ἐν σαρκὶ τυγχάνει, ἀλλ' οὐ κατὰ σάρκα ζῆ. Ἐπὶ γῆς διατρέβει, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύεται... Πτωχεύει καὶ πλουτίζει πολλοὺς· πάντων ὑστερεῖται καὶ ἐν πᾶσι περισσεύει... Λοιδορεῖται καὶ εὐλογεῖ... Ἐν κόσμῳ οἰκεῖ, οὐκ ἐστὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου...».

Ὁ ταπεινός, πρᾶος καὶ ἀνεξίκακος ἐπίσκοπος Πενταπόλεως καὶ φωστὴρ τῆς Αἰγίνης ἅγιος Νεκτάριος, μιμούμενος πολλοὺς μεγάλους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, μέσα στὸ πολιτισμικὸ του περιβάλλον ἐνεσάρκωσεν ἰδεῶδες ἀγιότητος, προσεῖτο στὸν καθένα ἀπὸ ἐμᾶς, διότι ἐναρμονίζει τὴν ἐξυμνουμένη ἀπὸ αὐτὸν θεία «μεγαλοπρέπεια» τοῦ οὐρανοβάμονος μύστου καὶ μυσταγωγοῦ μὲ τὴν ζωὴ τοῦ προσγειωμένου καὶ ὠλοκληρωμένου ἐπὶ γῆς καὶ μέσα στὸ κοινωνικὸ περιβάλλον ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει συμπεριφορὰ κατὰ πάντα σύμμετρη πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴ διαβάθμισι τῶν θεοδωρητῶν ἀξιών καὶ ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα, καταφασκόμενα καὶ ἀγιαζόμενα, ὑποτάσσονται στὰ ἐκάστοτε ἱεραρχικῶς «κρεῖττονα» καὶ ἀνώτερα. Ἡ μυσταγωγικὴ καὶ ἀναγωγικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀπ' τὴν ὁποία ἐνισχυόταν συνεχῶς, ἀνεμόχλευε τὰ ἔσχατα ὑπαρξιακὰ βᾶθη του, ἐξεκόλαπτε τὸν ἐσώτατο πυρῆνα τῆς προσωπικότητός του, προκαλοῦσε συνεχῆ ἀναζωπύρησι καὶ ἀνάφλεξι ὄλων τῶν ἐμφύτων καὶ μυχιῶν πόθων καὶ δυναμικῶν χαρισμάτων τῆς ὑπάρξεώς του καὶ συνήγωνε αὐτὰ ὄχι σὲ ἓνα μηχανικὸ ἄθροισμα, ἀλλὰ σὲ ἱεραρχικὴ τάξι καὶ ἀδιάσπαστη ὀργανικὴ ὁλότητα. Μέσα στὴν ὁλότητα αὐτῆ, ὅπως μὲ μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ τὶς ἐνεργειῆς του ἐπισημαίνομε κατωτέρω, οἱ μερικώτεροι ἀξιολογικοὶ σκοποὶ (θεωρητικοὶ ἢ γνωστικοὶ ἢ ἐπιστημονικοὶ, αἰσθητικοὶ ἢ καλλιτεχνικοὶ, κοινωνικοὶ, ἠθικοὶ, βιολογικοὶ, οἰκολογικοὶ καὶ φυσικοπεριβαλλοντικοὶ, ἀκόμη καὶ οἰκονομικοὶ ἢ τεχνικοὶ) ἐξαγιαζόμενοι καὶ ἐνοποιοῦμενοι, ὑποτάσσονταν σὲ μίᾳ θεμελιώδη καὶ ἐνοποιοῦ ἀξιολογικῆ ροπῆ καὶ κατεύθυνσι καὶ σὲ ἓνα σύνθημα:

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β'

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Του Σεβ. Μητροπολίτου Πατρών κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

17. Ο Ζ' ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΥ

«Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου»

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι φθάνουν στις τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς των δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ φωνάξουν. Ὅταν ἐγγίξῃ τὸ τέλος, τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐγκαταλείπουν οἱ δυνάμεις του. Μόλις ἴσως κατορθώνει νὰ προσφέρῃ μερικὲς λέξεις, πολὺ χαμηλόφωνα. Ὀλίγον κινούνται τὰ χεῖλη διακεκομμένα. Καὶ σὲ λίγο ὁ ἄνθρωπος σβῆνει.

Ἄλλ' ὅταν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀποθήκησῃ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἔχει πλήρη κυριαρχίαν σώματος καὶ πνεύματος. Καὶ «φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ εἶπε· Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου».

Καὶ ἔπρεπε πράγματι μὲ μεγάλην φωνὴν νὰ προσφέρῃ ὁ Κύριος αὐτὰ τὰ τελευταῖα λόγια Του ἐπάνω στὸν Σταυρὸ. Ἐπρεπε νὰ ἀκουσθῇ μεγαλοφώνως αὐτὸς ὁ λόγος. Νὰ τὸν ἀκούσουν δυνατὰ οἱ παριστάμενοι. Καὶ νὰ μείνῃ εἰς τοὺς αἰῶνας τὸ βαθὺ νόημα καὶ τὸ ὑψηλὸν δίδαγμα ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸν λόγον Του αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ θὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν κατὰ τὴν ἁγίαν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὥραν.

* * *

1. «*Φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπε: Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου*». Πλησιάζει ἡ στιγμή τοῦ θανάτου Του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ θέλει νὰ ἀπευθυνθῇ πρὸς τὸν ὕψιστον Θεόν· καὶ νὰ Τὸν ὀνομάσῃ, διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν, *πατέρα*. Καὶ ἡ λέξις αὐτὴ ἔπρεπε νὰ ἀκουσθῇ πολὺ καθαρά. Διότι

«Τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστὸς» (Κολ. γ' 11). Ἔτσι εἶναι ἐκδηλὰ στὴν ζωὴ του τὸ μέτρον, ἡ σιδηρὰ πειθαρχία, ἡ τάξις, ἡ ἐνότης, ὁ ρυθμὸς καὶ ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος περιπατεῖ «ἐν καινότητι πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γραμματος (τοῦ νόμου)» (Ρωμ. ζ' 6) καὶ λογίζεται «ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλή, ὅσα εὐφρημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος» (Φιλιπ. δ' 8).

(Ἐπεται τὸ τέλος)

εἶναι ἡ λέξις ποὺ ἐκφράζει τὴν σχέσιν Του πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἔπρεπε νὰ τὸ μάθῃ ὁ κόσμος ἀπὸ τὰ χεῖλη Του —προτοῦ σιγήσῃ ἡ γλῶσσά Του ἀπὸ τὸν ἐπερχόμενον θάνατον— ὅτι ἐπιμένει μέχρι τέλους νὰ βεβαιώσῃ ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Ναί. Αὐτὸς ποὺ ἀποθνήσκει ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ὁ αἰμόφυρτος αὐτὸς κατάδικος ὁ Ἐσταυρωμένος ὁ χλευαζόμενος καὶ ἐμπαιζόμενος ἀπὸ τοὺς σταυρωτάς Του καὶ ἀποδοκιμαζόμενος ἀπὸ τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ ποὺ εἶχε εὐεργετήσῃ καὶ μέχρι πρὸ ὀλίγου τὰ ἐνέπνεε καὶ τὰ ἐνεθουσίαζε καὶ τοῦ ἐφάναζαν «ὡσαννά» εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος —εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ διακηρύσσει καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, μὲ τὴν ἐπίκλησιν «*Πάτερ*».

Αὐτὴν τὴν λέξιν —διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἀπὸ αἰῶνων προεικόνισις τοῦ θείου Δράματος— τὴν εἶπεν ἄλλοτε καὶ ὁ Ἰσαάκ, τὴν ὥραν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τὸν θυσιάσῃ ὁ Ἄβραάμ εἰς τὸν Θεόν. Ἐκπληκτο τὸ παιδί ἐκεῖνο δὲν ἔβλεπε, ἀνάμεσα στις ἄλλες προετοιμασίαις διὰ τὴν θυσίαν, νὰ ὑπάρχῃ καὶ τὸ ἀπαραίτητο σφάγιον· καὶ ἐρωτᾷ μὲ ἀπορίαν τὸν πατέρα τοῦ Ἄβραάμ· «*πάτερ... ἰδοὺ τὸ πῦρ καὶ τὰ ξύλα*» ποῦ ἐστὶ τὸ πρόβατον τὸ εἰς ὀλοκάρπωσιν;» (Γεν. κα' 7). Καὶ ἦτο ἀρετὴ ἡ λέξις αὐτὴ («πατέρα μου») νὰ συγκινήσῃ τὸν Ἄβραάμ. Καὶ μὲ πολλὴν τρυφερότητα ἀπήντησε· «*παιδί μου!* Ἐχει ὁ Θεός! Καὶ ἐπηκολούθησε πράγματι ἄμεσος ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ. Ἐπαρουσίασε ἓνα κριάρι, ποὺ πήρε τὴν θέσιν τοῦ Ἰσαάκ ἐπάνω εἰς τὸν βωμόν, διὰ νὰ γίνῃ ἡ θυσία ποὺ ἐτοιμάζετο...

Ἄλλὰ τῶρα ἡ θυσία τοῦ Ἐσταυρωμένου συνετελέσθη. Ὁ Χριστὸς προσέφερε τὴν ζωὴν Του «λύτρον ἀντὶ πολλῶν», διὰ τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν. Θὰ προσφέρῃ ὅμως πρὶν ἀποθάνῃ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὴν λέξιν «*Πάτερ*». Καὶ θὰ ἐπιμείνῃ μέχρις ἐσχάτων εἰς τὴν ὁμολογίαν καὶ τὴν διακήρυξίν Του ὅτι εἶναι ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ θυσιάζεται διότι «οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον».

Τί καὶ ἂν οἱ ἐχθροὶ Του λέγουν ὅτι ἐβλασφήμησεν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν Θεοῦ ἐποίησεν; Ἐκεῖνος «φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ» πιστοποιεῖ ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ τὸ γνωρίζουν ἀδιαμφισβήτητως αἱ γενεαὶ πᾶσαι. Καὶ μὴ θαυμάζετε ὅτι ἀποθνήσκει — θανάτω

δὲ σταυροῦ» μάλιστα. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ θὰ νικήσῃ τὸν θάνατον διὰ τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ θὰ κατασυνθῶν οἱ ἐχθροὶ Του.

2. Ὅταν δὲ λέγῃ «Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου», θέλει νὰ ἐκφράσῃ τὴν βαθυτάτην ἐπιθυμίαν Του νὰ παραδοθῇ στὰ χεῖρα τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον εἶναι «φοβερόν τὸ ἐμπειεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζώντος». Ἀλλὰ διὰ τὸν Χριστὸν ἡ ἀγάπη τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς Του εἶναι δεδομένη προαιωνίως. Μόλις δὲ πρὸ ὀλίγου, μετὰ τὸν Μυστικὸν Δείπνον, ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς Του «καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ ἠγάπησα ὑμᾶς· μέναιτε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ... καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ πατρὸς μου τετέρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ» (Ἰω. ιε' 9-20). Εἶναι ὁ Ἅγιος τῶν ἁγίων. Καὶ ὁ ἅγιος Θεὸς Τὸν ὠνόμασεν «Υἱὸν Του ἀγαπητόν, ἐν ᾧ ἠδύοκησεν».

Ἐξ ἄλλου, ὅταν λέγῃ «πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου», διακηρύσσει, μαζὶ μὲ τὴν ἀπόλυτον ἀγιότητά Του, καὶ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν Του. Ἦτο βεβαίως, μέχρι αὐτῆς τῆς ὥρας, εἰς χεῖρας τῶν σταυρωτῶν Του. Διότι ἤλθε πρὸς τὸ ἐκούσιον Πάθος. Ἀλλὰ τώρα ἐφθασε τὸ τέλος. Τὸ μαρτύριον καὶ ἡ θυσία Του ἐτελείωσε. Δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κακότητος τῶν ἀνθρώπων. Παραδίδει τὸν ἑαυτὸν Του εἰς τὸν Θεόν, τὸν Πατέρα Του.

Προηγουμένως, ἐσημείωσεν ὁ Εὐαγγελιστής, ὅτι «φωνὴ μεγάλη» εἶπε· «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;». Καὶ τώρα, διὰ δευτέραν φορὰν, «φωνὴ μεγάλη» ἐπίσης, λέγει· «πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου».

Τὴν πρώτην φορὰν ὁμιλεῖ, ἐνῶ σηκώνει τὸ βᾶρος τῆς ἁμαρτίας τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Καὶ αἰσθάνεται τὸν Θεὸν νὰ ἀποστρέφῃ τὸ βλέμμα ἀπὸ ἐπάνω Του, διότι τὸν ἐβλεπε νὰ φέρῃ ἕνα ἀπαίσιον φορτίον, «αἵρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Ἀλλὰ εἰς τὸ τέλος τῆς μεγάλης θυσίας Του ἐπιβλέπει πάλιν ὁ Θεὸς Πατήρ ἐπὶ τὸν Υἱὸν Του, διότι εἶναι ὁ νικητὴς τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Τὸν βλέπει πάλιν ὡς τὸν Υἱὸν Του τὸν ἀγαπητὸν ἐν ᾧ ἠδύοκησε». Καὶ ὁ Υἱὸς ἀντιστοιχῶς, τὴν ὑστάτην αὐτῆν ὥραν τοῦ Πάθους Του, «φωνήσας φωνὴ μεγάλη» προφέρει ὡς τελευταῖον λόγον Του ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ, μίαν φράσιν ἀπὸ τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ, πού προσθέτει τὴν λέξιν «Πάτερ» («Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου» [Ψαλμ. λ' 5]), διὰ νὰ τονίσῃ, ὅπως προείπομεν, τὴν πρὸς τὸν Πατέρα μοναδικὴν σχέσιν Του, ὡς ὁ Υἱὸς Του ὁ μονογενὴς καὶ ἀγαπητός.

3. Ἐκ τῶν ψαλμῶν ἠντλησε καὶ τοὺς προηγουμένους λόγους πού εἶπεν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ. Ἀπ' ἀρχῆς δὲ τῆς δημοσίας ζωῆς Του ὁμιλεῖ πολλάκις μὲ φράσεις ἐκ τῆς Γραφῆς, μὲ τὴν ρητὴν μάλιστα δῆλωσιν

«γέγραπται». Καὶ μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ἔχει ὄλην τὴν ψυχραμίαν καὶ τὸ ζῆλον νὰ θέλῃ νὰ ἐφαρμοσθῶν μέχρι κεραίας αἱ Γραφαί, ἀφοῦ, ὅπως λέγει ὁ Εὐαγγελιστής, «ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφή», δὲν παρέλειψε, κρεμάμενος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, νὰ εἶπῃ ἀκόμη καὶ τὸ «διψῶ», διότι αὐτὸ μόνον ὑπελείπετο διὰ νὰ ἐκπληρωθῶν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα (Λουκ. κδ' 44, Ἰω. ιβ' 16). Ἀφοῦ δὲ ὅλα εἶχαν τελειώσει, ὑπεγράμμισεν εἰς τοὺς μαθητάς, μετὰ τὴν Ἀνάστασιν Του, «ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ» (Λουκ. κδ' 44).

Συνέδεσε τὴν ζωὴν Του καὶ τὸν θάνατόν του μὲ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ ἀπολύτως. Ὅπως ἐπίσης εἶχε συνδέσει ὄλην τὴν ζωὴν Του μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν οὐράνιον Πατέρα Του. Καὶ ὅπως εἰς τὸν κῆπον τῆς Γεθσημανῆ ἔτρεχε ὁ ἰδρώτας Του «ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος» ὅταν προσήχετο, μὲ μεγάλην ἔντασιν καὶ ἀγωνίαν, πρὸς τὸν Πατέρα, ἔτσι καὶ τώρα ὑψώνει μὲ μεγάλην φωνὴν τὸν τόνον τῆς τελευταίας ἐκείνης ἀπὸ τοῦ σταυροῦ προσευχῆς Του. Καὶ ἀπέθανε μὲ τὰς λέξεις τῆς προσευχῆς εἰς τὰ χεῖλη· «Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου». Διὰ νὰ μάθωμεν ἡμεῖς ὅτι ὅπως ζῶμεν, ἔτσι καὶ ἀποθνήσκομεν. Ἐὰν ζήσωμεν μὲ εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν, θὰ ἔχωμεν καὶ χριστιανικὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ἀλλὰ δι' ὅσους ζήσουν ἐν ἁμαρτίαις, θὰ εἶναι φοβερὰ ἡ ὥρα τοῦ θανάτου, ἐφ' ὅσον δὲν μεσολαβήσῃ μετάνοια.

Πρέπει δὲ, τέλος, νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὰ προσευχητικὰ αὐτὰ λόγια πού μὲ μεγάλην φωνὴν εἶπεν ὁ Ἐσταυρωμένος Κύριος ἐμπεριέχουν μῆνυμα σωτηρίας πρὸς τὸν κόσμον. Διότι ὁμιλεῖ μὲν ὡς υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους ὁμιλεῖ ὡς κύριος καὶ ἐξουσιαστής. Καὶ τονίζει ὅτι ἡ κακία των ἔπεσεν εἰς τὸ κενόν. Ὅσον καὶ ἂν Τὸν ὑπέβαλαν εἰς τὰ φορικτὰ καὶ ἄχραντα Πάθη, Ἐκεῖνος τελικὰ εἶναι ὁ νικητὴς. Ὁ Χριστὸς «ἐγερεθὴς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει» (Ρωμ. ζ' 9). Αὐτὸς κυριαρχεῖ καὶ ὅταν ἀποθνήσκῃ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ γι' αὐτὸ μπορούσε νὰ λέγῃ· «τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἴρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτήν ἀπ' ἑμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν» (Ἰω. ι' 18). Ἀποθνήσκω, διότι τὸ θέλω· διότι αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· καὶ ὄχι διότι μοῦ τὸ ἐπέβαλεν ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων. Προσφέρω τὸ αἷμά μου καὶ τὴν ζωὴν μου πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Δέχομαι τὸν θάνατον ἀπὸ τὸ πλάσμα μου, ἐγὼ ὁ Πλάστης καὶ Δημιουργός, διὰ τὴν λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ κόσμου.

Ναί. Δι' αὐτὸ ἀπέθανεν ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυ-

Ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἱερέως*

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέου

Ἔτσι, στὴν τάξη τῶν Ἱερέων ἀνήκουν ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς ποὺ ἀπέκτησαν αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων. Εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ στέκονται ἀρρενωπῶς σὲ κάθε πειρασμὸ καὶ τὸν ἀντιμετωπίζουν μὲ ἀνδρικό φρόνημα, καὶ κινούνται μόνο πρὸς τὴν ὑπερούσια καὶ δυναμοποιὸ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ βέβαια ἀναφέρονται πρὸς τὸ θεομίμητο. Ἐπίσης, ἀνήκουν οἱ Ἱερεῖς ἐκεῖνοι ποὺ δέχονται τὶς θεαρχικὲς δυνάμεις μὲ ἀγάπη, συμπάθεια, καὶ δύναμη ψυχῆς, καὶ γίνονται μὲ λόγους καὶ πράξεις παραμυθία καὶ ωφέλεια στοὺς ἀσθενεῖς καὶ πένητες⁵.

Γίνεται, λοιπόν, φανερὸ ὅτι οἱ Ἱερεῖς - Πρεσβύτεροι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ μὲ τὸ ζῆλο τους δέχονται τὶς ἐλλάμψεις τοῦ Θεοῦ, κινούνται οἱ ἴδιοι πρὸς τὸν Θεό, ἐνώνονται μαζί Του, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀντιμετωπίζουν κάθε πειρασμὸ μὲ ἀρρενωπότητα καὶ σταθερότητα, ἀλλὰ καὶ νὰ δείχνουν ἀγάπη καὶ συμπάθεια στοὺς ἀσθενεῖς καὶ πένητες. Ἐπομένως, τὸ φιланθρωπικὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελοῦν οἱ Ἱερεῖς δὲν ἔχει σχέση ἀπλῶς μὲ μιὰ οὐμανιστικὴ φιλανθρωπία, μὲ ἕναν οὐμανισμό, ἀλλὰ μὲ τὴν πνευματικὴ τους ὠριμότητα καὶ τὴν πνευματικὴ τους κατάσταση.

Τὸ ἴδιο μπορεῖ κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ καὶ γιὰ τοὺς Διακόνους. Οἱ Διάκονοι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν τάξη «τῶν ἐξουσιῶν», οἱ ὁποῖες Ἐξουσίες ἔχουν ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τὸ «εὐκοσμον καὶ εὐτακτον περὶ τὰς θείας ὑποδοχὰς» καὶ τὸ νὰ ἀνάγονται στὰ θεία ἀκρατήτως καὶ μὲ εὐταξία, καθὼς ἐπίσης νὰ ἀνάγουν πρὸς αὐτὴν ἀγαθοειδῶς, ὅσα συνδέονται μὲ αὐτές. Ἔτσι, λοι-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 359 τοῦ ὑπ' ἀρ. 18/1996 τεύχους.

ροῦ. Διὰ νὰ ἀποπλύνῃ μὲ τὸ αἷμά Του τὸν ρύπον τῶν ἁμαρτιῶν μας. Ἡμεῖς δὲ οἱ λάτρες καὶ προσκνηταὶ τοῦ Ἑσταυρωμένου ἄς σταθῶμεν εὐλαβῶς ἐνώπιον τοῦ Σταυροῦ Του. Καὶ μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν — μέχρὶ δακρύων — καὶ μὲ συντριβὴν καὶ εὐγνωμοσύνην ἄς ὁμολογήσωμεν ὅτι «Οὗτος τὰς ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνάται».

Καὶ εἶθε τὸ τίμιον αἷμά Του νὰ «καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας». Καὶ ὁ Σταυρὸς του, ὡς κλίμαξ οὐρανομήκης, νὰ μᾶς ἀνεβάσῃ μέχρὸς τοῦ θρόνου τῆς μεγαλοσύνης Του, διὰ νὰ ἀκούσωμεν ἀπὸ τὸν δι' ἡμᾶς Σταυρωθέντα τὸν μακάριον λόγον ποὺ εἶπεν εἰς τὸν ληστήν· «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ». Ἀμήν.

πόν, καὶ οἱ Διάκονοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ δέχονται τὴν Χάρη καὶ λειτουργικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν εὐκοσμία τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν εὐταξία τοῦ βίου, καθὼς ἐπίσης μὲ τὸ ὅτι ἀνάγονται μὲ νοερὰ ἐξουσία πρὸς τὴν θεία γνώση καί, βεβαίως, χειραγωγοῦν ὅσους συνδέονται μὲ αὐτοὺς ἀγαθοειδῶς καὶ τοὺς ἀνάγουν πρὸς αὐτὴν τὴν θεία γνώση, μὲ κάθε εὐταξία⁶.

Ἐπομένως, γίνεται φανερὸ ὅτι οἱ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης συνδέονται στενότερα μὲ τὶς οὐράνιες δυνάμεις, καί, βεβαίως, μὲ ἀνάλογη πνευματικὴ κατάσταση. Δὲν πρόκειται γιὰ μιὰ ἀφηρημένη πνευματοκρατία, ἀλλὰ γιὰ τὴν οὐσία τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως. Γιατί, πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ καθοδηγήσῃ ἄλλους, ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν ἔχει χειραγωγηθῆ ἀπὸ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ; Πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ εἶναι διδάσκαλος τῶν ἄλλων, ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἔχει γίνῃ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν ἔχει μαθητεύσῃ στὰ μυστήρια τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν; Ἡ ἱερωσύνη δὲν εἶναι μιὰ ἀπλή τελετουργία, ἀλλὰ μιὰ ὀλόκληρη ποιμαντικὴ ἐπιστήμη, ποὺ προϋποθέτει ὑπαρκτικὴ γνώση.

2. Ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἱερέως κατὰ τοὺς ἱερούς Κανόνες

Ἡ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας προϋποθέτει ἀσφαλῶς ὅτι ὅσοι ἀναλαμβάνουν ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα καὶ ὑπεύθυνα ἀποστολὴ νὰ καθοδηγοῦν ἄλλους πρὸς τὴν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν πρέπει νὰ εἶναι ὀλοκληρωμένες προσωπικότητες, νὰ ἔχουν πνευματικὴ ἐμπειρία. Αὐτὸ ὅμως πρέπει νὰ ἐξακριβώνεται. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἔθεσαν τὶς κανονικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν εἴσοδο κάποιου Χριστιανοῦ στὶς τάξεις τῆς ἱερωσύνης.

Ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι οἱ ἱεροὶ Κανόνες ποὺ ὀμιλοῦν γιὰ τὶς σοβαρὲς κανονικὲς προϋποθέσεις εἰσόδου κάποιου στὶς τάξεις τῆς ἱερωσύνης, προϋποθέτουν τόσο τὴν διαβεβαίωση τῆς πνευματικῆς καταστάσεως ποὺ διαθέτει ὁ ὑποψήφιος, ὅσο καὶ τὴν ἐξασφάλιση τουλάχιστον τοῦ κατωτέρου πνευματικοῦ ἐπιπέδου, ὅταν δὲν ὑπάρχουν οἱ ἄλλες πνευματικὲς προϋποθέσεις ποὺ εἶδαμε προηγουμένως. Δηλαδή, ὁ Κληρικὸς πρέπει νὰ διαθέτῃ πνευματικὴ γνώση. Ἄν ὅμως αὐτὸ δὲν ὑπάρχει, τουλάχιστον πρέπει νὰ διατηρῆ τὰ κατώτατα τεκμήρια ποὺ δείχνουν ὅτι μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθῆ στὸ μέγαλο τοῦ ἔργο. Μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ πρέπει νὰ βλέπουμε τὰ κωλύματα τῆς ἱερωσύνης.

Είναι χαρακτηριστικός ο λόγος του 'Αποστόλου Παύλου πρὸς τὸν Τιμόθεο: «δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον (καὶ ἐδῶ ἔννοεῖ κυρίως τὸν πρεσβύτερο) ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος — εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστήναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται; — μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφλωθεῖς εἰς κρῖμα ἐμπέση τοῦ διαβόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἑξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμόν ἐμπέση καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου» (Α' Τιμ. γ' 2-7).

Στὸ ἀποστολικὸ αὐτὸ χωρίο, ποῦ εἶναι ἡ πηγὴ ὄλων τῶν κανονικῶν διατάξεων, παρουσιάζονται τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ κριτήρια καὶ οἱ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τὴν εἰσαγωγή κάποιου σὺς τάξεις τοῦ ἱεροῦ Κλήρου. Δὲν θὰ ἐπιχειρήσουμε εὐρύτερες ἐρμηνευτικὰς ἀναλύσεις, ἀλλὰ θὰ τονίσουμε τὰ ἀπαραίτητα σημεῖα.

Πρῶτον. Ὁ Κληρικὸς πρέπει νὰ διακρίνεται γιὰ τὶς πολλὰς ἀρετὰς, ποῦ βέβαια εἶναι χαρίσματα τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τὰ ὁποῖα εἶναι καρποὶ καὶ τῆς δικῆς του σπουδῆς καὶ τοῦ προσωπικοῦ του ἀγῶνα. Οἱ ἀρετὰς εἶναι τὸ ἀνεπίληπτο, ἡ σωφροσύνη, ἡ νηφαλιότητα, ἡ κοσμιότητα, τὸ φιλόξενο, τὸ διδακτικόν, ἡ ἐπιεικία, τὸ ἄμαχο καὶ τὸ ἀφιλάργυρο. Ἐπειδὴ τῶν ἀρετῶν προηγεῖται ἡ ἀποβολὴ τῶν παθῶν, δηλαδὴ ἡ μεταμόρφωση τῶν δυνάμεων τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, γι' αὐτὸ καὶ συνεπάγεται ὅτι ὁ Ἱερεὺς δὲν πρέπει νὰ διακατέχεται ἀπὸ τὰ πάθη τῆς μέθης, τῆς ἐπιθετικότητος καὶ τῆς αἰσχροκέρδειας.

Δεύτερον. Ὁ ὑποψήφιος Κληρικὸς δὲν πρέπει νὰ εἶναι νεόφυτος, δηλαδὴ νεοκατήχητος καὶ νεοβαπτισθεὶς. Αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο, γιὰ τὸ πρέπει νὰ ἔχη κατὰ τὸ δυνατόν ὀλοκληρωμένη πνευματικὴ γνῶση. Εἶναι ἐνδεχόμενον κάποιος νὰ ἀποκτᾷ τὴν «πρώτην ἀγάπην», λόγῳ ἐλεύσεως τῆς θείας Χάριτος, κατὰ τὴν βάπτισμα, ἀλλὰ ὅταν αὐτὴ ἡ πρώτη Χάρη ἀρθῆ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, νὰ ἀπογοητευθῆ. Ἀκριβῶς τότε χρειάζεται ὑπομονὴ καὶ πνευματικὸς ἀγῶνας γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἀποκτήσῃ πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ ἰσορροπία. Στὸ διάστημα τῆς ἄρσεως τῆς θείας Χάριτος, ὅπως τονίζουν πολλοὶ ἄγιοι Πατέρες, μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ παίγνιο τοῦ διαβόλου. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δικαιολογεῖ αὐτὸ «τὸ νεόφυτο» λέγοντας: «ἵνα μὴ τυφλωθεῖς εἰς κρῖμα ἐμπέση τοῦ διαβόλου». Πράγματι, ὅταν ἀποκτᾷ κανεὶς μιὰ πνευματικὴ ἐξουσία καὶ δὲν ἔχει τὴν ἀπαραίτητη ταπεινώση, τότε μπορεῖ νὰ ἀπο-

κτήσῃ πνευματικὴ τύφωση, δηλαδὴ ἐγωισμό καὶ ὑπερηφάνεια.

Τρίτον. Ὁ Κληρικὸς πρέπει νὰ ἔχη «μαρτυρίαν καλὴν ἀπὸ τῶν ἑξωθεν». Μὲ τὴν λέξη «ἑξωθεν» ἐννοοῦνται ὅλοι ἐκεῖνοι ποῦ δὲν εἶναι μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἱερεὺς Θεοφύλακτος Βουλγαρίας, κατὰ τὴν μεταγλώττιση ποῦ ἔκανε ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ἐρμηνεύοντας αὐτὸ τὸ χωρίο, λέγει: «Πρέπει, ὅποιος μέλλει νὰ γενῆ Ἐπίσκοπος, (καὶ Κληρικὸς) νὰ μαρτυρῆται ὡς καλὸς καὶ ἐνάρετος καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας (δηλαδὴ τοὺς εἰδωλολάτραις), διὰ νὰ μὴ ἔχουν οὔτε αὐτοὶ νὰ τὸν κατηγοροῦν εἰς κανένα σφάλμα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ νὰ τὸν ἐντρέπωνται»⁷.

Πόσο μᾶλλον πρέπει νὰ βεβαιώσουν μερικὰ ἔντιμα πρόσωπα ὅτι εἶναι κατάλληλος γιὰ τὴν ἱερωσύνη. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἀπαιτεῖται καὶ ἡ συμμαρτυρία τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ δύο ἢ τριῶν ἄλλων προσώπων. Ἡ μαρτυρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, τὴν ὁποία θὰ διαποιμάνῃ ὁ ὑποψήφιος Κληρικὸς, εἶναι ἀπαραίτητη καὶ σημαντικὴ. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ πρῶτοι ἑπτὰ διάκονοι, ὅπως λέγουν οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, προτάθησαν ἀπὸ τὸν λαόν, κατόπιν παρακλήσεως τῶν Ἀποστόλων, καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοὺς χειροτόνησαν. Αὐτὸ δὲν εἶναι δικαίωμα τοῦ λαοῦ, τῶν λαϊκῶν μελῶν, ἀλλὰ παραχώρηση τῶν Ἀποστόλων. Πάντως, οἱ τελευταῖοι τοὺς εἰσήγαγαν στὴν ἱερωσύνη. Ὅταν κάποιος δὲν ἔχει τὴν καλὴ μαρτυρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, δὲν μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθῆ στὸ μεγάλο του ἔργο.

Μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ πρέπει νὰ δοῦμε καὶ τὰ βασικὰ στοιχεῖα ποῦ ὑπογραμμίζουν οἱ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν εἴσοδο κάποιου στὴν ἱερωσύνη.

Οἱ ἱεροὶ Κανόνες, ὅπως ἀκριβῶς διέταξε ὁ Θεὸς στὴν Παλαιὰ Διαθήκη γιὰ τοὺς Κληρικοὺς (Λευιτ. κα', 16-23) ἀπαιτοῦν ἀρτιμέλεια σωματικὴ. Κατὰ τὸν ΚΕ' Κανόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων «ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν μὴ γινέσθω Κληρικὸς», γιὰ τὴν εἶναι αὐτοφονευτῆς καὶ ἐχθρὸς τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ κωφὸς καὶ τυφλὸς δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ Ἐπίσκοπος, ὅχι βέβαια γιὰ τὴν εἶναι μισασμένος, ἀλλὰ γιὰ τὸ εἶναι ἐμπόδιο γιὰ τὴν τέλεση τῶν καθηκόντων του (ΟΖ' Ἀποστόλων). Ὅσοι ἔχουν δαιμόνιο οὔτε Κληρικοὶ μποροῦν νὰ γίνουν, οὔτε νὰ συμπροσεύχονται μὲ τοὺς πιστοὺς (ΟΘ' Ἀποστόλων).

Γνωρίζουμε ὅτι οἱ ἱεροὶ Κανόνες δὲν ἀποκλείουν τοὺς ἐγγάμους ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη, ὅπως τὸ κάνουν οἱ Λατίνοι, ἀλλὰ ὁμοῦ καὶ ἐκεῖ θέτουν προϋποθέσεις. Ὁ ΙΖ' Κανὼν τῶν ἁγίων Ἀποστό-

λων λέγει: «ὁ δυοὶ γάμοις συμπλακείς, μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κησάμενος οὐ δύναται εἶναι Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἢ ὄλος τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ». Κατὰ τὸν ἅγιο Νικόδημο τὸν Ἁγιορείτη, ἢ παλλακὴ εἶναι ἢ γυναῖκα ἐκεῖνη ἢ σεμνὴ ποῦ κατοικεῖ μετὰ ἄνδρα καὶ δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι γυναῖκα του, ἢ ἀκόμη «εἶναι ἐκεῖνη ὅπου συζῆ νομίμως μετὰ ἄνδρα, χωρὶς νὰ εὐλογηθῆ μετὰ γάμον». Δηλαδή, ἂν κάποιος ἔκανε πολιτικὸ γάμο, δὲν μπορεῖ νὰ ἱερωθῆ. Ἐπίσης ὁ ἹΗ' Ἀποστολικὸς Κανὼν γράφει: «ὁ χήραν λαβὼν ἢ ἐκβεβλημένην (διαζευγμένη), ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν ἢ τῶν ἐπὶ σκηπῆς, οὐ δύναται εἶναι Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος ἢ Διάκονος ἢ ὄλος τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ». Μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ πρέπει νὰ ἐνταχθῆ καὶ ὁ Η' Κανὼνας τῆς Νεοκαισαρείας: «Γυνὴ τινος μοιχευθεῖσα λαϊκοῦ ὄντος, ἐὰν ἐλεγχθῆ φανερώς, ὁ τοιοῦτος εἰς ὑπηρεσίαν ἐλθεῖν οὐ δύναται». Ἐὰν μοιχεύσῃ μετὰ τὴν χειροτονία, πρέπει νὰ τὴν ἀπολύσῃ, ἐὰν ὅμως ἀποφασίσῃ νὰ συζῆσιν μαζί της, τότε δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι Κληρικὸς.

Οἱ ἱεροὶ Κανόνες ἀκόμη ἀναφέρονται καὶ σὲ θέματα πίστεως. Οἱ Πατέρες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀντιμετωπίζοντας ἓνα θέμα ποῦ τοὺς ἀπασχολοῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, εἶπαν: «Ἀρνηθέντες τὸν Χριστὸν οὐ χειροτονοῦνται». Γιατί, ὅποιος ἀρνήθηκε τὸν Χριστὸ σημαίνει ὅτι δὲν εἶχε Χάρι μετὰ του καὶ ἐπομένως εἶναι ἐπικίνδυνος γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἀρνηθῆ τὸν Χριστὸ καὶ ὅσο θὰ εἶναι Κληρικὸς, ὁπότε στὸ πρόσωπό του θὰ ἀτιμασθῆ ἢ Ἐκκλησία.

Γενικά, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας: «παντὸς τοῦ χρησίμου καὶ ἀναγκαίου πρὸς οἰκοδομὴν τῶν λαῶν, τελούντος δὲ καὶ εἰς ὑπόληψιν τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν, φροντίδα ποιεῖσθαι χρῆ»⁸. Δηλαδή, ἐκεῖνος ποῦ ἀναλαμβάνει τὴν φροντίδα τῶν Ἐκκλησιῶν πρέπει νὰ εἶναι χρήσιμος καὶ ταυτόχρονα νὰ ἔχη τὴν ὑπόληψη τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅλου τοῦ λαοῦ.

Μὲ τοὺς ἀποστολικοὺς καὶ πατερικοὺς αὐτοὺς λόγους ἐλέγχεται καὶ κατὰ πόσον ὁ ὑποψήφιος Κληρικὸς εἶναι κατάλληλος γιὰ τὴν διακονία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Δὲν μπορεῖ κάποιος νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν ἔχει πνευματικὴ ὠριμότητα, ἢ ὅποια ἐλέγχεται ἀπὸ δημόσιες ἐκδηλώσεις, καὶ ἐὰν δὲν ἔχη τὴν συγκατάθεση τοῦ λαοῦ.

3. Ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἱερέως ἀπὸ ψυχολογικῆς πλευρᾶς

Ἡ πνευματικὴ ἀριότητα τοῦ Κληρικοῦ ἔχει ἐπίδραση καὶ στὴν ψυχολογικὴ του κατάσταση. Βεβαίως, δὲν ταυτίζονται ἀπολύτως τὰ ψυχολογικά

μὲ τὰ πνευματικά, ἀλλὰ εἶναι γεγονὸς ὅτι ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχει μέσα του τὶς ἐνέργειες τῆς θείας Χάριτος καὶ εἶναι κατοικητήριο τοῦ ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ, τότε ἐπηρεάζεται καὶ ἡ ψυχολογικὴ του συγκρότηση. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ χαρακτήρας τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀλλάζει, ἀλλὰ ἡ ψυχολογικὴ του κατάσταση μεταμορφώνεται ἀπὸ τὴν θεία Χάρι καὶ αὐτὸ ἔχει συνέπεια στὴν χαρακτηριολογία του. Δηλαδή, μπορεῖ κάποιος νὰ ἔχη ἰσχυρὸ θυμικὸ στοιχείο, μετὰ τὴν ἔλευση ὅμως τῆς θείας Χάριτος αὐτὸ δὲν μειώνεται, ἀλλὰ διοχετεύεται σὲ ἄλλη θετικὴ κατεύθυνση.

Ἐνῶ τὸ πνευματικὸ ἐπηρεάζει καὶ ἐλέγχει τὸ ψυχολογικὸ καὶ χαρακτηριολογικὸ, ἐν τούτοις ἡ ψυχολογικὴ ἰσορροπία δὲν δηλώνει καὶ τὴν Χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅτι δηλαδή ὁ Κληρικὸς διαθέτει πνευματικὴ γνώση. Πάντως, ἔστω κι ἂν κάποιος Κληρικὸς δὲν ἔχει τὴν πνευματικὴ γνώση, ὅπως τὴν παρουσίασε προηγουμένως ὁ ἅγιος Νικήτας Σηθηάτος, ὅμως εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εἶναι ψυχολογικὰ ἰσορροπημένος. Ἐνας ἀνισόρροπος Κληρικὸς εἶναι πληγὴ γιὰ τὴν Ἐκκλησία.

Σὲ αὐτὴν τὴν ψυχολογικὴ ἰσορροπία ἀποβλέπουν οἱ ἱεροὶ Κανόνες, ὅταν κάνουν λόγο γιὰ τὴν ἡλικία τοῦ μέλλοντος νὰ χειροτονηθῆ. Βεβαίως, στοὺς ἱεροὺς Κανόνες δίνεται ἡ ἐπεξήγηση ὅτι πρέπει ὁ Κληρικὸς νὰ βρισκεται στὴν ἡλικία τῶν 30 ἐτῶν, γιὰ καὶ ὁ Χριστὸς σὲ αὐτὴν τὴν ἡλικία ἄρχισε τὸ ἐπίσημο ἔργο του. Πιστεύω ὅμως ὅτι αὐτὸ ἔχει καὶ μιὰ ἄλλη σημασία. Δείχνει ὅτι περὶ που στὴν ἡλικία αὐτὴ ὁ ἄνθρωπος ὀλοκληρώνεται βιολογικὰ καὶ ψυχολογικὰ, ἀποκτᾷ τὶς ἀπαραίτητες γνώσεις, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὴν στοιχειώδη κοινωνικὴ πείρα. Ἡ ἡλικία τῶν 30 ἐτῶν εἶναι μιὰ ἡλικία ποῦ δείχνει τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν παιδική, ἐφηβικὴ καὶ ἀνώριμη ἡλικία, καὶ τὴν εἴσοδο στὴν ἀνδρική, ὁπότε διακρίνεται ὁ ἄνθρωπος γιὰ μιὰ ὠριμότερη σκέψη. Θεωρῶ σημαντικὴ καὶ τὴν ψυχολογικὴ ὠριμότητα ἐνὸς ἀνθρώπου γιὰ νὰ εἰσαχθῆ στὸν ἱερὸ Κλῆρο. Γιατὶ μπορεῖ κάποιος νὰ ἔχει τὰ ἐξωτερικά, τυπικὰ προσόντα ποῦ προϋποθέτουν οἱ ἱεροὶ Κανόνες, ἀλλὰ ὅταν εἶναι ἀνισόρροπος ψυχολογικὰ δημιουργεῖ πολλὰ προβλήματα στὴν Ἐκκλησία.

Πρέπει στὴ συνέχεια νὰ δοῦμε γιὰ λίγο μερικὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα, ποῦ κάνουν ἓναν ἄνθρωπο, καὶ ἰδίως ἓναν Κληρικὸ, ἰσορροπημένον ἄνθρωπο. Πρέπει ἐξ ἀρχῆς νὰ σημειώσω ὅτι οἱ διάφορες ψυχολογικὲς σχολὲς ἔχουν χωρίσει τοὺς ἀνθρώπους σὲ κατηγορίες, κάνουν λόγο γιὰ τοὺς τύπους τῶν ἀνθρώπων, καθὼς ἐπίσης σημειώνουν τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα ποῦ συγκρο-

των μιὰ ὄριμη προσωπικότητα. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ ὁμως μὲ τὸ θέμα αὐτὸ γιὰ νὰ παρουσιάσω τὰ συγκεκριμένα αὐτὰ γνωρίσματα, ἀλλὰ θὰ ἐκθέσω τὰ βασικὰ στοιχεῖα ποὺ συγκροτοῦν ἕναν ὄριμο καὶ ἰσορροπημένο τύπο, ὅπως ἀκριβῶς τὰ βλέπω μέσα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μου ποιμαντικὴ πείρα.

Τὸ **πρῶτο στοιχεῖο** εἶναι ὅτι ὁ ψυχολογικὰ ὄριμος ἄνθρωπος **ἐπιδιώκει τὴν τελειότητα, χωρὶς νὰ διακρίνεται γιὰ τὴν τελειομανία.** Ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν δυὸ αὐτῶν ὄρων. Κάθε Χριστιανὸς πρέπει νὰ ἐπιδιώκει τὴν τελειώσή του κατὰ Χριστόν, νὰ ὀδηγητῆ πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ τελειότητα. Βέβαια, ἡ τελειότητα εἶναι ἀτέλεστη, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ἐπιτύχει, γιὰτὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι πεπερασμένος, πρέπει ὁμως νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν πνευματικὴ του ὀλοκλήρωση. Ἄλλο ὁμως εἶναι ἡ τελείωση, καὶ ἄλλο ἡ τελειομανία. Ἡ τελευταία, ἡ τελειομανία, εἶναι δείγμα ἑνὸς νευρωτικοῦ ἀνθρώπου. Ἡ τελειομανία ἐκφράζεται μὲ τὸ ἄγχος νὰ εἶναι κανεὶς τέλειος, ἢ τουλάχιστον νὰ φαίνεται τέλειος, μὲ τὸν ἐξεζητημένο προγραμματισμὸ τοῦ ἔργου του, μὲ τὸ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ κοιμηθῆ, ἐπειδὴ αἰσθάνεται ὅτι δὲν ἔχει τελειώσει κάποιο ἔργο. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἀγωνιζόμαστε χωρὶς ἄγχος γιὰ τὴν πνευματικὴ μας τελείωση, ἀλλὰ ταυτόχρονα πρέπει νὰ μάθουμε νὰ ζοῦμε μὲ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα δὲν μποροῦν νὰ λυθοῦν ὅλα, καὶ μάλιστα σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα.

Τὸ **δεύτερο στοιχεῖο** ἑνὸς ψυχολογικὰ ἰσορροπημένου ἀνθρώπου εἶναι **ἡ ὑπαρξὴ αἰσθήματος, χωρὶς συναισθηματισμούς.** Ἡ διάκριση μεταξὺ αἰσθήματος καὶ συναισθήματος, φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι τὸ αἶσθημα εἶναι κάτι βαθύ, τὸ ὁποῖο ὁμως ἐλέγχεται, ἐνῶ τὸ συναίσθημα εἶναι κάτι τὸ ἐξωτερικό, τὸ ὁποῖο ἐνεργεῖ αὐθόρμητα καὶ ἐκδηλώνεται ἀπὸτομα, χωρὶς νὰ ἐλέγχεται.

Ὁ ἄνθρωπος, ἰδιαίτερος ὁ Κληρικὸς, πρέπει νὰ διακρίνεται γιὰ τὴν εὐαισθησία ἀπέναντι στὸν ἀνθρώπινο πόνο, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλες τὶς σχέσεις του μὲ τὸν Θεό, καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ποιμαντικὴ ἐπιστήμη εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπιστήμη τῆς εὐαισθησίας καὶ τῆς τρυφερότητος. Ὅμως αὐτὴ ἡ εὐαισθησία δὲν πρέπει νὰ ἐκφράζεται ἀπλῶς μὲ τὸ συναίσθημα. Ὑπῆρξαν Κληρικοὶ ποὺ ἔκαναν τὸ ἔργο τους μὲ πολὺ συναισθηματισμὸ καὶ διέπραξαν μεγάλα λάθη τόσο στὴν ποιμαντικὴ καθοδήγηση τῶν ἄλλων, ὅσο καὶ στὸν ἑαυτὸ τους. Οἱ προσωρινὲς παρορμήσεις κάνουν μεγάλη ζημιὰ, καὶ ἐγκυμονοῦν μεγάλους κινδύνους. Οἱ συναισθηματισμοί, οἱ ὁποῖοι σὲ κάποια φάση τῆς ζωῆς μας, ὅταν εἴμαστε ἀνώριμοι, ἐκφράζονται ἀδέξια, πρέπει νὰ ἐλέγχονται ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα καὶ τὸ ὀρθόδοξο ἦθος.

Πράγματι, ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ ἀσκητικὴ, ἡ ὑπακοὴ στὸν πνευματικὸ μας Πατέρα συντελοῦν καὶ ἀποβλέπουν στὴν μεταμόρφωση καὶ θεραπεία τοῦ συναισθήματος καὶ τὴν ἀπόκτηση τοῦ αἰσθήματος, χωρὶς τὶς παρενέργειες τοῦ συναισθήματος. Δηλαδή, ὅπως γίνεται ἀντιληπτό, τὸ συναίσθημα κινεῖται καὶ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις, τὴν ἡδονὴ καὶ τὰ πάθη, ἐνῶ τὸ αἶσθημα εἶναι κάτι βαθύ καὶ δείχνει μιὰ πνευματικὴ ὑγεία.

Ὅταν δὴ κανεὶς στὸ βάθος μιὰ ἀγιορείτικη ἀγρυπνία, διαπιστώνει ὅτι ἀποβλέπει στὸν θάνατο τοῦ συναισθήματος καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος τῆς μετανοίας, ποὺ διακρίνεται γιὰ τὴν εὐαισθησία, ἐνῶ ἡ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Δύσεως διαπνέεται ἀπὸ τοὺς ἀρρωστημένους συναισθηματισμούς. Γενικά, ὁ ψυχολογικὰ ἰσορροπημένος Κληρικὸς ἀγαπᾷ πολὺ τὸ ποιμνίό του, στέκεται ἀπέναντι στὰ πνευματικὰ του παιδιὰ ὡς μητέρα, ἀλλὰ μὲ μιὰ αὐθεντικὴ ἀρρενωπότητα. Ἡ ἀγάπη του εἶναι ἀρρενωπὴ, ἀρχοντικὴ.

Τὸ **τρίτο γνώρισμα** ποὺ εἶναι συνέπεια τοῦ προηγουμένου εἶναι ὅτι ὁ ψυχολογικὰ ἰσορροπημένος Κληρικὸς διακρίνεται γιὰ τὸ θαυμάσιο **συνδυασμὸ μεταξὺ ἀγάπης καὶ ἐλευθερίας.** Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τονίζεται σήμερα, γιὰτὶ ζοῦμε τὴν διάσταση καὶ τὴν διάσπαση μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν. Ἄλλοι πνευματικοὶ Πατέρες, λόγῳ τῆς ἀγάπης, καταργοῦν τὴν ἐλευθερίαν τῶν πνευματικῶν τους παιδιῶν, καὶ ἄλλοι λόγῳ τῆς ἐλευθερίας, δὲν ἐνδιαφέρονται γι' αὐτοὺς καὶ δὲν ἐπιδιώκουν τὴν σωτηρίαν τους.

Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς ἔχει τονίσει ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη εἶναι συνδυασμὸς πόθου καὶ φόβου. Ὅταν ὑπάρχη πόθος χωρὶς φόβο, δημιουργεῖται παρρησία, ποὺ κάνει μεγάλο κακὸ στὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις, καὶ ὅταν ἐπικρατῆ ὁ φόβος, χωρὶς τὸν πόθο, τότε βιώνεται τὸ μῖσος.

Ἐπομένως, ὁ ψυχολογικὰ ἰσορροπημένος Κληρικὸς ἀγαπᾷ τὰ πνευματικὰ του παιδιὰ, χωρὶς νὰ καταργῆ τὴν ἐλευθερίαν τους, καὶ σέβεται τὴν ἐλευθερίαν τους, χωρὶς νὰ δείχνει ἀδιαφορία. Ἐνας ἀγιορείτης μοῦ ἔλεγε ὅτι ὅταν διαπαιδαγωγοῦμε πνευματικὰ παιδιὰ, πρέπει νὰ ἐργαζόμαστε κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε ἂν συναντηθοῦμε καὶ μετὰ ἀπὸ πεντακόσια χρόνια, νὰ μὴ μᾶς ἀποδοθῆ εὐθύνη γιὰ σοβαρὸ πνευματικὸ λάθος, νὰ μὴ μᾶς κατηγορήσουν ὅτι τοὺς κοροϊδέσαμε.

(Συνεχίζεται)

5. Ἐνθ. ἀν. σελ. 79-80.

6. Ἐνθ. ἀν. σελ. 80.

7. Νικοδήμου Ἀγιορείτου εἰς ἸΔ' ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐκδ. «Ἁγ. Νικόδημος», Ἀθήναι, 1971 σελ. 119.

8. Ράλλη - Ποτλὴ τόμ. Δ', 361-362.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Του κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ**, Καθηγητού Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(Συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος)

Στο σημείο όμως αυτό παρεμβάλλεται η ένσταση ότι η κλίση των γονάτων κατά τον καθαγιασμό των τιμών δώρων κατά την Κυριακή και την περίοδο της Πεντηκοστής δεν γίνεται προς δήλωση μετανοίας ή πένθους, αλλά χάριν ευλαβείας προς το υπέρτατο μυστήριο, που τελεσιουργείται κατά την στιγμή αυτή, και τιμής προς το άγιο Πνεύμα, που καταπέμπεται και έπιφοιτά «έφ' ημάς και επί τα προκειμένα δώρα». Ότι γίνεται όχι ως δέηση, αλλά «χάριν άσπασμού». Αυτό θα εξετασθεί στη συνέχεια μαζί με το δεύτερο σκέλος του ερωτήματος.

2. Η στάση των πιστών στη θεία λατρεία καθορίζεται από συγκεκριμένη παραδοσιακή δεοντολογία, που εκφράζεται με στάσεις και κινήσεις ανάλογες με την σπουδαιότητα των επί μέρους καιρών της προσευχής. Ένω δηλαδή στην ιδιωτική μας προσευχή ελεύθερα και έν πολλοίς άπρογραμματίστα προσευχόμαστε ή παίρνομε στάσεις προσευχής κατά τις προτιμήσεις και κατά την προαίρεση ή τις δυνατότητές μας, στη κοινή λατρευτική μας εκδήλωση και οι λόγοι και οι στάσεις υπόκεινται σε κανόνες που εξασφαλίζουν τον συντονισμό στις λατρευτικές συνάξεις. Άλλως δεν είναι νοητή ή από κοινού προσευχή. Η δεοντολογία αυτή καθορίζεται από τα ειδικά παραγγέλματα του διακόνου, που άσκει στη σύναξη έργο τελετάρχου και ως προς τον ιερέα και ως προς τον λαό («Όρθοί», «Τάς κεφαλάς... κλίνωμεν», «Κλίναντες τά γόνατα...», «...άνάστησον...», «...προέλθωμεν...», «...προσέλθετε...» κ.λπ.). Όσο για την προσωπική μας ευλάβεια και τις άτομικές μας προτιμήσεις, αυτές υποτάσσονται στο κοινό τυπικό και συντονίζονται με την στάση και τον τρόπο της προσευχής της κοινότητας. Σ' αυτό δε συνίσταται ή ευλάβειά μας, στο να υπακούσουμε στο θέλημα της Έκκλησίας, κι όχι στη δική μας αυθαίρετη προαίρεση. Άλλως ή νομιζόμενη ευλάβειά μας είναι άνευλάβεια και εγωϊστική πράξη. Έργο δε των διδασκάλων είναι να βοηθήσουν τους πιστούς να ένταχθούν όρθά στην λατρεύουσα έκκλησία κι όχι να αυτόνομηθούν, άφου, έννοείται, πρώτα το προσπαθήσουν και το επιτύχουν οι ίδιοι για τον έαυτό τους.

Ποιά είναι ή στάση τώρα των πιστών κατά τον καθαγιασμό των τιμών δώρων; Κατά τα άνωτέρω, αυτή που όρίζει με τα παραγγέλματά του ό διάκονος. Στη βυζαντινή μας παράδοση αυτά είναι το «Στώμεν καλώς, στώμεν μετά φόβου...», δηλαδή ή όρθία ευλάβης στάση. Στη λειτουργία του άγιου Ιακώβου το παράγγελμα διατυπώνεται άναλυτικότερα: «Στώμεν καλώς, στώμεν ευλαβώς, στώμεν μετά φόβου Θεού και

κατανύξεως...». Στην Άλεξανδρινή λειτουργία του άγιου Μάρκου παρεμβαίνει ό διάκονος δίνοντας το παράγγελμα στους καθημένους να σταθούν όρθιοι: «Οί καθημενοι άνάστητε». Είναι άκριβώς ή στάση που βλέπομε να εικονίζονται οι λειτουργούντες ιεράρχες στην άψίδα του ιερού βήματος, όπως και σε φορητές εικόνες, τοιχογραφίες ή μικρογραφίες χειρογράφων ό Μέγας Βασίλειος, ό ιερός Χρυσόστομος, ό άγιος Νικόλαος, ό άγιος Εύθύμιος ό μέγας κ.λπ. Έξ άλλου αυτός ό άναστάσιμος και πασχάλιος χαρακτήρας της θείας λειτουργίας ύπαγορεύει την στάση αυτή, την όρθία στάση που εικονίζει την άνάσταση και την από της δουλείας έλευθερία. Η θεία λειτουργία όποιαδήποτε ήμερα της έβδομάδος και άν τελείται είναι το Πάσχα της Έκκλησίας, ή μνήμη της εκ νεκρών άναστάσεως του νικητού του θανάτου και του άδου, που έγένητο νεκρός και έζησε και τώρα είναι ζών εις τους αιώνες των αιώνων (Άποκ. β' 8). Γι' αυτό και δεν τελείται, δεν «χωρεί» ή τελετή της, κατά τις πένθιμες ήμέρες της κατανύξεως της Μεγάλης Τεσσαρακοστής. Είναι κάτι το άσυμβίβαστο.

Προβάλλεται βέβαια το επιχείρημα ότι ή γονυκλισία κατά τον καθαγιασμό δεν έχει χαρακτήρα δέησης και πένθους, αλλά ευλαβείας προς το μυστήριο, ότι δηλαδή γίνεται «χάριν άσπασμού». Ό πολυπαθής αυτός όρος προέρχεται από έναν άμφιβαλλόμενο κανόνα που άποδίδεται στον άγιο Νικηφόρο τον Όμολογητή († 829). Το άρκετά ταραγμένο από άπόψεως χειρογράφου παραδόσεως κείμενο επιτρέπει ή μάλλον επιβάλλει («χρή» - «πρέπει») την κλίση των γονάτων κατά Κυριακή και σ' όλη την Πεντηκοστή, όχι όμως να γίνονται και οι έξ έθους γονυκλισίες κατά τις ήμέρες αυτές. Ό κανών αυτός δεν μπορεί να νοηθεί άσχετα προς τους δύο συνοδικούς κανόνες, που μνημονεύσαμε, αλλά και προς την όλη σχετική παράδοση της Έκκλησίας. Και άν άκόμη είναι γνήσιος ό κανών αυτός, δεν είναι νοητό να άντιλέγει ό ένας πατήρ - συντάκτης του κανόνος αυτού προς τους κανόνες των 318 πατέρων της Α' Οικουμενικής και τους 227 ή 240 πατέρας της Πενθέκτης. Αυτό δεν άποτελεί τρόπον τινά λήψη του ζητουμένου, αλλά όρθή ένταξη του κανόνος αυτού στην παράδοση της Έκκλησίας. Έτσι δε άκριβώς τον έρμηνεύει και ό άγιος Νικόδημος, ότι δηλαδή δεν άναφέρεται στην γονυκλινη προσευχή, που ούτως ή άλλως άπαγορεύεται από τους ιερούς κανόνες κατά τις άναστάσιμες ήμέρες, αλλά στις μετάνοιες, που επιτρέπονται μέν όταν γίνονται «χάριν άσπασμού», χαιρετισμού δηλαδή άγίων εικόνων, σεβασμίων προσώπων κ.λπ., άπαγορεύονται

ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

(Κριτική αποτίμηση τῆς εὐρωπαϊκῆς μας πορείας)

Τοῦ κ. ΑΝΔΡΕΑ Ν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ,
Δρα Θεολ., τ. Ἐπιθεωρητῆ Μέσης Ἐκπαίδευσης Κύπρου

1. Στόχοι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης

Οἱ λόγοι πού ὀδήγησαν στή σύσταση τῆς «Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητας» (ΕΟΚ), ἢ ὅποια βαθμιαία μετονομάστηκε σέ «Εὐρωπαϊκή Κοινότητα» καί σήμερα σέ «Εὐρωπαϊκή Ἐνωση», ἦταν τεχνικοί, οἰκονομικοί καί πολιτικοί. Αὐτὸ πού προεῖχε στή σκέψη τῶν ἕξι χωρῶν, πού συνέστησαν ἀρχικὰ τὴν Ε.Ο.Κ., δηλαδή τῆς Γαλλίας, τῆς Δυτ. Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ὁλλανδίας, τοῦ Βελγίου καί τοῦ Λουξεμβούργου, ἦταν κυρίως οἰκονομικὰ ὀφέλη καί συμφέροντα, τὰ ὅποια καθορίστηκαν μὲ βάση διάφορα κοινωνικά καί πολιτικά κριτήρια¹, χωρὶς νὰ ἀποκλεισθοῦν τὰ ἠθικὰ ἢ κοινωνιολογικά, μὲ τὰ ὅποια ἐπιδιώχθηκε παράλληλα καί ἡ ἠθικὴ καί ἡ ὑλικὴ ἀνοδὸς τῆς².

Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση δὲν ἐπιτεύχθηκε μὲ κριτήρια θρησκευτικὰ καί πολιτιστικά, οὔτε στηρίχθηκε στὶς κοινὲς παραδόσεις τῶν λαῶν, πού συνέπηξαν αὐτὴ τὴν ὁμάδα κρατῶν³. Ἔτσι σήμε-

ρα, μετὰ ἀπὸ σαράντα περίπου χρόνια ζωῆς τῆς «Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης» (25 Μαρτίου 1957) καί μὲ τὴ διεύρυνση πού πῆρε, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀποίων ἀνῆλθε μέχρι τώρα στὰ 15, μποροῦμε νὰ μιλοῦμε γιὰ μιὰ «Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση», τῆς ὀποιᾶς οἱ στόχοι ἐπικεντρώνονται στὴν εὐρωστία τῆς οἰκονομίας καί στὴν ἰσχὺ τῆς πολιτικῆς ὀντότητας.

Ἡ ὁμολογιακὴ ἢ ἡ θρησκευτικὴ ταυτότητα ἐνὸς λαοῦ δὲν φαίνεται νὰ ἀποτελεῖ γιὰ τὴν «Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση» πρωτεύον στοιχεῖο, ἀν κρίνουμε ἀπὸ τὴ νομοθεσία τῆς, τὴ στάση πού τηρεῖ ἀπέναντι σὲ κάθε κράτος - μέλος τῆς ὅσον ἀφορᾷ τὰ θέματα τῆς πίστεως καθὼς καί τὶς σχέσεις πού ἀναπτύσσει μὲ κράτη πού δὲν εἶναι μέλη τῆς, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, τὴν ἰσλαμικὴ Τουρκία. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, ἡ «Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση» μεταβλήθηκε σ' ἓνα ὁμολογιακὸ ἢ θρησκευτικὸ puzzle⁴.

2. Ἡ ταυτότητα τῆς Εὐρώπης

Ἡ Εὐρώπη, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλο ἀριθμὸ ἐθνῶν, ἀνάμεσα στὰ ὅποια διακρίνονταν ἱστορικὰ τὸ ρωμαϊκὸ καί τὸ ἑλληνικὸ. Αὐτὰ τὰ δύο ἔθνη διαδραμάτισαν σημαντικὸτατο ρόλο στὴ διαμόρφωση τῆς ἱστορίας τοῦ προχριστιανικοῦ κόσμου. Τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα καί ἡ ρωμαϊκὴ κληρονομία ὑπῆρξαν τὰ βασικὰ στοιχεῖα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τοῦ χριστιανισμοῦ στὸν κόσμον.

Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ Ἁπ. Παύλου στὴν Εὐρώπη, τίθενται οἱ βάσεις γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῆς φυσιογνωμίας τῆς καί τὴ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ὁράματος. Στὴ σύζευξη τῶν δύο ἐθνικῶν αὐτῶν στοιχείων, δηλαδή τῆς ἑλληνικῆς σκέψης καί τῆς ρωμαϊκῆς ὀργάνωσης, μὲ τὴν ὑπερεθνικὸν προσανατολισμὸν χριστιανικῆς πίστεως, θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν οἱ καταβολὲς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καί νὰ ἐπισημανθεῖ ἡ ταυτότητα τοῦ μεταγενέστερου εὐρωπαίου. Τὰ «τρία πνευματικὰ αὐτὰ στοιχεῖα συνέθεσαν τὴν εὐρωπαϊκὴν πραγματικότητα καί ἔγιναν ἡ ἀφετηρία καί ἡ

δὲ ὅταν γίνονται εἰς ἔνδειξιν μετανοίας καί πένθους, ὅπως αὐτὲς πού γίνονται κατὰ τὴν Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ καί κατὰ τὶς ἀναστάσιμες ἡμέρες.

Ἡ κλίση τῶν γονάτων κατὰ τὸν καθγιασμὸ μπορεῖ νὰ καλυφθεῖ ἀπὸ τὸν κανόνα αὐτόν, νὰ θεωρηθεῖ δηλαδή ὅτι γίνεται «χάριν ἀσπασμοῦ»; Σαφῶς ὄχι. Ἡ γονυκλισία συνδέεται μὲ τὰ λόγια τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς, πού μὲ τριπλῇ μάλιστα ἐπανάληψη ταυτοσημον λέξεως στὴ θεία λειτουργία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου («παρακαλοῦμέν σε καί δεόμεθα καί ἱκετεύομεν» ἢ «σοῦ δεόμεθα καί σὲ παρακαλοῦμεν» στὴ θεία λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου) ἐκφράζουν ἔντονη ἱκεσία. Ἄν δὲ ἐπιμένουμε σὸ νὰ χαρακτηρίζουμε τὴν γονυκλισία μας κατὰ τὴν ὥρα αὐτὴ ὡς πηγαία καί ἐπιβαλλομένη ἐκδήλωση εὐλαβείας πρὸς τὸ ἀληθινὰ ὕψιστο αὐτὸ σημεῖο τῆς τελεσιουργίας τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας, τότε ποιά στάση θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπινοήσουμε γιὰ νὰ ἐκφράσουμε τὸν σεβασμὸ καί τὴν εὐλάβειά μας κατὰ τὸ ἐξ ἴσου ὕψιστο σημεῖο τῆς προσεγγίσεώς μας πρὸς τὸ μυστήριον, τὴν ὥρα τῆς θείας μεταλήψεως. Καί ὅμως κοινωνοῦμε τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου ὄρθιοι, δοξάζοντες τὸν ἀναστάντα Χριστό, τὸν αἴτιον τῆς δικῆς μας ἀναστάσεως.

ουσία του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Οί παλαιότεροι ευρωπαϊκοί λαοί, οί Έλληνες δηλαδή και οί Ρωμαίοι, συναντήθηκαν στη βάση αυτή με τους νεότερους, κι έτσι προήλθε αυτό που ονομάστηκε Ευρώπη και ευρωπαϊκοί λαοί»⁴.

Τò òραμα òμως για μιὰ ένωμένη Ευρώπη, κατά την άποψη του Καθηγητή **Κωνσταντίνου Σκουτέρη**, «θα παραμείνει άνεδαφική επίδιώξη, άληθινή ουτοπία, άν δέν διδαχθει από την ιστορία, άν δέν εκδηλώσει τη σύγχρονη δυναμική του όχι άπλως στην ιστορική άνάμνηση, αλλά στη βεβαιότητα που προσφέρει ή άλήθεια της ιστορίας»⁵. Συμβολή δέ στην πραγματοποίηση αυτού του οράματος, τò όποιο δέν είναι τίποτε άλλο άπ' αυτό που επιγραμματικά ονομάζουμε **ευρωπαϊκή ιδέα**, άποτελεί, άναμφίβολα, τò άνοιγμα του Άπ. Παύλου στην Ευρώπη, τò όποιο σφράγισε την ιστορία και τόν πολιτισμό της⁶.

Τη δική του σφραγίδα στην ιστορία και τόν πολιτισμό της «μεσαιωνικής» Ευρώπης έναπέθεσε και ó **òσιος Βενέδικτος**, για τόν όποιο ó **Πάπας Ίωάννης - Παύλος Β'** ίσχυρίστηκε ότι άποτελεί ένα από τους άκρογωνιαίους λίθους του οικοδομήματος της ένωμένης Ευρώπης⁷. Μερικά χρόνια άργότερα ó **Ποντίφηκας** χαρακτήρισε τόν **òσιο Βενέδικτο** ως θεμελιωτή της **Λατινικής Ευρώπης**, γιατί ó Κανόνας του και ή όλη παράδοσή του στηρίχθηκαν στο ρωμαϊκό πνεύμα. Παράλληλα, ó ήγέτης της Ρωμαιοκαθολικής Έκκλησίας άναγνώρισε και τη συμβολή των **άγιων Κυρίλλου και Μεθοδίου** στη διαμόρφωση της **ευρωπαϊκής ιστορίας**⁸.

Τις θέσεις του αυτές ó **Πάπας Ίωάννης - Παύλος Β'** ύποστήριξε σέ óμιλία που εκφώνησε κατά την επίσκεψή του στην Τσεχοσλοβακία, την Κυριακή 22 Άπριλίου 1990. Είπε σχετικά: «Τόν άκρογωνιαίο λίθο της Ένωμένης Ευρώπης δέν τόν συναντούμε μόνο στο Μόντε Κασσίνο, όπου ó Άγιος Βενέδικτος άφιερώθηκε στην έδραίωση της **Λατινικής Ευρώπης**, αλλά και εδώ, στη Μοραβία, όπου οί δυο ίσαπόστολοι Κύριλλος και Μεθόδιος, Έλληνες από τη Θεσσαλονίκη της Μακεδονίας, **έχάραξαν την ελληνική και βυζαντινή παράδοση στην ιστορία της Ευρώπης**. Τò ότι έμεις οί Σλάβοι είμεθα χριστιανοί τò όφείλουμε σ' αυτούς. Άλλωστε οί δυο μεγάλες αυτές παραδόσεις (λατινική και ελληνική), καίτοι διαφορετικές, άνήκουν ή μία στην άλλη. **Μαζί διαμορφώνουν τò σύνολο της Χριστιανικής Ευρώπης**, ή όποία δοκιμάστηκε

άπό πολέμους αιώνων, αλλά και εύλογήθηκε από πλειάδα Άγιών»⁹.

Σχολιάζοντας τις πιò πάνω θέσεις του **Ποντίφηκα**, άναφορικά με την **ευρωπαϊκή διάσταση** του έργου του **òσιου Βενέδικτου** στην Ίταλία κατά τόν ΣΤ' αιώνα και των άδελφών **άγιων Κυρίλλου και Μεθοδίου** στη Μοραβία κατά τόν Θ' αιώνα, ó Καθηγητής **Εύάγγελος Θεοδώρου** παρατήρησε, μεταξύ άλλων, τὰ ακόλουθα: «Ό òσιος Βενέδικτος είναι δυνατόν να θεωρείται ένας άπό τους άκρογωνιαίους λίθους του οικοδομήματος της Ένωμένης Ευρώπης όχι διότι είναι φορεύς του ρωμαϊκού πνεύματος, αλλά προò πάντων διότι ή μεγάλη **πνευματική προσφορά του ζωογονείται υπό τών ρείθρων του άνατολικού ελληνικού πνεύματος** και συνδέει τη δυτική προς την ελληνική παράδοση»¹⁰. Έπομένως, άποφάνθηκε συμπερασματικά ó Καθηγητής **Εύάγγελος Θεοδώρου**, «προς δήλωση των πνευματικών θεμελιών της σημερινής Ευρώπης δέν πρέπει να γίνεται άναφορά στη **Λατινική Ευρώπη** άοριστως. Πρέπει να μνημονεύεται ότι πρόκειται για **έξελληνισμένη λατινορωμαϊκή Ευρώπη**, ή όποία άνυψώθηκε πολιτιστικώς δια της οικειώσεως των θετικών στοιχείων του άρχαίου ελληνικού πολιτισμού και ή όποία άναγεννήθηκε με την επίδραση του Έλληνικού Βυζαντίου. Άρα δέν άνταποκρίνεται στην ιστορική πραγματικότητα ó τυχόν ίσχυρισμός, ότι ή χάραξις της ελληνικής και βυζαντινής παραδόσεως στην Ίστορία της Ευρώπης έπιτεύχθηκε μόνον με τò άξιοθαύμαστο έργο των άγιων Κυρίλλου και Μεθοδίου. Η χάραξη αυτή είχε άρχισει πολυ ένωρίτερον και σ' αυτή τη Δυτική Ευρώπη... Ό κύριος παράγων στο έργο της διαμορφώσεως της πεμπτουσίας της ευρωπαϊκής συνειδήσεως είναι όλιγότερο ή έλληνορωμαϊκή παράδοση και περισσότερο ó Έλληνισμός, ó όποιος μέσα στα έλληνορθόδοξα χριστιανικά πλαίσια του απέβαλε τις προχριστιανικές βιοθεωριακές έλλείψεις και κακές πλευρές του»¹¹.

Παρ' όλο ότι αυτή ή ιστορική θεμελίωση της πνευματικής παρακαταθήκης των ευρωπαϊκών λαών, στην όποία είναι «έκδηλη ή ύπεροχή της καθόλου ελληνικής κλασσικής και βραδύτερον έλληνοβυζαντινής παραδόσεως, ή όποία έχει κατά μέγιστο μέρος ποιοτική ύπεροχή και τò πρωτεϊόν της άφομοιωτικής και άνακαινιστικής παραδόσεως», ώστόσο υπάρχουν άκόμη και σήμερα έπιστήμονες, οί όποιοι, όχι μόνο άγνοούν,

ἀλλὰ καὶ σκόπιμα ἀποφεύγουν νὰ ἐξάρουν τὴ συμβολὴ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ ὀρθόδοξου ἑλληνικοῦ Βυζαντίου στὴ διαμόρφωση τῆς φυσιογνωμίας τῆς σύγχρονης Εὐρώπης. Γίνονται ἀνόσιοι θύτες στὸ βωμὸ τῶν σκοπιμοτήτων τοῦ πολιτικοῦ ἀμοραλισμοῦ.

Πρόσφατο τρανὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ κυκλοφορία, σὲ πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, μὲ κοινοπραξία εὐρωπαϊκῶν ἐκδοτικῶν οἰκῶν, τοῦ βιβλίου τοῦ Γάλλου ἱστορικοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ **Ζὰν Μπατίστ Ντιροζέλ (Duroselle)**, πὺ φέρει τὸν τίτλο «Εὐρωπαϊκὴ Ἱστορία τῆς Εὐρώπης».

Αὐτὸ τὸ γεγονός, ὅπως ἦταν φυσικὸ καὶ πρέπον, προκάλεσε τὴν ἔντονη ἀντίδραση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης. Ὁ τότε Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβέρνησης καὶ ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ **Τζαννῆς Τζαννετάκης** καὶ ὁ τότε ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν **Ἀντώνης Σαμαρᾶς** ἀπέστειλαν ἐπιστολὴν στὸν τότε Πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων **Ζὰκ Ντελόρ**, στὴν ὁποία τόνιζαν ὅτι στὰ δοκίμια τῆς ὑπὸ ἔκδοσιν Ἱστορίας τῆς Εὐρώπης «οἱ ἀναφορὰς τόσο στὴν Ἱστορία ὅσο καὶ στὴ συμβολὴ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ βυζαντινοῦ κόσμου εἶναι ἀπαράδεκτα ἀνεπαρκεῖς. Ἡ παράλειψη αὐτῆ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ἰδιαίτερα σοβαρὴ, ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ δημόσιες διακηρύξεις, τὴ διεθνῶς ἀναγνωρισμένη ἀλήθεια, ἀλλὰ καὶ τὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη». Καὶ κατέληξαν μὲ τὴν ἔκφραση «τῆς κατηγορηματικῆς ἀντίθεσης τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης στὴν ἔκδοσιν καὶ κυκλοφορίαν τοῦ κειμένου αὐτοῦ», γιὰ τὸ λόγο ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τοῦ **Ντιροζέλ** «δὲν θὰ ἀνταποκρίνεται στὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς **κοινῆς εὐρωπαϊκῆς κληρονομίας**» καὶ «στὴν **κοινὴ πολιτιστικὴ καὶ ἱστορικὴ ταυτότητα**, πὺ ἐκφράζει καὶ ἀνοικοδομεῖ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα»¹².

Μὲ ἀνάλογο περιεχόμενον ἦταν καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ **Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ** πρὸς τὸν τότε Πρόεδρο τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων **Ζὰκ Ντελόρ** καὶ τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν χριστιανικῶν κρατῶν τῆς Ε.Ο.Κ. Σ' αὐτὴν ὁ **Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν** ἔγραφε γιὰ τὴν τεράστια προσφορὰ στὴν Εὐρώπην καὶ στὴ διαμόρφωση τοῦ καθόλου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ τόσο τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὅσο καὶ τοῦ βυζαντινοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴ συνέχειά του. «Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς», παρατηροῦσε συμπερασματικὰ ὁ **Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν**, «ἡ ἐν λόγῳ παράλειψις τυγχάνει ἀπαρά-

δεκτος καὶ ἀκατανόητος, προσβάλλει δὲ ὄχι τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα, ἀλλὰ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν κρίσιν, δι' ἣ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, μὲ τὸ κύρος καὶ τὴν ἐξέχουσαν θέσιν, ἣν κατέχετε, ὅπως παρέμβητε τόσον διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κραυγαλέας παραλείψεως, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀπονομὴν δικαιοσύνης πρὸς τοὺς ἀθανάτους δημιουργοὺς τῆς **κοινῆς ἡμῶν εὐρωπαϊκῆς παραδόσεως**, ἐνεργοῦντες τὰ δέοντα»¹³.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς ἑλληνικῆς Πολιτείας καὶ τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, σὲ σχετικὰς ἐκδηλώσεις διαμαρτυρίας γιὰ τὴν ἐπιχειρούμενη παραποίηση τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας καὶ παραπλάνηση τῆς κοινῆς γνώμης, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἑλληνικὴν συμβολὴν στὴ διαμόρφωση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, προέβησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπώνυμοι, πολιτικοὶ καὶ ἐπιστήμονες, ὅπως, λόγου χάρι, οἱ τότε εὐρωβουλευτὲς **Μιχαὴλ Παπαγιαννάκης** καὶ **Ἰωάννης Πεσμαζόγλου**, καθὼς καὶ οἱ διαπρεπεῖς ἐπιστήμονες **Μιχαὴλ Σακελλαρίου**, ἱστορικὸς καὶ ἀκαδημαϊκὸς καὶ **Ἀπόστολος Βακαλόπουλος**, ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἰδιαίτερα ἐμφαντικὸς ἦταν ὁ Καθηγητὴς **Ἀπ. Βακαλόπουλος**, ὁ ὁποῖος ἐπεσήμανε λεπτομερέστερα ὅτι: «Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὁρατίου ὁμολογεῖται ἡ ἐπιρροὴ στὴ διαμόρφωση τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ κατόπιν, ὅμως, μήπως τὸ Βυζάντιον δὲν ἦταν πὺ κράτησε τὴ δάδα τοῦ πολιτισμοῦ, ὅταν ἡ Δύσις ἔπεφτε στὸ σκοτάδι; Μήπως οἱ Ἕλληνες δὲν συνέβαλαν καὶ στὴν Ἀναγέννησιν, μὲ τοὺς λογίους πὺ ἔφυγαν στὴ Δύσιν μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν; Μήπως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις τοῦ '21 δὲν ἀναρρόπισε τίς φιλελεύθερες ἰδέες στὴν Εὐρώπην, πὺ εἶχαν ἀρχίσει νὰ σβήνουν μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας; Ἀπορῶ μὲ τὸν **Ντιροζέλ**»¹⁴.

Πρόσωπα σὰν τὸν Γάλλο **Ζὰν Μπατίστ Ντιροζέλ (Duroselle)**, ὑπῆρξαν καὶ στὸ παρελθόν, εἴμαστε δὲ βέβαιοι ὅτι θὰ ἀναφανοῦν καὶ στὸ μέλλον καί, δυστυχῶς, δὲν θὰ ἐκλείψουν ποτέ. Τοῦτο ὀφείλεται, πέρα ἀπὸ τὴν ἐξυπηρέτηση διαφόρων σκοπιμοτήτων, στὸ γεγονός ὅτι «ὁ εὐρωπαῖος τῶν δύο τελευταίων αἰώνων», κατὰ τὴν εὐστοχὴ διαπίστωση τοῦ Καθηγητῆ **Κωνσταντίνου Σκουτέρη**, «εἶναι πεπεισμένος ὅτι μπορεῖ νὰ δικαιώσει τὴν παρουσίαν του στὸν κόσμον μὲ μόνες τίς δυνατότητες πὺ τοῦ προσφέρει ὁ παρῶν κόσμος»¹⁵.

Ἡ ἀναφορὰ στὶς ρίζες, ἐθνικὲς καὶ πολιτισμικὲς, ὅταν μάλιστα δὲν εἶναι βαθιές, δὲν εἶναι εὐχάριστη ἐνασχόληση καὶ σοβαρὴ ὑπόθεση γιὰ πολλοὺς εὐρωπαίους, οἱ ὅποιοι, μὲ βάση τὰ κρατοῦντα σήμερα κριτήρια, τὶς διαπροσωπικὲς καὶ διακρατικὲς σχέσεις ἀξιολογοῦν κυρίως σύμφωνα μὲ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα. Ἰδιαίτερα ἀπεχθὴς φαίνεται ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ ἀναφορὰ στὸ ἱστορικὸ παρελθὸν καὶ στοὺς παράγοντες ποὺ τὸ θεμελίωσαν, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση τῆς ἀναγνώρισης τῆς συμβολῆς τους καὶ τὴν ἀπόδοση σ' αὐτοὺς τῆς ὀφειλόμενης τιμῆς.

Γι' αὐτοὺς καὶ ἄλλους λόγους, ποὺ θὰ ἐκθέσουμε στὴ συνέχεια, εἶναι ὑπὲρ ποτὲ ἄλλοτε ἀναγκαῖα καὶ ἐπιβεβλημένη ἡ παρουσία τόσο τῆς Ἑλλάδος ὅσο καὶ τῆς Κύπρου στὴν ἐνωμένη Εὐρώπη, μὲ τὴν ὁποία μᾶς ἐνώνουν μακροχρόνιοι πολιτισμικοὶ δεσμοὶ καὶ μᾶς συνδέουν κοινὲς ἐπιδιώξεις καὶ ταυτόσημοι στόχοι. Ἡ συμμετοχὴ μας στὰ δρώμενα στὸ χῶρο τῆς Εὐρώπης ἀποτελεῖ στοιχεῖο ἀποτρεπτικὸ στὴν πλαστογράφηση τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας καὶ παράγοντα σημαντικὸ στὸν καθορισμὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς πορείας, ἡ ὁποία, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς ἐπὶ μέρους στόχους τῆς, θὰ πρέπει νὰ ἀποβλέπει, ἀντίθετα μὲ τὸν ὄψιμο οὐμανισμό, στὴν ὑπέρβαση τοῦ παρόντος καὶ τῆς προσκαιρότητας, μὲ κατεύθυνση ἀπὸ τὸ ἐνθάδε στὸ ἐπέκεινα. Αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ εἶναι τὸ βασικὸ στοιχεῖο στὴν ταυτότητα κάθε πολίτη τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης.

3. Ἡ εὐρωπαϊκὴ προοπτικὴ τῆς Κύπρου

Ἡ Κύπρος, λίγο πρὶν ἀπὸ τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1974, δηλαδὴ τὸ πραξικόπημα καὶ τὴν τουρκικὴ εἰσβολὴ καὶ κατάληψη τοῦ 40% τοῦ ἐδάφους τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, μὲ ὅλα τὰ γνωστὰ ἐπακόλουθα, προχώρησε (1972) στὴ σύναψη συμφωνίας σύνδεσης μὲ τὴν Κοινότητα¹⁶, ἡ ὁποία προέβλεπε τὴν Τελωνειακὴ Ἑνωση σὲ δύο φάσεις. Αὐτὴ ὀλοκληρώθηκε μὲ τὴ μονογραφή τῆς στὶς 22 Μαΐου 1987 καὶ τὴν ὑπογραφή τῆς στὶς 19 Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου χρόνου¹⁷. Ἀκολούθησε (ἀπὸ τὸ 1988 καὶ μετὰ) ἡ ὑπογραφή πρωτοκόλλων χρηματοδοτικῆς συνεργασίας σὲ διαφόρους τομεῖς τῆς κυπριακῆς οἰκονομίας.

Ὁ εὐρωπαϊκὸς αὐτὸς προσανατολισμὸς τῆς Κύπρου ἀποτελέσει τὴν βάση γιὰ διερεύνηση τῆς δυνατότητας ἐνταξίης τῆς στὴν «Εὐρωπαϊκὴ Ἑ-

νωση», ὡς πλήρους καὶ ἰσότιμου μέλους τῆς. Αὐτὴ ἡ προοπτικὴ, ἡ ὁποία ἀναμένεται σύντομα νὰ καταστῆ μιὰ πραγματικότητα, θὰ ἔχει γιὰ τὴν Κύπρο καὶ τὸ ἐθνικὸ μας θέμα καθοριστικὲς ἐπιπτώσεις, γιὰ τὴν θὰ προσφέρει μιὰν ἄλλη, ἐναλλακτικὴ πορεία στὴν προσπάθεια ἐπίλυσης τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος.

(Συνεχίζεται)

1. Βλ. Πρωτοπρεσβ. Γεωργίου Τσέση, Εὐρωπαϊκὴ ἐνότητα καὶ Ἐκκλησία. Ἱεραποστολικά ἐρεθίσματα καὶ οἰκουμενικὲς προκλήσεις. Ἐκδόσεις Τέρτιος, Κατερίνη 1990, σσ. 13-14.

2. Βλ. C. Tsatsos, La Grèce et Europe. Ed. du Centre de Recherches Européennes, Lausanne 1977, σ. 34.

3. Βλ. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνοποίηση, Δημιουργία καὶ ἀνάπτυξη, Λουξεμβούργο 1990.

4. Βλ. Ἀρχμ. Χρυσοστόμου Σαββάτου, Ἡ παρουσία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπη - Προβλήματα καὶ προοπτικὲς, περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΟΓ', Τεύχ. Α', 1/15 Ἰανουαρίου 1996, Ἀριθ. 1, σ. 34.

4α. Βλ. Ἰωάν. Ν. Θεοδορακόπουλου, Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Εὐρώπη, Τὰ μαθήματα τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης περιόδου. Ἐλευθέρα Σχολὴ Φιλοσοφίας ὁ Πλήθων, Ἀθήναι 1979, σσ. 251-252.

5. Βλ. Κωνσταντίνου Β. Σκουτέρη, «Συζυγία καὶ ἀλλοτριώσεις». Μιὰ Ὁρθόδοξη θεώρηση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ὁράματος», περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΟΑ', Τεύχ. Α', 1 Μαρτίου 1994, Ἀριθ. 4, σ. 137.

6. Βλ. Κωνσταντίνου Β. Σκουτέρη, μν. ἔργ., περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΟΑ', Τεύχ. Α', 15 Φεβρουαρίου 1994, Ἀριθ. 3, σ. 111.

7. Βλ. John - Paul II, Homelie' an Mont Cassin, ἐν Documents Omnis Terra, CXLIV, 2 Juin 1979, σ. 225.

8. Βλ. Ἐφημ. ΚΑΘΟΛΙΚΗ, Ἔτος 62ο, Τρίτη 1 Μαΐου 1990, σ. 1.

9. Βλ. Ἐφημ. ΚΑΘΟΛΙΚΗ, ἐνθ' ἄνωτ.

10. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Τὰ πνευματικὰ θεμέλια τῆς Εὐρώπης, περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΕΖ', Τεύχ. Α', 1 Ἰουνίου 1990, Ἀριθ. 9, σ. 290.

11. Βλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, μν. ἔργ., περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΕΖ', Τεύχ. Α', 1 Ἰουνίου 1990, Ἀριθ. 9, σ. 291.

12. Βλ. «Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια», περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΕΖ', Τεύχ. Α', 1 Μαΐου 1990, Ἀριθ. 7, σσ. 251-252.

13. Βλ. περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΕΖ', Τεύχ. Α', 15 Μαΐου 1990, Ἀριθ. 8, σ. 257.

14. Βλ. περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΕΖ', Τεύχ. Α', 1 Μαΐου 1990, σ. 251. — Βλ. ἐπίσης Βασίλη Ἀγγελικόπουλου, «Ἡ Ἑλλάδα; Ποιὰ Ἑλλάδα», ἔφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 22 Ἀπριλίου 1990, σσ. 12-13.

15. Βλ. Κωνσταντίνου Β. Σκουτέρη, μν. ἔργ., περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Ἔτος ΟΑ', Τεύχ. Α', 1 Μαρτίου 1994, Ἀριθ. 4, σ. 136.

16. Βλ. Ἐπίσημη Ἐφημερίδα Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, 21/5/1973, L 133.

17. Βλ. ἐνθ' ἄνωτ., 31/12/1987, L 393.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ σὲ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

[http:// www. pages-plus. com/ORTHODOX](http://www.pages-plus.com/ORTHODOX)

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Μήνυμα, μέσα καὶ μεσολαβητές

Εἶναι ἀπίστευτο καὶ ὅμως ἀληθινό, τὸ πῶς τὰ εὐαγγελικὰ κείμενα μιλάνε διαφορετικὰ ἀθε φορὰ πὺ ἐρχόμαστε σ' ἐπαφή μαζί τους. Εἶναι σὰ νὰ μᾶς μεταδίδεται καὶ ἓνα καινούργιο μήνυμα ἢ νὰ ἀντιλαμβάνομαστε καὶ μία διαφορετικὴ πλευρὰ τοῦ κυρίαρχου νοήματος τοῦ κειμένου.

Ἔστω καὶ ἐὰν «οὐ φέρει τὸ μυστήριον ἐρευναν' πίστει μόνῃ τοῦτο πάντες δοξάζομεν», ἐν τούτοις ἢ σὲ διαφορετικὸ χρόνο καὶ περιβάλλον προσέγγιση ἐνὸς συγκεκριμένου κειμένου μᾶς ἀποκαλύπτει ὀλοένα καὶ ἄλλα πράγματα.

Φέτος, λοιπόν, μὲ ἐντυπωσίασε, κατὰ τὴν ἀνάγνωση τῶν σχετικῶν μὲ τὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ μᾶς εὐαγγελικῶν διηγήσεων, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἢ προσοχή μου ἔπεσε πάνω σὲ ὅ,τι ἔφεραν σὰν πληροφορία ἀναφορικὰ μὲ τὸ μήνυμα τῶν Χριστουγέννων, τὴ μετάδοσή του καὶ τοὺς διαφόρους μεσολαβητές. Ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ συνειδητοποίησα τὴ σημασία τῶν «μεσαζόντων» ὥστε νὰ γίνῃ πιστευτὴ ἢ ἀναγγελία τοῦ ἀγγέλου Κυρίου πρὸς τοὺς ἀγραυλοῦντες ποιμένες «ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἐστὶ Χριστὸς Κύριος» (Λουκᾶ β' 11).

Πρῶτα λοιπὸν ἐρχεται ὁ ἄγγελος· στὴ συνέχεια συνοδεύεται ἀπὸ πλῆθος στρατιάς οὐρανόθεν πὺ αἰνοῦν τὸν Θεὸν καὶ λέγουν «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (στίχος 14). Ὁ ἀγγελικὸς στρατὸς ἀπευθυνόμενος στοὺς ποιμένες φέρεται νὰ τοὺς λέγει: «Παύσασθε ἀγραυλοῦντες, οἱ τῶν θρημάτων ἡγεμονεύοντες· κράξατε ἀνυμνοῦντες· ὅτι ἐτέχθη Χριστὸς ὁ Κύριος, ὁ εὐδοκήσας σῶσαι ὡς Θεός, τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων» (αὐτόμελον τοῦ Ὁρθρου τῆς 24ης Δεκεμβρίου).

Οἱ Ποιμένες δὲν θαυμάζουν μόνο τὸ θαῦμα, δὲν δοξολογοῦν ἀπλᾶ τὸν τεχθέντα. «Ποίμνην ἀφέντες τὴν ἑαυτῶν ποιμένες, ἰδεῖν καλὸν σπεύδουσι Χριστὸν ποιμένα» (στίχοι στὴ Μνήμη τῶν θεασαμένων Ποιμένων τὸν Κύριον). Δὲν ἀρ-

κοῦνται στὸ νὰ τὸν δοῦν μόνο. «Ἐν Βηθλεὲμ συνέδραμον Ποιμένες, τὸν ἀληθῆ μὲνύοντες Ποιμένα» (ιδιόμελον τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς 26ης Δεκεμβρίου). Τὸ θαῦμα κηρύττουσι, τὸ θαῦμα ἀνακηρύττουσι· πάλι καὶ πάλι.

Τὴ ὥραῖα πὺ τὸ περιγράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς: «καὶ ἦλθον σπεύσαντες... ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν (διηγήθησαν) περὶ τοῦ ρήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου· καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτοὺς» (β' 16-18). Μάρτυρες τῆς Γεννήσεως, ὅπως ἀργότερα οἱ Ἀπόστολοι ἐγίναν μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, οἱ Ποιμένες «ὑπέστρεψαν δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτοὺς» (στίχος 20).

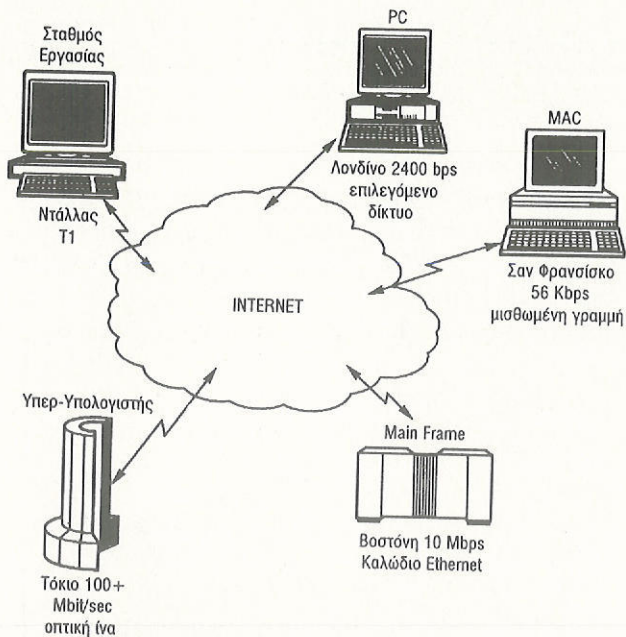
Οἱ Ποιμένες δὲν κράτησαν γιὰ τὸν ἑαυτὸς τοὺς τὸ μήνυμα τὸ ἀγγελικὸ, τὸ χαρμόσυνο ἀγγελμα. Βεβαιώθηκαν γιὰ τὸ σημάδι πὺ τοὺς ὑποδείχτηκε καὶ «διεγνώρισαν» περὶ τοῦ ρήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου. Δὲν ἦσαν οἱ μόνοι πὺ ἄκουσαν καὶ μετέφεραν τὸ μήνυμα. Ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες καὶ ὁ Συμεὼν ὁ δίκαιος ἔδωσε τὴ μαρτυρία του γιὰ τὸ παιδίον Ἰησοῦν, ἀλλὰ καὶ ἢ προφήτις Ἄννα μιλοῦσε γιὰ τὸ παιδί σὲ ὅλους ὅσοι στὴν Ἱερουσαλὴμ περιμεναν τὴ λύτρωση (Λουκᾶ β' 25-38).

Μᾶς ἐντυπωσιάζουν ὅλ' αὐτά. Αὐτά, δηλαδή, τὰ διάφορα μηνύματα καὶ ἀπὸ διαφορετικοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὸ ἴδιο γεγονός τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτήρος. Στεκόμαστε ὅμως στοὺς Ποιμένες πὺ ἔτρεξαν πρῶτοι στὴ Βηθλεὲμ γιὰ νὰ μὲνύσουν, νὰ φέρουν εἰς φῶς, νὰ φανερώσουν, νὰ ἀποκαλύψουν τὸν ἀληθινὸ καὶ καλὸν Ποιμένα.

Ποιμένες καὶ λόγος ποικίλος

Στὸ παράδειγμα τῶν Ποιμένων τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ στοιχοῦντες καὶ οἱ σημερινοὶ ποιμένες τῶν λογικῶν προβάτων, τὸ ἴδιο μήνυμα φέρουν στὸν κόσμον: ὅτι ἐτέχθη σωτήρ, ὅτι εἶ-

INTERNET: «Το Δίκτυο τών Δικτύων».

Σαν μία υπερ-λεωφόρος συστημάτων που αποτελείται από πολλές συγγλίνουσες λεωφόρους, τὸ Internet εἶναι ἓνα παγκόσμιο δίκτυο ὑπολογιστῶν που ἀποτελεῖται ἀπὸ χιλιάδες ἀυτόνομων καὶ ξεχωριστὰ διαχειριζόμενων δικτύων, πολλῶν μεγεθῶν καὶ τύπων... Ἐνα νέο δίκτυο συνδέεται μὲ τὸ Internet κάθε 10 λεπτά (Ὁδηγὸς τοῦ Internet τῆς Lynda Armbruster, Ἀθήνα, Β. Γκούρδας Ἐκδοτική, χ.χ., σ. 1, 4' 1η ἀμερικανικὴ ἔκδοση 1994).

δὸν οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ὃ ἤτοίμασε κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν.

Δὲν μεταδίδουν μόνο ὅ,τι εἶδαν οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ που ἄλλοι ἀξιόπιστοι μάρτυρες τοὺς διαβεβαίωσαν. Μεταδίδουν τὴν ἐμπειρία τῆς Μιάς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, μὲ ὅλα τὰ μέσα που διαθέτουν ἢ τοὺς θέτουν στὴ διάθεσή τους. Τὰ μέσα αὐτὰ εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλλουν. Ὁ προφορικὸς καὶ ὁ γραπτὸς λόγος: ὁμιλία, συνομιλία, διάλογος, κήρυγμα, διδασκαλία, διαλέξεις, βιβλία, περιοδικὰ, φυλλάδια, προκηρύξεις, ἡμερολόγια, ἀφίσες. *Οἱ Καλὲς Τέχνες:* ζωγραφικὴ, μουσικὴ, γλυπτικὴ, κινηματογράφος, φωτογραφία. *Σύγχρονες τεχνικὲς* ὅπως τὸ ραδιόφωνο, ἡ τηλεόραση, τὸ τηλέφωνο, τὸ μαγνητοσκόπιο (βίντεο). Γιὰ τοὺς προχωρημένους τὸ «διαδίκτυο» ἢ Internet. Δίπλα, λοιπόν, στὸν προφορικὸ καὶ γραπτὸ λόγο ἀπὸ καιρὸ καλλιεργεῖται ὁ ἠλεκτρονικὸς λόγος καὶ οἱ διαδικτυώσεις του.

Ἐπάρκουν λοιπόν καὶ τέτοιες δυνατότητες; Δὲν ἐπαρκοῦν δηλαδὴ ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα που ἀναφέραμε καὶ εἶναι ἀνάγκη, γιὰ νὰ κάνουμε

τοὺς μοντέρνους, νὰ χρησιμοποιήσουμε καὶ τὴν τελευταία λέξη τῆς τεχνολογίας στὴ μετάδοση τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος; Τὸ Internet μᾶς ἐλείπει, ὅλα τὰ ἄλλα τὰ εἶχε ἡ Μαριωρή... μᾶς σιγοπιθυρίζουν! Ἄς ἐκμεταλλευόμαστε σωστὰ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα καὶ ἂς μᾶς ἔλεγαν καθυστερημένους... Ὅπωςδήποτε εἶναι καὶ αὐτὸ μὴ ἀποψη, που ἴσως προβάλλεται ἀπὸ φόβο τῆς καινούργιας καὶ ἀγνωστῆς τεχνολογίας. Πολλοὶ διερωτῶνται γιὰ τὶς συνέπειες που πιθανὸν συνεπάγεται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς. Ἀσφαλῶς θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπόψη ὅλες αὐτὲς οἱ ἀντιρροήσεις ἢ δυσκολίες που παρουσιάζονται ἢ τυχὸν μπορεῖ νὰ ἐμφανιστοῦν.

Ἄμπελος ἀληθινὴ καί... Internet

Πάντως, ἦταν εὐχάριστη ἐκπληξη, ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα, μπαίνοντας στὸ Internet καὶ «συνομιλώντας» μὲ κάποιον γνωστὸ μου γιὰ νὰ τοῦ εὐχηθῶ γιὰ τὶς Ἡμέρες — αὐτὸς ἔχει καταργήσει κάθε ἄλλου εἶδους ἐπικοινωνία — μού ἔδωσε σῆμα νὰ συνδεθῶ ἐσπευσμένα μὲ κάποια πηγὴ πληροφοριῶν τοῦ διαδικτύου που ὀνομάζεται «The True Vineyard» (ἡ ἀμπελος ἢ ἀληθινή).

Εἶναι ἀπίστευτο, μού εἶπε, στὴ γενικὴ τάση ὁμογενοποίησης στὸ σύγχρονο κόσμο, ὅπου τὸ Internet καὶ ὅλες οἱ νέες τεχνολογίες μιλοῦν... ἀγγλικά, ἡ πηγὴ αὐτὴ «ὀμιλεῖ» καὶ ἑλληνικά καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ ἡ πρώτη σὲ ὅλο τὸ δίκτυο μὲ ἑλληνικὸς χαρακτήρες. Μού ἔδωσε τὰ κωδικὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ μπορέσω νὰ μπῶ καὶ ἀνιχνεύοντας μέσῳ κόμβων λεωφόρους καὶ μονοπάτια πληροφοριῶν βρέθηκα σὲ λίγο, μέσα ἀπὸ τὴν ὀθόνη μου, σὲ περιβάλλον οἰκείο, σὲ δροσερὸ ἀμπέλι μέσα στὸ καταχείμωνο, μὲ τὴν εἰκόνα τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως νὰ λάμπει μέσα στὰ φωτεινά της χρώματα καὶ νὰ ἀκούγεται ἡ ψαλμωδία τοῦ ἀπολυτικίου τῆς ἑορτῆς.

Ἀγαλλίασε ἡ ψυχὴ μου καὶ ἔσπευσα, ἀφοῦ πρῶτα «μὸς εὐχήθηκα» διαβάζοντας Merry Christmas - Καλὰ Χριστούγεννα, νὰ ἐπιλέξω μία ἀπὸ τὶς δύο ἐκδοχές, τὴν ἀγγλικὴ ἢ τὴν ἑλληνικὴ «σελίδα». Σημείωσα τὴν ἐκλογή μου: ἑλληνικά, καὶ τότε ἐμφανίσθηκε ἡ βυζαντινὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀμπελος ἀληθινὴ καὶ ἀνάμεσα σὲ δύο γιρλάντες χριστουγεννιάτικες ἢ εὐχή: ΚΑΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ.

Ἀκολουθοῦσε ἡ *Εἰσαγωγή*, ὅπου ἐκτίθενται οἱ λόγοι γιὰ τὴν ὀνομασία καὶ τὴν καθιέρωση

Μέγας Βασίλειος, ὁ ἀσκητὴς ἐπίσκοπος

Τοῦ Μοναχοῦ Μουσέως Ἀγιορείτου

Ἡ μεγάλη σοφία τοῦ Μεγ. Βασιλείου σύντομα τὸν ἀπομάκρυνε ἀπὸ τῆ φθαρτότητα τῶν ματαίων, τῶν περιπτῶν καὶ δευτερευόντων καὶ τὸν ὀδήγησε ἐλεύθερα στὴν εὐχάριστη ἀγορὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ πολῦτιμου μαργαρίτη, στὴν ἐντρύφηση τῆς ἡσυχίου ζωῆς, μὲ τὴν συνεχή μελέτη τῶν θείων λογίων, μὲ τὴν ἀέναη θεριμὴ δέηση καὶ προσευχή, μὲ τὴν ἀσκησι καὶ τὴν ἀγαθὴ ἀγωνία τοῦ ἀγῶνος.

Ἡ πλούσια μοναχοτρόφος Καππαδοκία καὶ ὁ μοναχοστόλιτος Πόντος τοῦ ἔδωσαν τὴν ἀγάπη ἐκείνη πού κεντᾶ τὶς καρδιὲς πού ἐπιθυμοῦν τὴν ὀλόψυχη ἀφιέρωση στὸν Θεό. Ἡ παράδοση πάντα ἐπιδρᾷ σημαντικὰ στὶς ἀγνὲς ἐφέσεις τῶν οὐρανό-τροπων ἀνθρώπων. Ὁ πατέρας του, Βασίλειος καὶ αὐτός, καὶ ἰδιαίτερα ἡ γιαγιά του Μακρίνα, θαυμάζονταν γιὰ τὴν ἀρετὴ τους. Ἡ Μακρίνα ἦταν πιστὴ μαθήτρια τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ. Στους διωγμοὺς τοῦ Μαξιμίνου φιλοξενήθηκε μὲ τὸν σύζυγό της στὰ δάση τοῦ Πόντου, πού ἔγιναν ἀκροατὲς τῶν προσευχῶν τους.

τῆς σελίδας. Ἡ πρωτοβουλία ὀφείλεται σὲ μία ὁμάδα προβληματισμένων νέων πού προσπαθοῦν νὰ γνωριστοῦν καλύτερα μεταξὺ τους, νὰ γνωρίσουν καὶ ἄλλους πού ἔχουν τὰ ἴδια ἐνδιαφέροντα καὶ συγχρόνως νὰ παραθέσουν τὴ διδασκαλία καὶ τὴν ἀποψη τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ πίστεως.

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἡ «σελίδα» αὐτὴ ἀπαρτίζεται ἀπὸ πολλὲς σελίδες πού ἂν βιβλιοθετηθοῦν θὰ μποροῦν σὸ μέλλον νὰ σχηματίσουν ὀλόκληρο βιβλίο. Περιλαμβάνει λοιπὸν ἐπὶ μέρος κεφάλαια πού ἔχουν κι αὐτὰ δικές τους παραγράφους (hypertexts). Τὰ κεφάλαια αὐτὰ εἶναι κατὰ σειρὰ: *Μαθητεία στὴ χριστιανικὴ πίστη. Ἐορτοδρόμιο. Θέμα ἐβδομάδος. Εὐαγγέλιο τῆς Κυριακῆς. Προσευχές. Κείμενα ἀπὸ κάποιον Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας* (ὑπὸ κατασκευῆ) καὶ ἓνα *Εὐρετήριο* (Index).

Ἄν ἀναλύσουμε τὸ πρῶτο κεφάλαιο, τὴ *Μαθητεία στὴ χριστιανικὴ πίστη*, ἀνακαλύπτουμε ἀπλὰ θεολογικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα βοηθοῦν σιγὰ - σιγὰ νὰ γνωρίσουμε καλύτερα τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας ὅπως διασώθηκε σὸ πέρασμα τῶν χρόνων καὶ πού διαιρεῖται στὶς ἐξῆς παραγράφους: Γιὰ τοὺς χριστιανούς, Ἡ πίστι μας, Τὰ περὶ τὸν Θεόν, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Χρι-

Ἡ μητέρα τοῦ Μ. Βασιλείου, ἡ Ἐμμέλεια, δὲν ὑστεροῦσε σὲ θεοσέβεια καὶ ἀσκησι. Ἦταν θυγατέρα μάρτυρος καὶ ἀδελφῆ τοῦ ἐπισκόπου Γρηγορίου. Μητέρα ἑννέα τέκνων· τριῶν ἐπισκόπων· Μ. Βασιλείου, Γρηγορίου καὶ Πέτρου καὶ τοῦ μοναχοῦ Ναυκρατίου καὶ πέντε θυγατέρων, ἀπὸ τὶς ὁποῖες διακρίθηκε γιὰ τὴν ὀσιότητά της ἡ Μακρίνα. Ἄγια οἰκογένεια!

Ὁ Μ. Βασίλειος γεννήθηκε στὴ Νεοκαισάρεια πρὶν τὸ 330. Λεπτοκαμωμένος ἀπὸ μικρὸς ἀσπύσθηκε τὴν ἀσθένεια καὶ τὸν πόνο, πού τὸν συνόδευαν πιστὰ κι ἀγόγγυστα σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ δράση. Συχνὰ παραπονεῖται γιὰ τὶς πυκνὲς του ἀσθένειες καὶ τοὺς δορμεῖς καππαδοκικοὺς χειμῶνες. Τρεῖς γυναῖκες τὸν ἐπηρεάζουν ἀρετὰ στὴ φιλόθεη πορεία του· ἡ γιαγιά του, ἡ μητέρα του κι ἡ ἀδελφῆ του. Τὸ ὠραῖο κτῆμα τους παρὰ τὸν Ἰσηποταμὸ στὸν Πόντο εἶναι ὁ πρῶτος στίβος τῶν ἀσκητικῶν παλαισμάτων. Ὡρες δοσμένες ὅλες στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πού ἐνδυνάμωναν τὴν ψυχὴ τοῦ

σιανῶν, Μυστήρια, Ἄλλες κατηχητικὲς πληροφορίες. Δὲν εἶναι στὴν πρόθεση τοῦ παρόντος ἄρθρου νὰ μεταφέρει αὐτολεξεῖ τὰ περιεχόμενα τῆς «σελίδας» πού ἀνέφερα. Οἱ ἀναγνώστες μας καὶ χρῆστες τοῦ δικτύου μποροῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν εὐκόλα, νὰ σχολιάσουν καὶ νὰ ἐρωτήσουν αὐτὸ πού ἐπιθυμοῦν ἀπευθυνόμενοι στὸν συντάκτη της, πατέρα Ἀθανάσιο Καλογήρου, τὸν ὁποῖο μποροῦν νὰ ἐπισκεφθοῦν στὴ «διεύθυνση» του, πού ἀναγράφεται ὡς τίτλος τοῦ ἄρθρου μας ἐν εἴδει μοντέρνων «ἱερογλυφικῶν» στὴ γλώσσα τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν ἢ μέσῳ τοῦ ἠλεκτρονικοῦ του ταχυδρομείου (e-mail: ampelos prometheus. hol. gr.).

Θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργο, ὅσοι ἐκ τῶν Ἐφημερίων μας ἢ ἄλλοι ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν σύγχρονη μεταφορὰ τοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου στὸν σημερινὸ κόσμον, νὰ «δικτυωθοῦν» καὶ νὰ ἐπικοινωνήσουμε ὅλοι μαζί σχετικὰ μὲ τὸν πιὸ ἀποτελεσματικὸ, μὲ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ, τρόπο μετάδοσης τῆς Πίστεως. Καὶ σήμερον ἰσχύει ἡ προτροπὴ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν: *«τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω»* (Α' Κορινθίους θ' 22).

(Συνεχίζεται)

αύριανου ποιμένος και καθοδηγοῦ.

Στὴν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας, ὅπου μετακομίζει ἡ οἰκογένεια τοῦ Μ. Βασιλείου, συνάπτεται μιὰ ἱερὴ καὶ μακρὰ φιλία μεταξὺ τῶν ἁγίων Βασιλείου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ τοῦ Πόντου. Στὴν Ἀθήνα ὅπου φοιτοῦν στὸ Πανεπιστήμιο δημιουργοῦν ἓνα πυρῆνα μικροῦ κοινοβίου, ὅπου κοινὰ εἶναι τὰ μελετήματα, τὰ ὑπάρχοντα, ἡ προσευχὴ καὶ ἡ ἀσκητικότητα, γύρω ἀπὸ τὸ ναό, τὴ σχολὴ καὶ τὸ κελλί.

Ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὶς σπουδὲς στὴν Ἀθήνα στὴν πατρίδα του βρίσκει στὸ κτῆμα τους τοῦ Πόντου τὴ μητέρα του καὶ τὴν ἀδελφή του νὰ ἔχουν συστήσει μοναστικὴ ἀδελφότητα μαζί μὲ ἄλλες ψυχὲς καὶ πλησίον τους ν' ἀσκητεῦει ὁ ἀδελφός του Ναυκράτιος. Ἡ ἀγάπη τοῦ Βασιλείου πρὸς τὸν μοναχικὸ βίον δὲν ἦταν πρωτοφανέρωτη. Τώρα μᾶλλον μεγαλώνει καὶ τὸν ὀδηγεῖ σὲ γνωστὰ μοναχικὰ κέντρα τῆς Συρίας, τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου συνδέεται μ' ἐνάρετους μοναχοὺς. Ἐνθουσιάζεται περισσότερο ἀπὸ τοὺς ὄρους τοῦ παχωμιανοῦ μοναχισμοῦ.

Τριαντάχρονος περίπου καὶ χειροτονημένος διάκονος ἀναχωρεῖ γιὰ τὴ φιλὴ ἔρημο, μοιράζοντας ἀνοιχτόκαρδα τὸ πῶς μεγάλο μέρος τῆς μεγάλης περιουσίας ποὺ εἶχε, στοὺς φίλους καὶ ἀδελφούς του φτωχοὺς. Ὁ Πόντος γίνεται ὁ ἀγαπητὸς χώρος τῶν ἀγωνισμάτων του. Ἀγρυπνεῖ, προσεύχεται, μελετᾷ, γράφει, συνομιλεῖ μὲ τὸν συνασκητὴ τοῦ Γρηγορίου καὶ θέτει τὶς βάσεις ἐνὸς καλὰ ὁργανωμένου μοναχικοῦ βίου, δίχως ἀσκητικὲς ἀκρότητες καὶ ὑπερβολές. Ὡς πρὸς πρῶτον ἐπιστρέφει στὴν Καισάρεια, δίχως ποτὲ νὰ λησμονᾷ τὴν ἀσκησιὴ καὶ νὰ ἐκφράζεται τολμηρὰ ἐπαινετικὰ γιὰ τὸν μοναχισμό. Ὁ ἐπίσκοπος Εὐσέβιος φαίνεται νὰ εἶναι δυσαρεστημένος καὶ γι' αὐτὴ τὴ στάση τοῦ Βασιλείου. Ὁ Βασίλειος δὲν ἀργεῖ καὶ δὲν φοβᾶται νὰ ἐπιστρέψει στὸν οὐρανογεῖτονα Πόντο, ὅπου θεμελιώνει καλὰ τὸν μοναχισμό.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Εὐσέβιου ὁ Βασίλειος ἐκλέγεται ἐπίσκοπος τὸ 370. Μὲ μόνον πλοῦτο τὴν ἀρετὴ του ἐνδιαφέρεται μὲ τρυφερότητα στοργικοῦ πατρὸς γιὰ τοὺς φτωχοὺς, ἀνυπεράσπιστους, ἀναγκασμένους καὶ καταφρόνιμους τῆς ἐπαρχίας του. Στὶς ἀντορθόδοξες ἀντιλήψεις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας δὲν χάνει τὸ θάρρος του ἀφοβα νὰ δηλώσει τὰ ὀρθὰ καὶ πρέποντα. Ὡς ἀσκητὴς ἐπίσκοπος, ἀκτῆμων καὶ μονοχίτων, μὲ μόνον περιουσία πλέον λίγα βιβλία, δὲν τὸν κάμπει ἡ ἀπειλὴ τῆς ἐξορίας, τῶν τιμωριῶν καὶ τῶν κινδύνων, ἀφοῦ ὅλος ἔχει ἀφθεῖ στὸν Θεό. Μὲ τὴ σοφία, διάκριση καὶ γνώ-

ση ποὺ κατεῖχε ἀντιμετώπισε καὶ τοὺς πολλοὺς αἰρετικούς.

Γνωστὸ ἔργο τοῦ Μ. Βασιλείου, ἔκφραση ζωηρῆ τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο, ἦταν ἡ δημιουργία τῆς περίφημης Βασιλειάδος. Μιὰ πολιτεία παρὰ τὴν πολιτεία ποὺ ἡ ἀγάπη κυριαρχοῦσε. Οἱ ἀνήμποροι φτωχοί, τὰ ὄρφανά, οἱ γέροντες, οἱ ἀσθενεῖς, οἱ ἄστεγοι, οἱ πεινασμένοι ἐβρισκαν ἐνδυμα, τροφή, στέγη, φάρμακα καὶ κυρίως προστασία καὶ ἀγάπη. Μεταξὺ τῶν ἀφιλοκερδῶς ὑπηρετούντων στὰ βασιλειανὰ ἰδρύματα ἦταν καὶ ἀρκετοὶ μοναχοί.

Ὁ πάντα ἀσκητικὸς καὶ πάντα ἀσθενικὸς ἐπίσκοπος δὲν ἔπαυε ποτὲ νὰ ἐργάζεται νυχθήμερα γιὰ τοὺς πιστοὺς, στοὺς ὁποίους ἀφιερώθηκε καὶ οἱ ὁποῖοι τοῦ ἀφοσιώθηκαν. Προσευχόμενος ὁ ἀσκητὴς ἐπίσκοπος τῶν ὁρέων καὶ τῶν πόλεων ἀνεπαύθη μέσα ἀπὸ τοὺς πόνους τῶν ἀσθενειῶν του μόλις 48 ἐτῶν γύρω ἀπὸ ἓνα πλῆθος ποὺ θρηνοῦσε ἀπὸ ὀλόθερμη εὐγνωμοσύνη.

Ὁ Μ. Βασίλειος χαρακτηρίσθηκε ὡς τέλειος μεταξὺ τῶν τελείων. Πλούσιος στὴ σοφία καὶ τὴν ἀρετὴ, ἀσκητὴς ἐπίσκοπος, φιλόανθρωπος, συγγραφεύς, ἱεραπόστολος, ἱεροκήρυκας, πανεπιστήμων, ὁμολογητὴς, ταπεινός, πραγματικὰ μεγάλος. Πρακτικὸς, φιλοσοφημένος καὶ ἀκριβὴς ὁ λόγος του, καθάριος, λαγαρός καὶ χαριτωμένος. Ἡ συλλογὴ τῶν ἀσκητικῶν του συγγραμμάτων εἶναι λαμπρὴ ἀπὸ κάθε ἄποψη. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 13 ἀξιόλογα βιβλία, ποὺ ἀπετέλεσαν ἀγαπητὴ δίαιτα τῶν μοναχῶν.

Στὰ βασιλειανὰ ἀσκητικὰ κείμενα μὲ τρόπο ἀριστοτεχνικὸ φανερόνεται ἡ ἁγιογραφικὴ βάση τοῦ μοναχισμοῦ. Βασικὴ προϋπόθεση τῆς μοναχικῆς ἀφιερώσεως ὁ Μ. Βασίλειος θέτει τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο, τῆς ὁποίας ἀγάπης τίποτε δὲν ὑπάρχει ὠραιότερο καὶ κατόπιν τῆς ὑπακοῆς, ὡς ἀσφαλοῦς ὁδοῦ πρὸς τὴν ταπείνωση καὶ τὴν τελείωση καὶ τῆς ἐγκράτειας. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὀλοκληρωθεῖ στὴν ἀγάπη καὶ στὴν ἀρετὴ ὀδηγεῖ στὴν πρόθυμη ἀφοσίωση στὸν Θεό.

Ἀρκετὰ τῶν ἀσκητικῶν ἔργων τοῦ Μ. Βασιλείου συντάχθηκαν στὴν ἐράσμια ἡσυχία τοῦ Πόντου. Ὅπως ἔλεγε σύγχρονος Ἁγιορείτης Γέροντας: οἱ καλύτεροι θεολόγοι εἶναι τὰ βραχάκια τῆς ἐρήμου! Ἐκεῖ λοιπὸν στὴν ἡρεμὴ ἡρεμία, στὴν κηρύττουσα σιωπὴ, στὸ βίωμα, τὴ δέηση, τὴν προσευχὴ, στὸ δάκρυ, στὸν βράχο, στὸ σπήλαιον, στὰ δάση τοῦ Πόντου, ἀπὸ τὸ θεοκίνητο χεῖρ τοῦ γονυκλινοῦς Βασιλείου τέθηκαν οἱ ὁργανωτικὲς βάσεις ἐ-

νός φιλόθεου μοναχικού βίου που κατέστη αγιότεκνος και αγιοτρόφος. Στα πρώτα αυτά έργα του συνεργάτη είχε ο Βασίλειος τον συνασκητή του Γρηγόριο. Αργότερα βασιλειανοί μοναχοί, που κατοικούσαν στους τόπους των πρώτων αγώνων του, δέχθηκαν τους μοναχικούς του όρους, ύποδειξεις και ύποτυπώσεις.

Γενικώς τ' άσκητικά βασιλειανά συγγράμματα, άρκετά των όποιων μεταφράσθηκαν σε άρκετές γλώσσες, έρμηνεύθηκαν κι άπετέλεσαν άφορμή συγγραφής άξιόλογων έργασιών. Άναμφισβήτητα και δίκαια άσκησαν σημαντική επίδραση στην πορεία του μοναχισμού και των θεσμών του, οί όποιοι δυστυχώς πάντοτε και άκόμη και από αυτούς που πρέπει δέν είναι γνωστοί. Ό συγγραφέας τους ως μοναχός μεσός βιωμάτων και άσκητικών κατορθωμάτων διακρίνεται για την ύψηλή πνευματική του καλλιέργεια, τη βαθυστόχαστη γνώση, τη θεοφώτιστη διάκριση, την ακρίβεια των αισθημάτων του, τη γλυκύτατη κι ευγενική φιλανθρωπία και φιλαδελφία του. Ό έρημίτης του Πόντου Βασίλειος κυρίως έπαινει, άγαπά και τιμά τó κοινόβιο, τó όποιο θεωρεί άσφαλέστερο για την άσκηση τής άρετής τής άγάπης και τής ταπεινοφροσύνης. Ό μοναχισμός βέβαια γνώρισε και διατήρησε πολλές όδους προς την τελειότητα κι όλες άνέδειξαν όσιους. Τις βάσεις του Μ. Βασιλείου ιδιαίτερα άσπάσθηκαν οί όσοι Βενέδικτος, Θεόδωρος ό Στουδίτης και Άθανάσιος ό Άθωνίτης. Τ' άθωνικά κοινόβια κινούνται στους όρους του βασιλειανού μοναχισμού μέχρι σήμερα που άνθούν.

Ό Μ. Βασίλειος, όπως άσφαλώς όλοι οί άγιοι πατέρες, έδωσε αίμα και έλαβε πνεύμα, έπασχε τά θεία, δέν έκανε τον συγγραφέα, έγγραφε από άνάγκη και μέσα από τó βίωμα. Γράφει σ' έπιστολή του προς τον φίλο του Γρηγόριο τον Θεολόγο από τον Πόντο: Ό Θεός μου έδειξε τόπο που είναι στις προτιμήσεις μου για να βλέπω μπροστά μου στην πραγματικότητα αυτό που φανταζόμουνα... Για μένα ό γλυκύτερος καρπός του τόπου είναι ή ήσυχία, όχι γιατί άπλά είναι άπαλλαγμένος από τους θορύβους τής πόλεως, αλλά γιατί δέν έλκυει κανένα...

Σέ άλλη έπιστολή του προς τον ίδιο θα γράφει: Ό νοός του άνθρώπου όταν περισπάται από πολλές κοσμικές φροντίδες είναι αδύναμος ν' άντικρύσει την άλήθεια... Άναχώρηση από τον κόσμο δέν σημαίνει άπλά σωματική μετακίνηση από αυτόν, άλλ' άπομάκρυνση τής ψυχής από την άγάπη προς τó σώμα, τόσο ώστε να γίνει δίχως πόλη, δίχως σπίτι, δίχως φίλους, δίχως κτήματα, δίχως περιου-

σία, δίχως μέσα συντηρήσεως, δίχως έπιχειρήσεις, δίχως κοινωνικές συναναστροφές, άμαθής κατά τά κοσμικά, έτοιμος να δεχθεί στην καρδιά του έντυπώσεις που γεννώνται από τη θεία διδασκαλία.

Ό Μ. Βασίλειος συχνά επαναλαμβάνει και τονίζει ιδιαίτερα στίς έκατοντάδες των έπιστολών του ότι αρχή καθάρσεως τής ψυχής είναι ή ήσυχία, όπου εκεί ό νοός συγκεντρώνεται στον έαυτό του και δέν διαχέεται και άνεβαίνει προς την έννοια του Θεού, κι έννοικεί ό Θεός στον άνθρωπο με τó να τον έχει ιδρυμένο μέσα του με τη μνήμη του.

Είναι γεγονός ότι ή ήσυχία διδάσκει και ότι ό μοναχισμός είναι μία κοινωνία άγάπης όμοφρονούντων άνθρώπων εκτός κοινωνίας. Όπως παρατηρούμε και σε άλλους άσκητικούς πατέρες υπάρχει μέσα σ' αυτή την ιδιότυπη ευαγγελική κοινωνία ένα άλλο πνεύμα, μιάς λεπτής και άνώτερης ευγένειας, μιάς άγνωστης ύποχωρητικότητας, άνεγκιότητος και άλληλεγγύης. Ό Μ. Βασίλειος σε μία έπιστολή του άπευθυνόμενος σε μοναχούς δέν νομίζουμε ότι δέν διδάσκει και καθοδηγεί όλους τους πιστούς. Να μη φέρεται κανείς με άμάθεια στις συζητήσεις, να ρωτά αλλά χωρίς διάθεση έριστικότητας, να μη διακόπτει τον συνομιλητή του όταν λέει κάτι ωφέλιμο, ούτε να θέλει να παρεμβάλει έπιδεικτικά τη γνώμη του, τηρώντας τó ζύγισμα λόγου και άκοης, να διδάσκεται δίχως να ντρέπεται και δίχως να φθονεί, να 'χει μέτριο τόνο στη φωνή, να προσέχει καλά κάτι πριν τó πεί, να είναι ευπροσήγορος και γλυκομίλητος, να μη γίνεται ευχάριστος με τους άστεϊσμούς, αλλά να διατηρεί τη χάρη με την ευγενική παραίνεση, να μην είναι τραχύς ποτέ, άκόμη κι αν πρέπει να έπιτιμήσει, με τη μετριοφροσύνη και ταπεινοφροσύνη θα γίνει ευπρόσδεκτος. Τό ταπεινό φρόνημα έχει χαμηλό βλέμμα, αλλά δίχως έπιτήδευση, τó βάδισμα ούτε νωθρό, ούτε πομπώδες.

Τό ενδιαφέρον του Μ. Βασιλείου περιλαμβάνει τις μοναχές, τις κοινόητές τους και τά διάφορα προβλήματά τους. Γράφει προς μία παρθένο που είχε μιά πώση: «Θυμήσου τις άθόρυβες ήμέρες, τις φωτισμένες νύχτες, τις πνευματικές ώδες, την άρμονική ψαλμωδία, τις άγιες προσευχές, την καθρότητα του κελλιού, την έγκράτεια τής τραπέζης και την άμόλυντη άνοδο», για να την κάνει να νοσταλήσει την πρώτη άφιέρωσή της. Ό μεγάλος πατήρ δέν διστάζει να γίνει και άυστηρός προς μοναχές και μοναχούς όταν παρατηρεί να παρεκτρέπονται από την ισάγγελη πολιτεία και την προόδó της. Τό άνύστακτο ενδιαφέρον του έξαπλώνεται φυσικά προς όλους τους πιστούς, στα

προβλήματα τών όποίων σκύβει με προσοχή κι άγάπη και δίνει λύσεις φωτισμένες.

Τήν έποχή του Μ. Βασιλείου ένα κύριο χαρακτηριστικό τών μοναχών ήταν τó ένθουσιαστικό στοιχείο, πού πλούσια ύπήρχε και σε όλους τούς χριστιανούς τών προηγούμενων αιώνων. Ό Βασίλειος προσπαθεί νά επαναφέρει στόν χριστιανικό κόσμο τήν ιερότητα του ένθουσιασμού από τις άνθηρες μοναστικές κοινότητες, άνδρικές και γυναικείες, και από τόν χώρο τών άσκητών θαυμάζει τούς όσίους Άντόνιο και Παχώμιο και συνδυάζει τó πνεύμα τους άρμονικά. Έπιθυμεί διά του τρόπου τής ζωής τών μοναχών νά έμπνεύσει στόν λαό τήν εύαγγελική ζωή και νά επαναφέρει τήν Έκκλησία στη ζωηρότητα τής πλουσιόδωρης άγιοπνευματικής χάρης τών άποστολικών χρόνων. Στό βασιλειανό κοινόβιο βασιλεύει ή αύγλη και τó θαύμα τής πρώτης Έκκλησίας με τήν άκτημοσύνη, τήν κοινοκτημοσύνη, τήν άλληλοκατανόηση, τήν άγαστή συνεργασία και κοινωνία. Με τή χάρη του Χριστού οί άσκούμενοι καθαίρονται, φωτίζονται και θεώνονται, έτσι ώστε μέσα σε αυτό τó ειρηνικό πέλαγος τής έλευθερίας, πού προέρχεται από τήν ταπείνωση και τήν άγάπη, νά φανερώνεται ή χαρά τής παρουσίας του Άγίου Πνεύματος, σε μία κοινωνία όμοζύγων, όμοφρόνων, όμονοούντων και ύμνούντων τόν άληθινό Θεό, τόν έλθόντα, τόν ερχόμενο, τόν προσδοκώμενο πάντοτε και τώρα.

Η τοποθέτηση του Μ. Βασιλείου ύπερ του κοινοβίου είναι άσφαλώς σαφής και συχνά τονίζεται στις γραφές του. Τόν έρημίτη θεωρεί δύσκολα νά έπιτυγχανεί τις εύαγγελικές προτροπές και νά έχει πολλούς κινδύνους στη μόνωση. Άπευθυνόμενος στόν άσκητή λέγει: Ποιού θα νίφεις τά πόδια; Ποιόν θα ύπηρετήσεις; Ποιού θα είσαι τελευταίος όταν ζεις μόνος; Βέβαια τ' άσκητικά έργα άπαντούν ότι ή θεωρία, ή προσευχή, ή ταπείνωση, ή ύπομονή, ή έμπειρία και ή συνεχής άσκηση του άσκητου τόν διατηρεί στην κατάσταση εκείνη τής άπαθείας και τής εύλογημένης χάριτος. Στά τέλη του βίου του ό έρημίτης του Πόντου Βασίλειος δέχθηκε, παρά τις άντικειμενικές δυσκολίες τής άσκητικής ζωής, τήν άξία της.

Γενικώς αυτό πού παρατηρείται στη ζωή και τά έργα του Μ. Βασιλείου είναι ή βαθιά γνώση του μέτρου, ή κατοχή τής άρετής τής διακρίσεως, ό εύγενής και νηφάλιος τρόπος άκόμη κι όταν γίνεται αυστηρός, ή γνώση τής Άγίας Γραφής, ή δύναμη καταδύσεως στα βάθη τής ανθρώπινης ψυχής και ή άνάλυση τών δυνατοτήτων, εφέσεων και διαθέσεών της. Μιλά με χάρη για τó πλουσιόδωρο

της λιτότητας, για τó υπερέφανο τής άντιλογίας, τó άπερίσπαστο τής σεμνότητας, τó έπίμεμπτο τής άδιακρισίας, τó άσυνεπές τής άνυπακοής, τó περιφρονητικό τής άπειθείας και άσεβειας.

Στό σταθερά επαινούμενο βασιλειανό κοινόβιο, κατά τις άσκητικές διατάξεις του, κεντρική θέση έχει ή ζωή τής προσευχής, ή τήρηση τής καθαρότητος του νου από περιττούς λογισμούς, ή πρόπουσα μόνο τιμή στο σώμα, ή διατήρηση του άβάτου, ή διακριτική έγκράτεια, ή άποφυγή τής άργίας, ή άσχολία μόνο με τά άναγκαία, ή προσοχή στις συναντήσεις και στις έξόδους από τόν τόπο τής άσκήσεως, τó αφιλόδοξο σε όλες τις πράξεις, τó άπαραίτητο και μόνο τών λόγων, ό στολισμός τών άρετών. Και καταλήγει ό θεοφόρος πατήρ: Κανένας τρόπος ζωής μεταξύ τών ανθρώπων δέν μπορεί νά βρεθεί πιο λαμπρός και μέγας και πιο ώραιος από αυτόν τόν κατά Θεό βίο.

Σήμερα πού καλλιεργείται ένα φιλομόναχο πνεύμα στις χριστιανικές κοινότητες χρειάζεται διάκριση, μελέτη και προσοχή. Ό Μ. Βασίλειος σοφά μετέφερε τήν άσκητική έρημο στην πόλη, όντας ό ίδιος πάντα άσκητής, και ως μοναχός και ως πρεσβύτερος και ως έπίσκοπος.

**ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΕΣΗ
ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ - ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ
και ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ - ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ**

- * **ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ** (Μητροπολ. Πισιδίας Μεθοδίου Φούγια).
- * **ΚΟΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ** από τών χρόνων τών Άποστολικών Πατέρων μέχρι τής πτώσεως του Βυζαντίου (Μητροπ. Σισανίου και Σιατίστης Άντωνίου).
- * **ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΕΩΡΟΣ - Η Ρωμαίικη Ίδέα και τó όραμα τής Ευρώπης** (Πρωτοπ. Γεωργίου Μεταλληνού).
- * **ΟΙ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ** και ιδιαίτερα στο θέμα έκλογής μητροπολιτών (Άόρατος και όρατός πόλεμος), (Καθηγ. Παναγ. Μπούμη).
- * **ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΑΝΟΗΣΗ. Η φιλοσοφία τών Πατέρων** (Καθηγ. Άθαν. Δεληκωστόπουλου).

**ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΛΟΓΟΣ ΑΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΣ*

Τοῦ κ. Παναγιώτου Θ. Παπαθεοδώρου, Θεολόγου - Λυκειάρχου

6. Ἡ λειτουργικὴ γλῶσσα.

Οἱ ὕμνοι ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὶς διάφορες λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις εἶναι γραμμένοι στὸ συγκεκριμένο γλωσσικὸ ἰδίωμα. Τὰ λειτουργικά μας κείμενα ἀκούονται στὸν ἱερὸ χῶρο τοῦ ναοῦ πανομοιότυπα ἐδῶ καὶ δυὸ χιλιάδες χρόνια περίπου. Ἡ μακροχρόνια χρῆση τῆς γλώσσας τοὺς τὰ ἔχει καθιερώσει στὴ συνείδηση τῶν πιστῶν. Ἀσφαλῶς στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἡ γλῶσσα αὐτὴ ἐμπλουτίστηκε μὲ νέα στοιχεῖα, παρ' ὅλα αὐτὰ μένει μὴ καθαρὴ προέκταση τοῦ ἀποταμιευμένου στὴν Ἁγία Γραφή λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἡ λειτουργικὴ γλῶσσα διακρίνεται γιὰ τὴν πνευματικότητά της, ἡ ὁποία φαίνεται στὴ χρησιμοποίησή της λέξεων καὶ σχημάτων ἐξαγιασμένων ἀπὸ τὴ λειτουργικὴ καὶ κηρυκτικὴ πράξη. Μὲ τὸ γνωστὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα ἡ Ἐκκλησία ἐκφράζει τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ καὶ ἐπιτελεῖ τὸ ἀφυπνιστικὸ καὶ ἐποικοδομητικὸ τῆς ἔργου ἐπὶ τῶσους αἰῶνες. Μέσω αὐτοῦ ἀγγίζει τὰ μύχια τῆς καρδιάς τῶν πιστῶν.

Ὁ Βασίλειος Μουστάκης σὲ μὴ ἀποστροφὴ τοῦ λόγου του πλέκει τὸ ἐγκώμιο τῆς λειτουργικῆς γλώσσας, τὴ χαρακτηρίζει «ἐξαγιασμένη» καὶ τὴ θεωρεῖ ἀναντικατάστατη. Συγκεκριμένα γράφει:²⁶

«Καμιῶς ἄλλης γλώσσας ὁ ἐξαγιασμὸς δὲν ὑπῆρξε τόσον βαθὺς καὶ τόσον πλατύς, ὅσον τῆς ἑλληνικῆς. Ἀπὸ ὅλας τὰς γλώσσας τῆς χριστιανικῆς οἰκουμένης, αἱ ὁποῖαι ἐδοκιμάσθησαν ἕως τώρα διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χριστιανικοῦ βιώματος εἰς τὸν λειτουργικὸν χῶρον, ἡ ἑλληνικὴ εἶναι ἡ ἐκθαμβωτικώτερον μεταμορφωμένη ἐντὸς τοῦ ἀκτίστου φωτός, ἡ πλέον ἐξαγιασμένη²⁷, ἡ ἀποδοτικώτερα εἰς κατασκευαστικὴν, ἡ πλέον μυσταγωγικὴ, ἡ πλέον χαρισματοῦχος».

Στὰ ἀνωτέρω διακρίνει κανεὶς ὅπωςδήποτε κάποια ὑπερβολή, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ τὴ δικαιολογήσει, ἂν λάβει ὑπόψη του τὴν τεράστια διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ πρωτότυπο καὶ τὴ μετάφραση αὐτοῦ στὴ νεοελληνικὴ.

Γιὰ νὰ σχηματίσει προσωπικὴ γνώμη ὁ ἀνα-

γνώστης παραθέτουμε ἐντελῶς δειγματοληπτικὰ δύο γνωστοὺς ὕμνους στὸ πρωτότυπο καὶ σὲ μετάφραση. Ὁ πρῶτος εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ λαμπρὸ, πανηγυρικὸ, ἀλλὰ καὶ θεολογικὸ κανόνα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ποὺ ἀκοῦμε στὸν ὄρθρο τοῦ Πάσχα:

*Ἀναστάσεως ἡμέρα
λαμπρυνθῶμεν λαοὶ
Πάσχα Κυρίου, Πάσχα'
ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωὴν
καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν
Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμᾶς διεβίβασε
ἐπὶ νίκιον ἄδοντας.*

(εἰρμὸς α' ὠδῆς Κανόνος τοῦ Πάσχα)

Ἡ μετάφραση:

*Νά, ἡ ἡμέρα τῆς Ἀνάστασης.
Ἄς ἀκτινοβολήσουμε, λαοί, ἀπὸ χαρᾶ.
Εἶναι Πάσχα, τὸ Πάσχα τοῦ Κυρίου.*

*Ἐμᾶς ποὺ ψάλλουμε τὸ τραγούδι τῆς νίκης
μᾶς ἔκανε ὁ Χριστὸς, ὁ Θεός, νὰ περάσουμε
ἀπὸ τὸ θάνατο στὴ ζωὴ, ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανό.*

Ὁ δεύτερος ὕμνος ἀναφέρεται σὲ δύο ἀντίθετα περιστατικὰ τῆς ἀγίας Γραφῆς: στὴν αἰτία ἀπομακρύνσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ Θεὸ (σύγχυση γλωσσῶν) καὶ στὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος (ἐνότητα λαῶν). Ὁ ὕμνος στὸ πρωτότυπο:

*Ὅτε καταβάς τὰς γλώσσας συνέχεε,
διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὑψιστος'
ὅτε τοῦ πυρὸς τὰς γλώσσας διένειμεν,
εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσε
καὶ συμφώνως δοξάζομεν
τὸ Πανάγιον Πνεῦμα.*

Τὴ μετάφρασή του ἀντιγράφουμε ἀπὸ διδακτικὸ βιβλίον τοῦ Γυμνασίου²⁸:

*Ὅταν ὁ Ὑψιστος κατέβηκε
κι ἔφερε σύγχυση στὶς γλώσσες,
μοίρασε τοὺς ἀνθρώπους σὲ ἔθνη.
Κι ὅταν τὶς γλώσσες τῆς φωτιᾶς μοίρασε
κάλεσε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους σὲ ἐνότητα.
Ἔτσι, λοιπόν, ὅλοι μαζί, δοξάζομε
τὸ Πανάγιο Πνεῦμα.*

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 374 τοῦ ὑπ' ἀρ. 18/1996 τεύχους.

Συγκρίνοντας πρωτότυπο και μετάφραση στους ανωτέρω ύμνους διαπιστώνει κανείς τη διαφορά του λειτουργικού κλίματος που υπάρχει ανάμεσα στα δύο κείμενα.

Οι λέξεις, οι φράσεις της λατρείας μας είναι ζυμωμένες με τον πλούτο των αληθειών της Γραφής, οι οποίες ανήκουν στην άνω ζωή, ακόμα κι όταν αφορούν σε πραγματικότητες του παρόντος κόσμου. Η λειτουργική γλώσσα είναι ένα πανάχραντο σύνολο νοημάτων και ήχημάτων που περιέχει και αντικυνοβολεί την αλήθεια και το κάλλος της αιώνιας ζωής. Άλλες από τις λέξεις αυτές φέρουν κάτι από το φως εκείνης της ζωής και άλλες το φωτεινό παλμό της ανταποκρίσεώς μας σ' εκείνη τη ζωή. Άλλες απ' αυτές είναι αντικειμενικώς θεοφόροι και άλλες υποκειμενικώς. Οι πρώτες αντανακλούν το ανέσπερο και μακάριο φως της βασιλείας των ουρανών, ενώ οι δεύτερες σημαίνουν το τί κάνουμε εμείς για να εισέλθουμε και να μείνουμε σ' αυτό το φως²⁹.

Επομένως κάθε απόπειρα απόδοσης των παλιών ύμνων στη νεοελληνική, ενώ δε θα έχει πρακτικό αποτέλεσμα για τους νεότερους, θα ενοχλήσει αφάνταστα τους παλιότερους και επιπλέον θα βλάψει την αισθητική και μυσταγωγική όμορφιά της ίδιας της λατρείας. Η λύση στο πρόβλημα που μās απασχολεί, νομίζουμε ότι είναι μία και μοναδική, ή επόμενη:

7. Νέος οίνος.

Οι ύμνογράφοι της Έκκλησίας μας, όπως είδαμε, έσπασαν τα δεσμά της παράδοσης. Δημιούργησαν νέα είδη ποιητικού λόγου, το κοντάκιο αρχικά και τον κανόνα αργότερα. Αγνόησαν τη μορφή των έκφραστικών μέσων που ήσαν σε χρήση μέχρι τότε, δηλαδή την αρχαία μορφή της γλώσσας και τη μετρική. Ξεπερνώντας τη μακρότητα και τη βραχύτητα των συλλαβών στήριξαν τη μετρική τους στον αριθμό των συλλαβών και τον τόνο των λέξεων, σε ό,τι δηλαδή γινόταν αντιληπτό από το αυτί³⁰. Παρουσίασαν έτσι μια καινούργια πραγματικότητα.

Κάτι ανάλογο μπορεί να συμβεί και σήμερα. Ο ύμνολογικός και ένθεος νοῦς δεν έλειψε από καμιά εποχή. Άς δοκιμάσουν, λοιπόν, οι σύγχρονοι ύμνογράφοι τις νέες τους έμπνεύσεις στη νεοελληνική κι άς υιοθετήσει ή Έκκλησία μας τις καλύτερες. Η προσθήκη στο άγιολόγιο της έκκλησίας σύγχρονων μορφών, όπως του αγίου

Νεκταρίου, του παπα-Νικόλα Πλανά κ.ά. είναι μια πρόκληση και ταυτόχρονα πρόσκληση στους σύγχρονους ύμνογράφους να γράψουν ύμνους στη γλώσσα του λαού που θα είναι καταληπτοί ακόμα και από τους ολιγογράμματους πιστούς. Αντί να αναζητήσουμε τον καταληπτό λόγο της Έκκλησίας στη μετάφραση των παλιών ύμνων, να τον χαρούμε σε νέες δημιουργίες. Το καινούργιο κρασί χρειάζεται νέους ασκούς. Τα μέτρα και τά μουσικά μοτίβα μπορεί να είναι και παλιά και νεότερα. Κάπως έτσι έκαναν ως τώρα οι παλιές γενιές. Η χρησιμοποίηση της νεοελληνικής στη λατρεία ασφαλώς θ' αλλάξει την ως τώρα ύμνολογική ατμόσφαιρα. Θα είναι όμως και ή όμιλουμένη ευπρόσδεκτη με την ευλυγισία της και τη ζεστασιά της στη λατρεία. Θα ένθαρρύνει τους πιστούς για μεγαλύτερες έπεκτάσεις. Ίσως και μ' αυτό το μέσο ή Έκκλησία μας μπορέσει να προσελκύσει και να κρατήσει κοντά της τη νέα γενιά, ή οποία με την αγάπη και την ευαισθησία που δείχνει στα βυζαντινίζοντα τραγούδια των νέων συνθετών (Θεοδωράκη, Μαρκόπουλου, Σαββόπουλου), αποκαλύπτει, χωρίς ίσως να το αντιλαμβάνεται, μια ανάγκη αναπλήρωσης ή επιστροφής στα ψαλτικά βιώματα των πατέρων της που τὰ στερήθηκε ή τὰ έγκατέλειψε. Πάντως είναι ανάγκη να φυσήξει στην Έκκλησία ζωογόνος άνεμος πάνω στο ζήτημα αυτό.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ο χώρος της Έκκλησίας είναι πολύ ευαίσθητος. Δεν επιδέχεται βαθιές και απότομες αλλαγές. Άπληροφόρητοι πιστοί από άγνοια κινούμενοι και όχι από κακή πρόθεση, μπορεί να δημιουργήσουν θέμα εκεί που δεν υπάρχει. Η πανορθόδοξη σύνοδος χρόνια τώρα προετοιμάζεται χωρίς να συγκαλείται. Έπιτροπές και παραεπιτροπές συζητούν και επανεξετάζουν τὰ θέματα, για να δοθεί δημοσιότητα του περιεχομένου τους και να προετοιμαστούν ψυχολογικά οι πιστοί για την αποδοχή των αποφάσεων χωρίς ταλαντεύσεις. Το προηγούμενο του 1924 με το θέμα του ήμερολογίου, ζητήματος καθαρά επιστημονικού, που έφερε σύγχυση στην έορτολογική ένότητα της Όρθοδοξίας (δὲ γιορτάζουν μαζί όλοι οι Όρθόδοξοι της ακίνητες γιορτές) δεν πρέπει να επαναληφθεί. Οι τραυματικές έμπειρίες του παρελθόντος πρέπει να γίνουν όδοδείχτες για το σχεδιασμό του παρόντος και τη χάραξη της πορείας για το μέλλον. Όσοσο όμως

πρέπει να γίνονται άργα αλλά σταθερά βήματα προς τα εμπρός. Ός τέτοια βήματα, που θα προσβλέπουν στην κατεύθυνση μιάς λειτουργικής άνθησης, θεωρούμε τα ακόλουθα:

1. Στο σύντομο αλλά περιεκτικό διάλογο του Κυρίου με τη Σαμαρείτιδα διατυπώθηκε επιγραμματικά το νόημα και το πνεύμα της νέας λατρείας, που θα είναι εύαρεστη στο Θεό. Έκει τονίστηκε από το Θεάνθρωπο ότι οι λάτρες του Θεού πρέπει να τον λατρεύουν «έν πνεύματι και αληθεία». Η λατρεία δεν είναι ένα λεπτομερειακό γεγονός της πνευματικής ζωής του χριστιανού, αλλά ουσιαστικό που συνιστά την πράξη της Έκκλησίας, τη συγκρότησή της σε σώμα και την έκφραση της ενότητάς της. Γι' αυτό η συμμετοχή των πιστών σ' αυτή δεν μπορεί να είναι έξωτερική και τυπική, άλλ' ενεργός και ουσιαστική. Οι πιστοί δεν ακούνε άπλως τον ιερέα ή τον ψάλτη να κάνει λόγο για κάποιο θρησκευτικό γεγονός, αλλά συμμετέχουν οι ίδιοι στα «δρώμενα» στο ναό. Στην ενεργό συμμετοχή τους συμβάλλουν: ο ναός με την ιδόρρυθμη αρχιτεκτονική του και τον κατάλληλο φωτισμό του, οι επιβλητικές άγιογραφίες, τα ιερά αντικείμενα, ή ευλαβική στάση των συμπροσευχομένων, ή κατανυκτική ψαλμωδία του ιερέα και των ψαλτών και τέλος το λατρευτικό κείμενο, το περιεχόμενο της λατρείας.

Για τα λειτουργικά κείμενα γράφτηκαν άρκετά πιό πάνω. Δεν θα έπιμείνουμε περισσότερο. Εκείνο που πρέπει να τονίσουμε εδώ είναι ότι, για την υποβοήθηση των πιστών, χρειάζεται να φτάσει σε κάθε χριστιανικό σπίτι το πρωτότυπο κείμενο της θείας λειτουργίας με μετάφραση στην καθομιλουμένη. Η Άποστολική Διακονία της Έκκλησίας της Ελλάδος ήδη κυκλοφορεί, άπιτυχώς μεταγλωτισμένο, το λειτουργικό κείμενο. Οι άνθρωποι που πονούν και ενδιαφέρονται για την Έκκλησία και την πνευματική προκοπή του πληρώματός της δεν έλειψαν. Έτσι, για κατ' ιδίαν μελέτη στο σπίτι, μπορεί να έκδοθει έγκόλπιο της θείας λειτουργίας που θα περιέχει το πρωτότυπο και δίπλα τη μετάφραση στη δημοτική σε άμεσο πεζό λόγο και όχι σε προκρουστικές έμμετρες μεταφράσεις και να διατεθεί στους πιστούς μέσω του ένορειακού ναού. Μ' αυτό τον τρόπο θα ξεπεραστούν οι κάποιες γλωσσικές δυσκολίες του κειμένου της θείας λειτουργίας, άφου άλλωστε οι δύσκολες λέξεις και φράσεις της θείας λειτουργίας δεν ξεπερ-

νούν τις έκατον πενήντα, από τις όποιες μόνο οι πενήντα βρίσκονται στα αντίφωνα, τις έκφωνήσεις και τις δεήσεις, ενώ οι υπόλοιπες βρίσκονται στις εύχές³¹.

26. Γλώσσα λειτουργική στη Θ.Η.Ε., τόμ. 4ος, στ. 573.

27. Είπαμε στην άρχή αυτού του κεφαλαίου ότι στην όρθόδοξη Έκκλησία ποτέ δεν τέθηκε θέμα ιερής γλώσσας. Ό σ. του λήμματος στην Θ.Η.Ε. κάνει λόγο για «έξαγιασμένη» γλώσσα. Δεν άποτελεί αυτό αντίφαση, ούτε πρέπει να μάς παραξενεύει. Στην έκκλησιαστική γλώσσα το δυσκοπότερο, τό άρτοφόριο, τη λαβίδα, που είναι άπλά σκευή γινομένα από κοινό ύλικό, επειδή έρχονται σε έπαφή με το Τίμιο Σώμα και το Άγιο Αίμα του Κυρίου τα χαρακτηρίζουμε ως άγιο δυσκοπότερο, άγιο άρτοφόριο, άγία λαβίδα κ.λπ. Δηλ. ό άγιασμός των ιερών αυτών σκευών έντάσσεται στην αντίληψη ότι ένα αντικείμενο μπορεί να καταστεί άγιο με την άπλή έπαφή με το άγιο. Κατ' αναλογία και ή βυζαντινή γλώσσα που επί αιώνες χρησιμοποιήθηκε στην τελεσιουργία των μυστηρίων της Όρθ. Έκκλησίας μπορεί κατ' οίκονομία να χαρακτηρίζεται «έξαγιασμένη».

28. Δ. Δόικου - Μ. Κωνσταντίνου - Π. Κάζλαρη: Προετομασία των ανθρώπων για τον καινούργιο κόσμο του Θεού, Α' Γυμνασίου, έκδ. 1987, σελ. 65.

29. Βασίλ. Μουστάκη, Γλώσσα λειτουργική, στη Θ.Η.Ε., τόμ. 4ος, στ. 573.

30. Π.Ν. Τρεμπέλα, Έκλογή έλλην. Όρθοδ. ύμνογραφίας, σελ. ζ'.

31. Παπαευαγγέλου Παν., Το πρόβλημα της λατρευτικής μας γλώσσας, σελ. 277.

Μητροπολίτου Πισιδίας Μεθοδίου Γ. Φούγια ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΟΙ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΙΣ ΤΩΝ

Ένας τόμος 500 σελίδων (σχ. 17Χ24 έκστ.) που ένδιαφέρει θεολόγους, κληρικούς, ιστορικούς και έπιστήμονες. Μιά θαυμάσια θεολογική και ιστορική έκθεση των γεγονότων και των σχέσεων Άνατολικής και Δυτικής Έκκλησίας από τον ένάτο (Μ. Φώτιος) ως τον δέκατο πέμπτο αιώνα (Σύνοδος Φλωρεντίας). Η σημασία του βιβλίου είναι και ένθική, γιατί ό έμπειρος συγγραφέας άναδεικνύει την άξία της Όρθοδοξίας και του Έλληνισμού, χωρίς να «προπαγανδίζει» τον άπομονωτισμό και την πολιτική ένδοστρέφεια.

Γιά πληροφορίες και παραγγελίες βιβλίων άπευθύνεσθε: Άποστολική Διακονία, Άσίου 1 - 115 21 Άθήνα. Τηλ. (01) 72 28 008. Fax (01) 72 38 149 (Κεντρική διάθεση).

Βιβλιοπωλεία: Δραγατσανίου 2 (πλ. Κλαυθμώνος) Άθήνα. Τηλ. (01) 33 10 977, 32 28 637 (καί Fax). Έθν. Άμύνης 9α και Τσιμισκή - Θεσ/νίκη. Τηλ. (031) 275 126. Fax 278 559.

Η ΙΔ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Του κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Θεολόγου, Μ.Α. Παν/μίου Ἀθηνῶν

ΙΔ'. Τὸ ἀπολογητικὸν ὕφος τῆς κατηχήσεως, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν τεκμηρίωσιν τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, θὰ πρέπει νὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν θεμελίωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τῶν κατηχουμένων καὶ τὴν κατίσχυσιν καὶ τοῦ Ἀναστασίμου βιώματος. Ἡ ὑπαρξίς τῶν προφητειῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ περὶ τοῦ Πασχαλίου γεγονότος λειτουργεῖ ἀποδεικτικῶς περὶ αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον οἱ κατηχούμενοι γνωρίζουν τὰς προφητείας, θὰ πρέπει νὰ ἔχουν ἀκλόνητον ἐμπιστοσύνην, εἰς ὅσα ἀναφέρονται εἰς αὐτὰς περὶ τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν πιστεύουν εἰς αὐτό, ἀπιστοῦν, ἐπειδὴ κατ' οὐσίαν δὲν θέλουν νὰ πιστεύουν ἀναλογιζόμενοι τὰς ἠθικὰς συνεπείας, μὲ τὰς ὁποίας θὰ δεσμευθοῦν, ἐὰν δεχθοῦν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Ἀναστάντα Θεόν. Οἱ κατηχούμενοι, οἱ ὁποῖοι πρόκειται μετ' ὀλίγον νὰ βαπτισθοῦν, πρέπει νὰ παραμείνουν ἐδραῖοι εἰς τὸν θεμέλιον λίθον τῆς χριστιανικῆς πίστεως, δηλαδὴ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος¹⁴¹. Ὅμως ἡ πίστις αὕτη κινδυνεύει νὰ συληθῇ ὑπὸ τῶν διαφόρων αἰρετικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται εἴτε τὴν θείαν εἴτε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Χριστοῦ. Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐπιτρέπεται νὰ κρημνίσῃ εἰς τοὺς χριστιανούς τὴν πίστιν εἰς τὴν Ἀνάστασιν. Ὁ ἅγιος πατὴρ ἀναφέρει, ὡς παράδειγμα, τοὺς αἰρετικούς Μανιχαίους¹⁴². Οἱ Μανιχαῖοι ἰσχυρίζοντο ὅτι ὁ Κύριος ἀνέστη φαινομενικῶς καὶ ὄχι ἀληθῶς. Οὗτοι δὲν κατενόησαν ὀρθῶς τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα»¹⁴³, «τοῦ ὀρισθέντος υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἀγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν¹⁴⁴, «μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν;»¹⁴⁵ καὶ «τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον, τοῦτ' ἐστὶν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν»¹⁴⁶.

Ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος γράφων πρὸς τὸν Τιμόθεον ἀναφέρει: «μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγγεγραμμένον ἐκ νεκρῶν»¹⁴⁷. Διὰ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θέλει νὰ ἐνισχύσῃ τὴν πίστιν τοῦ Τιμοθέου εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. Ἡ περιφρηματικὴ ἔκφρασις τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν περὶ τῆς σημασίας τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν πίστιν τῶν χριστιανῶν εὐρίσκεται εἰς τὸ δέκατον πέμπτον κεφάλαιον τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς: «εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα

ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὐρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἔμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται»¹⁴⁸. Ἡ ἔννοια τοῦ ἀνωτέρω χωρίου εἶναι ὅτι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι τόσο βασικῆς σημασίας διὰ πάντα χριστιανὸν ἐξ ἐπόψεως σωτηριολογικῆς, ὥστε, ἐὰν Οὗτος δὲν εἴχῃ ἀναστηθῆ ἐκ νεκρῶν, θὰ ἦτο χωρὶς πραγματικῶν περιεχομένων καὶ χωρὶς νόημα τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων. Θὰ ἀπεδεικνύοντο οὗτοι ψεύται καταγγέλλοντες ὡς Ἀναστάντα Ἐκεῖνον, ὁ Ὅποιος δὲν θὰ εἴχῃ ἀναστηθῆ, ἡ δὲ Ἀνάστασις τοῦ Θεοανθρώπου θὰ κατεδεικνύετο τοιοτρόπως ὡς ἐν κατεσκευασμένον ψεύδος τῶν Ἀποστόλων¹⁴⁹. Ἡ ἔκφρασις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο»¹⁵⁰ εἶναι δηλωτικὴ τοῦ ὅτι «βάσιν τῆς ἀναστάσεως πάντων τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ... Ἡ διὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Θεοανθρώπου καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει Αὐτοῦ δυνάμει διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους κηθεῖσα Ἀνάστασις τῶν σωμάτων τῶν κεκοιμημένων εἶναι ἐκεῖνη ἡ ὁποία θὰ πραγματοποιηθῇ δι' ἓνα ἕκαστον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δευτέρας Παρουσίας»¹⁵¹. Ἀλλὰ, διὰ νὰ τεκμηριωθῇ πλήρως τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ κατάδειξις τῆς ἐπαληθεύσεως τῶν προφητειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τῇ Καινῇ. Ὁ ἅγιος πατὴρ ἀναζητεῖ τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα τοῦ γεγονότος. Τοιαῦτα εἶναι ὁ κενὸς τάφος τοῦ Κυρίου καὶ αἱ ἐμφανίσεις Αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς Του. Ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀναφέρεται πρῶτον εἰς τὰς ἐμφανίσεις τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς μαθητὰς Του μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν Αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, εἰς τὸν ὅποιον πολλάκις ἀναφέρεται ὁ ἅγιος Κύριλλος, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὴν Ἀνάστασιν «ᾤφθη Κηφᾶ, εἶτα τοῖς δώδεκα· ἔπειτα ᾤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν, ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν» ἔπειτα ᾤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν»¹⁵². Ὡς παρατηρεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ καθηγητὴς Γ. Π. Πατρῶνος, «εἶναι ἐνδεικτικὸν μάλιστα, ὅτι ὁ ἀρχαιότερος κατάλογος ἐμφανίσεων τοῦ Ἀναστάντος διασώθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. Ὅμως αὐτὸς ὁ κατάλογος, καθὼς καὶ οἱ ἀρχαιότερες ἀναφορῆς στὶς ἐμφανίσεις, προέρχονται χωρὶς καμιά ἀμφιβολία ἀπὸ προπαύλεια ὁμολογία καὶ παράδοσις, ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀπό-

στολος (βλ. Α' Κορ. 15,3 έξ.), και πιθανως να σχετιζονται με τη χριστιανική κοινότητα της 'Αντιόχειας»¹⁵³. Κατά τον ανωτέρω καθηγητή «σύμφωνα με την προπαύλεια όμολογία και τον σχετικό παύλειο κατάλογο, ό άναστημένος 'Ιησους πρώτα φανερώθηκε στον Πέτρο, ύστερα στο σύνολο των Δώδεκα, και άκολουθούν οι έμφανίσεις προς τους πεντακοσίους άδελφους, προς τον 'Ιάκωβο τον 'Αδελφόθεο, προς όλους τους άποστόλους και τέλος προς τον ίδιο τον Παύλο. 'Ο Πέτρος τίθεται εδώ ως ό πρώτος στον κατάλογο των έμφανίσεων»¹⁵⁴. 'Ο άγιος Κύριλλος σημειώνει έμφαντικώς τον αριθμόν και την πληθύν όσων έδέχθησαν τās έμφανίσεις του 'Ιησού, δια να καταστήση σαφές τó πραγματικόν τής έμφανίσεως αυτού. 'Εάν δηλαδή οι κατηχούμενοι δέν πιστεύουν εις τó ότι ό 'Αναστάς 'Ιησους ένεφανίσθη εις έν πρόσωπον (τόν Πέτρον), θα πρέπη να πιστεύσουν εις τους δώδεκα μάρτυρας τής 'Αναστάσεως αυτού. 'Εν τούτοις άκόμη και εάν ό αριθμός «Δώδεκα» άποδειχθή ως άνεπαρκής δια να πιστεύουν εις την πραγματικήν εμφάνισιν του 'Αναστάντος, θα πρέπη οι κατηχούμενοι να άποδεχθούν τον αριθμόν των πεντακοσίων μαθητών του Κυρίου, εις τους όποιους ούτος ένεφανίσθη άπαξ μετά την 'Ανάστασίν Του. 'Εξ αυτών οι περισσότεροι έζων, όταν έγράφετο ή πρώτη προς Κορινθίους έπιστολή, ή οποία αναφέρει τον αριθμόν «πεντακοσίους»¹⁵⁵. 'Ο άγιος Κύριλλος σπεύδει να προσθήσει ότι, έφ' όσον ό 'Ιάκωβος ό 'Αδελφόθεος, ό όποιος έχρημάτισε πρώτος έπίσκοπος 'Ιεροσολύμων, είδε τον 'Αναστάντα, οι κατηχούμενοι, οι όποιοι κατώκουν εις την αυτήν πόλιν των 'Ιεροσολύμων, δέν θα έπρεπε να άπιστούν. 'Ο άγιος πατήρ έπικαλείται και την τελευταίαν εμφάνισιν του Κυρίου μετά την 'Ανάστασιν Αυτού, δηλαδή την εις τον 'Απόστολον Παύλον, έπειδή είναι δυνατόν να θεωρηθή ότι ό 'Ιάκωβος ό 'Αδελφόθεος ανέφερεν ότι είδε τον 'Ιησούν 'Αναστάντα, μόνον και μόνον έπειδή ήτο συγγενής με τον 'Ιησούν Χριστόν και δια τούτο ήθέλησε να μεροληπτήσει υπέρ Αυτού. 'Αλλά ό 'Αναστάς Κύριος ένεφανίσθη και εις τον 'Απόστολον Παύλον. 'Η μαρτυρία του τελευταίου είναι σπουδαιότερα πασών των λοιπών δεδομένου ότι ό 'Απόστολος Παύλος ήτο φύσει άδύνατον να ψευσθή και να διακηρύξη ότι ό 'Ιησους Χριστός άνέστη, εάν Ούτος δέν είχεν όντως άναστηθή. Τούτο δέ διότι ό Παύλος είχε χρηματίσει διώκτης του Κυρίου. 'Εφ' όσον λοιπόν ό 'Απόστολος Παύλος υπήρξεν έχθρός του 'Ιησού Χριστού δεδομένου ότι έδίωκε τους χριστιανούς, ή μαρτυρία αυτού περι του ότι ό Κύριος άνέστη, ή όποία (μαρτυρία) συνδέεται άναποσπástως προς την μεταστροφήν αυτού, δέν δύναται να είναι ψευδής¹⁵⁶. Είναι πολύ δυνατή και χαρακτηριστική ή έκφρασις του άγιου Κυρίλλου «ποία δέ παρὰ έχθρου μαρτυρία κηρύσσοντος άμφιβάλλεται; ό πρότερον διώκτης νύν ευαγγελίζομαι την άνάστασιν»¹⁵⁷.

141. Βλ. και έν Μητροπολίτου Νικοπόλεως Μελετίου, «Τί είναι ό Χριστός», Έκδοση 'Ιεράς Μητροπόλεως Νικοπόλεως, Πρέβεζα 1991, σελ. 84: «'Η 'Ανάστασις του Χριστού είναι ό άκρογωνιαίος λίθος τής χριστιανικής πίστης».

142. Περι του άκριβούς περιεχομένου τής διδασκαλίας του Μανιχαϊσμού σημειώνει ό καθηγητής Βλ. Φειδάς: «ή διδασκαλία του Μάνητος άπετέλει συγκρητιστικήν σύνθεσιν βουδδιστικών, ζωροαστρικών και χριστιανικών στοιχείων μετά των προσωπικών αυτού γνωστικών θέσεων. Θεωρών έαυτόν ως τον τέταρτον και τελευταίον μέγαν προφήτην, προωρισμένον να συνθέση άθροιστικώς εις ένιαιον σύνολον τās εις τους προγενεστέρους προφήτας (Βούδαν, Ζωροάστρην, Χριστόν), γενομένης μερικώς άποκαλύψεως, προέβαλε την διδασκαλίαν αυτού ως την πλήρη γραπτήν άποκάλυψιν (οί προγενεστεροί προφήται δέν έγγραφαν την διδασκαλίαν αυτών)» (Βλασίου 'Ιω. Φειδά, Καθηγητού Πανεπιστημίου, «Εκκλησιαστική 'Ιστορία, 1, 'Από τής 'Αποστολικής έποχής μέχρι τής Εικονομαχίας», 'Αθήνα 1978, σελ. 106).

143. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 15-16, Ρωμ. 1,3.

144. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 17, Ρωμ. 1,4.

145. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 18-19, Ρωμ. 10,6, Πρβλ. Παρ. 30,4.

146. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 18-19, Ρωμ. 10,6.

147. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 21-22, Β' Τιμ. 2,8.

148. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 22-25, Α' Κορ. 15, 14-15.

149. 'Η θεωρία, κατά την οποίαν ή 'Ανάστασις του Θεανθρώπου άποτελεί έν άπλούν ψεύδος των 'Αποστόλων, είναι παλαιστάτη έπινοηθείσα υπό των αρχόντων των 'Ιουδαίων (Ματθ. 28, 11-15). Περισσότερα περι τής θεωρίας ταύτης και τής άνασκειψής αυτής βλέπε έν Παν. Ν. Τρεμπέλα, «'Απολογητικά μελέται, Ε' 'Ιησους ό από Ναζαρέτ», 'Αδελφότης Θεολόγων «ό Σωτήρ», 'Αθήνα - 'Οκτώβριος 1982, σελ. 576-584.

150. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 26-27, Α' Κορ. 15,20.

151. Νικολάου Εύθ. Μησοπούλου, 'Ανακληρωτού Καθηγητού Παν/μίου 'Αθηνών, «Θέματα 'Ορθοδόξου Δογματικής Θεολογίας», Πανεπιστημιακά Παραδόσεις Δογματικής, 'Οργανισμός Έκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, 'Αθήνα 1988, σελ. 386, 387.

152. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 27-30, Α' Κορ. 15, 5-7.

153. Γεωργίου Π. Πατρώνου, 'Η ιστορική πορεία του 'Ιησού, εκδόσεις «Δόμος», σελ. 517-518.

154. 'Ε. ά., σελ. 518.

155. Κατά τον καθηγητή Παναγιώτην 'Ανδριόπουλον «ό μεγάλος αριθμός των εμφανίσεων του Κυρίου, που έγιναν πολλές φορές σε μεγάλες ομάδες ανθρώπων — «επάνω πεντακοσίους άδελφους!» — και ή διασπορά τους σε μεγάλο χρονικό διάστημα κάνουν άπίθανη την ψυχογενή εξήγησή τους» (Παναγιώτη 'Ανδριόπουλου, 'Αναπλ. Καθηγητή Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών, «Θέματα τής Θεολογίας τής Καινής Διαθήκης», 'Αθήνα 1990, σελ. 264).

156. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 34-36.

'Ως παρατηρεί ό βιογράφος του 'Αποστόλου Παύλου Joseph Holzner, «ή άρνητική κριτική έκαμε άτέλειδες προσπάθειες, για να εξηγήσει αυτό που έγινε στην Δαμασκό, ως όραμα ύστερικού, άρρώστου. 'Ως αντίκρουσιν άρκει να τονίσουμε ότι ό Παύλος, που είναι εις θέσιν να μάς πληροφορήσει μόνος τους καλύτερα για ό,τι του συνέβη, στίς 'Επιστολές του, τó εξηγεί πέντε φορές ως «άποκάλυψιν του ζώντος Χριστού», σαν να «κατελήφθη υπό του Χριστού» και, ως εμφάνισι («ώφθη κάμοι», Α' Κορ. ιε' 8), ως τελευταίαν εμφάνισιν του 'Αναστάντος, την ξεχωρίζει με σαφήνεια από τά όράματα που είδε κατόπιν (Β' Κορ. ιβ', 1 έξ.). 'Ο Παύλος δέν ήταν καθόλου ψυχοπαθής. Αυτό τό επιβεβαιώνει ή άδιάκοπη δράσις του τριάντα ολοκληρών χρόνων. 'Αν υπήρξε ποτέ άνθρωπος με γερό μυαλό και με συναίσθησι τής πραγματικότητας, αυτός ήταν ό Παύλος» (Joseph Holzner, «Παύλος», μετάφρασις άρχμ. 'Ιερωνύμου 'Ι. Κοτσώνη, Δρ. Θ., 'Αθήνα 1950, σελ. 51-52).

157. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 35-36.

“Όσιος Λεόντιος ὁ ἐκ Στεμνίσης¹

«Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεὸς, λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν» (Ψαλμ. 138,17)

Τοῦ κ. **ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΘ. ΜΑΡΑΓΚΟΥ** θεολόγου - καθηγητοῦ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πρὸ καιροῦ ἐγράφη, ὅτι εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐναγωνίως ἐρευνοῦν διὰ τὴν ἀνεύρεσιν κάποιου γηγενοῦς Ἀγίου, ἀλλ’ εἰς μάτην. Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα θὰ ὑπάρξῃ ἐὰν γίνῃ σχετικὴ ἐρευνα εἰς ἀρκετὰς περιοχὰς τῆς Αὐστραλίας, Ἀσίας καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὅμως εἰς τὴν τρισευλογημένη πατριδα μας — ὅπως καὶ εἰς ἕτερα χριστιανικὰ μέρη — ὑπάρχει μεγίστη ἢ Χάρις τοῦ Ἀγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ μας. Κάθε σπιθαμὴ τοῦ ἐδάφους τῆς εἶναι κυριολεκτικῶς καθηγιασμένη, εἴτε διὰ τῆς ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀθλήσεως καὶ τελειώσεως Ἀγίων Μαρτύρων (ἀρχαίων καὶ νεομαρτύρων), οἱ ὅποιοι «... αἵματα ἔδωκαν καὶ οὐρανοὺς ἐκκληρονόμησαν καὶ πρὸς καιρὸν πειρασθέντες, αἰωνίως ἀγάλλονται...»², εἴτε διὰ τῆς ὀσιακῆς βιοτῆς θεοφόρων μελῶν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὅποιοι «ταῖς τῶν δακρῦων (αὐτῶν) ῥοαῖς, τῆς ἐρήμου τὸ ἄγονον ἐγεώργησαν...»³ καὶ πορευθέντες «εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, τὸν ἀπατεῶνα...»⁴, διέλαθον τὰς πανουργίας τοῦ ἀντιδίκου καὶ διὰ τῆς μακαρίας ὁδοῦ τῆς καθάρσεως τῆς καρδίας ἐκ τῶν παθῶν, τῆς ἐλλάμψεως τοῦ νοῦ καὶ διὰ τῆς θέας τοῦ Ἀκτίστου Φωτός, ἐφθασαν εἰς τὴν μακαρίαν «κατάπαυσιν» τῆς θεώσεως, γενόμενοι θεοὶ κατὰ χάριν. Τοιοῦτοτρόπως ἐφηρημόσθη τὸ ῥήθην ὑπὸ τοῦ Προφήτου «ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρινεῖ»⁵. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ — συμπεριλαμβανομένων βεβαίως τῶν ἀγιωτάτων Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας, «Ἐξαιρέτως δὲ τῆς Παναγίας Ἀχράντου»⁶ καὶ λοιπῶν «μετὰ πνευμάτων δικαίων τετελειωμένων»⁷ — «κατήντησαν εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»⁸.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον «ἡ ζωὴ των ὀλόκληρος εἶναι ἐκ τοῦ Χριστοῦ, καὶ δι’ αὐτὸ ὅλη χριστο-ζωή, ἢ σκέψις των εἶναι χριστο-σκέψις, ἢ αἴσθησις των χριστο-αἰσθησις»⁹. Ἡ ὅπως τονίζει ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος «Χριστὸς τὰ πάντα ἀντὶ πάντων τούτοις γενήσεται»¹⁰. Διὰ νὰ συμπληρώσῃ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμάς: «Δι’ αὐτῆς γὰρ (τῆς ἐν χάριτι ἐνώσεως) ὅλος μὲν ὅλοις τοῖς ἀξίοις

ὁ Θεὸς περιχωρεῖ, ὅλω δὲ ὅλοι περιχωροῦσιν ὀλικῶς οἱ ἅγιοι τῷ Θεῷ, ὅλον ἀντιλαβόντες ἑαυτῶν τὸν Θεόν»¹¹.

Μὲ ἄλλους λόγους «οἱ Ἅγιοι παραμένοντες οἱ παράκλητοι καὶ οἱ καλύτεροι φίλοι μας, μᾶς ποδηγετοῦν ἀπλανῶς, ἀσφάλτως καὶ ἀσφαλῶς εἰς τὸν ἀνάντη καὶ συγχρόνως χαριέστατον δρόμον, εἰς τὴν γλυκειὰν πορείαν τῆς ἐν Χριστῷ φιλοσοφίας»¹², ἀφοῦ οἱ ἴδιοι εἶναι «φιλόσοφοι τοῦ Ἀγίου Πνεύματος»¹³.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους οἱ βίοι τῶν Ἀγίων δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ ἡ ζωὴ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐπαναλαμβανομένη εἰς κάθε Ἅγιον, ὀλίγον ἢ πολὺ, κατὰ τοῦτον ἢ τὸν ἄλλον τρόπον... καὶ ἓνα εἶδος συνεχίσεως τῶν «Πράξεων τῶν Ἀποστόλων»¹⁴.

Εἰς αὐτὴν τὴν θεόλεκτον χορείαν τῶν ἁγίων «πᾶσα ὀρθόδοξος πόλις καὶ χώρα» συνέβαλεν εἰς τρόπον, ὥστε τὸ ὀρθόδοξον Ἀγιολόγιον νὰ εἶναι τόσον πλούσιον. Ἀξιοσημείωτον ἐν προκειμένῳ συμβολὴν ἔχει καὶ ἡ ἐπαρχία Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἡ ὁποία ἀνέδειξεν ἑπτὰ ἁγίους¹⁵, οἱ ὅποιοι κυριολεκτικῶς ἀποτελοῦν ἐπάχχορδον καθάραν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καὶ τὴν ἐν Κυρίῳ ἐγκαύχησιν τῶν συμπολιτῶν των καὶ ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας.

Εἷς ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ Ὅσιος καὶ Θεοφόρος Πατὴρ ἡμῶν Λεόντιος, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ γίνῃ κατωτέρω λόγος.

ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ

Περὶ τοῦ Ὀσίου αὐτοῦ γνωρίζομεν σχετικῶς ὀλίγα, τοῦλάχιστον μέχρι σήμερον. Αἱ ἀγιολογικαὶ συλλογαί, οἱ Συναξαρισταί, τὰ ἔντυπα Μηναιᾶ κ.λπ., οὐδὲν ἀναφέρουν. Αἱ κυριώτεροι πηγαὶ περὶ τοῦ βίου του εἶναι ὁ σημερινὸς κώδιξ τῆς Ἱεράς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Γορτυνίας καὶ ὁ ὑπ’ ἀριθμ. 163 κώδιξ τῆς δημοσίας Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς τῆς Δημητσάνης¹⁶, καθὼς καὶ ἡ ζῶσα προφορικὴ ἐκκλησιαστικὴ συνείδησις καὶ παράδοσις καταγεγραμμένη ἀκροθιγῶς εἰς ἐλάχιστα ἔντυπα¹⁷.

Ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ Ὅσιος Λεόντιος ἔζησε πρὸ τοῦ 1770. Ἡ καταγωγή του προήρχετο ἐκ τοῦ χωρίου Στεμνίτσα¹⁸ Γορτυνίας καὶ τὸ ἐπώνυμόν του —τὸ ἐπίκλην— ἦτο Πασωμένος¹⁹. Διὰ τοὺς γονεῖς του, διὰ τὴν ἀκριβῆ ἡμερομηνίαν γεννήσεώς του, διὰ τὴν παιδικὴν καὶ νεανικὴν του ἡλικίαν οὐδὲν ἀναφέρουν τὰ κείμενα καὶ ἡ παράδοσις. Πάντως ἡ οἰκία του εἶναι γνωστὴ καὶ προσδιορίζεται μέχρι σήμερον²⁰.

Οὔτε ἐπίσης γνωρίζομεν πότε καὶ ποῦ ἐκάθη Μοναχός. Μόνον ἐκ τοῦ ὀνόματός του —τὸ ὁποῖον σπανιότατα δίδεται εἰς λαϊκοὺς— συμπεραίνομεν ὅτι ἦτο Μοναχὸς χωρὶς νὰ ὑπάρῃ οὐδεμία δήλωσις, ὅτι ἦτο καὶ Ἱερεὺς (ιερομόναχος)²¹. Πιθανὸν ἢ κουρά του νὰ ἐτελέσθη εἰς μίαν ἐκ τῶν Μονῶν τοῦ χωρίου του, τὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, πιθανότατα, ἢ τὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς Χρυσοπηγῆς²² ἢ εἰς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀνθουσῶν εἰς τὴν ἐποχὴν του καὶ μέχρι σήμερον Μονῶν τῆς φάραγγος τῶν ἱερῶν ἀναβάσεων, τοῦ Λουσίου ποταμοῦ, πλησίον τῆς πατρίδος του εὐρισκομένων, εἰς τὰς ὁποίας ἐξέμαθεν ὀλίγα ἢ πολλὰ γράμματα²³.

Ἐν συνεχείᾳ συναντῶμεν τὸν Ὅσιον νὰ ἀσκήται θεοφιλῶς, φιλοθέως καὶ φιλοτίμως εἰς ἓν σπήλαιον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Καστανιά²⁴ (ὕψόμετρον 1.200 μ.), τὸ ὁποῖον ἀπέχει περὶ ἀπὸ τοῦ χωρίου Μπεζενίκων²⁵ (νῦν Βλαχέρνα) Μαντινείας, περίπου 1 ὥραν καὶ 15 λεπτά. Διακρίνομεν ἐδῶ τὴν μακρὰν παράδοσιν τῶν σπηλαιωτῶν ἁγίων ἀναχωρητῶν, ἢ ὁποία ἀρχεταὶ ἀπὸ τὰ σπήλαια τοῦ ἀρχηγόνου Μοναχισμοῦ Αἰγύπτου, Σινᾶ, Παλαιστίνης, Συρίας, ὄρους Ὀλύμπου Καππαδοκίας, μέχρι τοῦ ἁγιωνύμου Ὄρους καὶ τῶν λοιπῶν νεωτέρων Μοναστικῶν χώρων.

Τὸ ἀρχικὸν σπήλαιον —ἀσκητήριον— ἐπεξετέινε ὁ ἅγιος κατασκευάσας μονύδριον πρὸς τιμὴν τῆς Καταθέσεως τῆς Τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις, λόγῳ παρουσίας ἐκεῖ —ἄγνωστον πῶς— ἱεράς Εἰκόνης τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναγράφεται «MP-ΘΟΥ ἢ Βλαχέρνα» ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔλαβε τὸ ὄνομά του τὸ σημερινὸν χωρίον.

Ἡ Εἰκὼν αὕτη εἶχεν ἀποκρυβῆ κάτω ἀπὸ τὸ κελλίον τοῦ Ἁγίου ἐντὸς μικρᾶς κρύπτῃς τοῦ ἀποκρήνου βράχου, διὰ νὰ μὴν πέσῃ εἰς βεβήλους χεῖρας καὶ καταστροφῇ. Μετὰ τὴν λήξιν τῆς Ἐθνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ εὐρέθη ἀπὸ ποιμένα, τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκαίοντο θάμνοι καὶ τοιουτοτρόπως ἐσώθη ἐκ βεβαίας καταστροφῆς. Ἐν συνεχείᾳ «ἐτοποθετήθη εἰς κτίσμα χαμηλοῦ σχήματος σχεδόν, ὀρθο-

γωνίου τριγώνου, τὸ ὁποῖον κατεσκευάσαν προχειρῶς ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου, πλησίον τοῦ τάφου τοῦ Λεοντίου, ὅπου τότε τὰ εἱρεῖπια τοῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς»²⁶.

Δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν πόσα ἔτη ἔζησε σπηλαιωδῶς ὁ Ἅγιος εἰς τὸ ὄρος τῆς Βλαχέρνας. Γνωρίζομεν ὅμως τὸ ἔξῃς, τὸ ὁποῖον καταδεικνύει —πράγμα κοινὸν δι' ὅλους τοὺς τεθεωμένους Ἁγίους— τὴν μεγίστην ἀγάπην τοῦ Ὄσιου πρὸς τὸν Θεὸν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν θεόκτιστον κτίσιν.

Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους ἀσκήσεως τοῦ ἐν λόγῳ Ὄσιου διήρχετο ὁδὸς —καὶ διέρχεται καὶ σήμερον, βεβαίως ἀσφαλτοστρωμένη πλέον, ἢ ὁποία μάλιστα εἶναι ἡ κεντρικὴ ἀρτηρία Τριπόλεως-Πύργου καὶ Τριπόλεως-Καλαβρύτων— καὶ πολλοὶ ἦσαν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐβάδιζον δι' αὐτῆς. Πλησίον δὲ ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχε νερὸ πρὸς ἀναψυχὴν τῶν διερχομένων καὶ δὴ πεζοπόρων, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Πρὸς παράκλησιν λοιπὸν αὐτῶν, ὁ Ἅγιός μας μετέφερεν ἐντὸς ἀσκού νερὸ καὶ τὸ τοποθετοῦσε ἐντὸς πίθου, εὐρισκομένου ὑπὸ τὴν σκιὰν ἐνὸς δέντρου (δρυὸς) παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου καὶ σήμερον ἡ περιοχὴ καλεῖται «Δέντρος» καὶ ἀπ' ὅπου μὲ ἓνα «τάσι»²⁷ ἔπινον οἱ διερχόμενοι.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὸ ἀσκητήριόν του ὁ ἅγιος Λεόντιος, καίτοι ἡ ὁδὸς εἶναι λίαν ἀνηφορικὴ, ἐλάμβανε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἀπὸ ἓνα λίθον, τοῦτο μὲν διὰ νὰ εὐρίσκειται συνεχῶς εἰς ἀσκησιν καὶ νῆψιν (ὅπως παρομοίᾳς διηγῆσεις εὐρίσκομεν εἰς πολλὰ ὀσιακὰ Συναξάρια)^{27α}, τοῦτο δὲ διὰ νὰ κτίσῃ τὸν τάφον του καὶ διὰ νὰ ἐπεκτείνῃ ὀλίγον τὸ μονύδριόν του.

Ἐξ ἄλλου πλησίον τοῦ σπηλαίου ὁ εὐλογημένος ἀσκητῆς εἶχε διαμορφώσει μικρὰν ἔκτασιν, τὴν ὁποία καλλιεργοῦσε διὰ νὰ ἔχῃ ἐλάχιστα μέσα διὰ τὴν διατροφήν του. Ὡσαύτως, ἀναφέρει ἢ παραδόσεις, συνεχῶς ἐργαζόμενος καὶ «ὑποπιάζων καὶ δουλαγωγῶν τὸ σῶμα»²⁸, εἶχε κατασκευάσει πλησίον τῆς Μονῆς δεξαμενὴν μὲ μαρμαρίνην λεκάνην, παρομοίαν μὲ αὐτὴν τῆς Μονῆς Προδρόμου Γορτυνίας.

(Συνεχίζεται)

1. Ἡ Στεμνίτσα εἶναι ἓνα ἐκ τῶν μεγαλύτερων καὶ ἰστορικότερων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, εὐρισκομένη πλησίον τῆς Δημητσάνης καὶ τῆς πνευματικωπάτης Ἱεράς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Γορτυνίας.

2. Παρακλητικὴ, α' μαρτυρικὸν ἀποστίχων, Παρασκευὴ ἐσπέρας ἤχου α'.

3. Ὀσιακὸν Ἀπολυτίκιον.

4. Ἰβ' οἶκος Ἀκαθίστου Ὑμνου.

5. Ψαλμ. πα' 1.
6. Θεία Λειτουργία Μ. Βασιλείου, Ίω. Χρυσοστόμου.
7. Νεκρώσιμον Τρισάγιον.
8. Έφεσ. 4,13. Πρβλ. Κολ. 1,28. Διά περισσότερα από γενιωτέρας άγιολογικής έπόψεως βλ. ένδεικτικώς: Π. Β. Πάσχου, "Άγιοι, οί φίλοι του Θεού, Είσαγωγή στην Άγιολογία της Όρθοδόξου Έκκλησίας, Άθήνα 1995.
- Του αυτού, Έρωσ Όρθοδοξίας, Άθήνα 1987'.
- Του αυτού, Άγωνία και Κατάνυξις, Άθήνα 1976'.
- Του αυτού, Άγνωστοι Άγιοι της Όρθοδόξου Έκκλησίας, Άθήνα 1980. Σωφρ. Εύστρατιάδου, Άγιολόγιον της Όρθοδόξου Έκκλησίας, Άθήνα 1995. Μελετίου Καλαμαρά (νύν Μητροπολίτου Νικοπόλεως), Άγιολογία, Άθήνα 1972. 27. Ε. Παντελάκη, Άγιο-λογικά μελετήματα, ΝΣ. 26, 1931, 165-174. Του αυτού, «Άγιολογία» Θ.Χ.Ε., τ. Α', 209-214. Πολυκάρπου Συνοδινού, Μητροπολίτου Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως και μετέπειτα Μεσσηνίας, «Έπιστολμαία μελέτη περι της τιμής των Άγίων και των λειψάνων αυτών», «Θεολογία» ΚΖ'(1956), σσ. 634-642. ΚΗ'(1957), σσ. 91-102. Άντ. Παπαδοπούλου, Άγιολογία, τ. Α', Θεσ/κη 1985, τ. Β', Θεσ/κη ά.χ. Οί Άγιοι και οί Μάρτυρες στη ζωή της Έκκλησίας (Έπιστοαία: Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου), Άθήνα 1994. Ε. Δ. Θεοδώρου, Προλεγόμενα εις την ανάπτυξιν του Άγιολογίου της Όρθοδόξου Έκκλησίας, υπό Σ. Εύστρατιάδου, «Άποστ. Διακονία», Άθήνα 1995, σσ. γ'-η'. Του αυτού, Η ανάπτυξις του Άγιολογίου της Όρθ. Έκκλησίας, «Έκκλησία» Τεύχ. Α' (Μάιος 1996, σσ. 305-308). Πρβλ. Γ. Α. Θεοφίλη, Η Στεμνίτσα, Άθήνα 1977, σ. 63.
9. Βλ. Αρχιμ. Ίουστίνου Πόποβιτς, Άνθρωπος και Θεάνθρωπος, Άθήνα 1974, σσ. 80-81.
10. Κατήχησις, 2.
11. Υπερ των ιερῶς ήσυχαζόντων, 3,1.
12. Θεοδ. Άθ. Μαργακού, Η αγιότητα στην πατερική και μοναχική έμπειρία, έν «Έκκλησιαστική Άλήθεια», φ. 396 (16.3-1.4.1995).
13. Άγιος Μαζάριος ο Μέγας.
14. Αρχιμ. Ίουστίνου Πόποβιτς, έ.ά., σσ. 81, 84.
15. Πράγματι ή Γορτυνία έντός από ήρωτόκος, χάριτα θεία, κατέστη και άγιοτόκος. Έξ αυτής άνεδείχθησαν οί έξις Άγιοι, πλην του άναφερομένου ένταύθα Όσιου Λεοντίου: Ο Όσιος Θεόκλητος έπίσκοπος Λακεδαιμονίας γενόμενος, έν Δημητσάνης, ό έν Άγίους πατήρ ήμών Διονύσιος ό Α', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, έν Δημητσάνης, ό Άγιος Νεομάργυς και Έρομάργυς Ρωμανός, πιθανώτατα έν Στεμνίτσης, ό έν Άγίους πατήρ ήμών Άθανάσιος Χριστιανουπόλεως ό θαυματουργός, προστάτης και έφορος των Γορτυνίων, του οποίου τὸ ιερὸν λείψανον είναι άποθησαυρισμένον εις την Ί. Μονήν Προδρόμου Γορτυνίας, ό Άγιος Νεομάργυς και όσιομάργυς Εύθύμιος, ό έν Δημητσάνης και ό έν Άγίους Πατήρ Γρηγόριος ό Ε, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ό Έρομάργυς, έν Δημητσάνης και αυτός καταγόμενος (βλ. σχετικώς —πλην των Άγιολογικών Συλλογών και Συναξαριστών— Θεοδ. Άθ. Μαργακού, Η μνήμη των Γορτυνίων Άγίων, έφημ. «Γορτυνία» φ. 113(293), (Νοέμβρ. 1995) και εις ίδ. έφ., φ. 114(294), (Δεκεμβρ. 1995).
16. Τά εις τους άνωτέρω δύο κώδικας άναφερόμενα περι του Όσιου Λεοντίου είναι αυτολεξεί τὰ ίδια και όφείλονται κατά πάσαν πιθανότητα εις την γραφίδα του λογίου και έ-

ναρέτου Ήγουμένου της Μ. Προδρόμου Γορτυνίας, Καλλιστράτου Συνοδινού, ό όποίος υπήρξε ήγούμενος από τὸ 1895-1912. [βλ. Τάσου Άθ. Γριτσοπούλου, Μονή Προδρόμου Γορτυνίας, Άθήνα 1967, σ. 15 (άνάτυπον έν της Θ.Η.Ε., τ. Ι' (1967) σσ. 593-600. Πρβλ. Βασ. Χ. Χαράλαμποπούλου, Η Μονή Προδρόμου Γορτυνίας, Άθήνα 1972, σσ. 85-88, 91, 107, 113-114). Πάντως τὸ έν λόγω χφ. είναι κολιβόν καθ' ότι άποτόμως σταματᾷ ή ροή του λόγου και ή συγκεκριμένη πρότασις διακόπτεται πριν ολοκληρωθῆ.

17. Βλ. Δημητρίου Β. Δρακοπούλου, Τὸ Μοναστηράκι της Καστανιάς «Παναγία Βλαχέρνα», Άθήνα 1994, Β. Χαράλαμποπούλου έ.ά., Θ. Β. Τ. (Θανάση Β. Τσαρμπού) έν έφημ. «Άδελφότης Στεμνιτωτών», φ. 81 (Ίούλιος 1963), φ. 85 (Φεβρουάριος 1964), Ντιάνα Άντωνανάκου, Έλληνικά Μοναστήρια Πελοποννήσου, τ. Β' (Μονές Άρκαδίας), Άθήνα 1979, Δημ. Γαρταγάνη, Η Στεμνίτσα, Άθήνα 1956, Α. Μαλεβίτση (Θάναυ Βαγενά), «Άρκαδικά», τ. 1(1973) σ. 13, Θεοδ. Άθ. Μαργακού, Έρη όδοιπορία σίς Μονές της Γορτυνίας, έν «Φύλλα της Πελοποννήσου», τ. 8 (Σεπτ. - Όκτωβρ. 1994).

18. Έκ Στεμνίτσης κατάγονται πολλοί έπιφανείς έπιστημονες, έν των οποίων άναφέρομεν μόνον τους άοιδίμους καθηγητάς της Θεολογικής Σχολής του Παν/μίου Άθηνών Παναγ. Τρεμπέλαν και Άθαν. Χασιούτην.

19. Άπόγονοι της οικογενείας αυτής ύπάρχουν και σήμερα.

20. Βλ. Θ. Τσαρμπού, έ.ά.

21. Έχει γραφή, ότι ήτο Έρομόναχος (βλ. Δρακοπούλου, έ.ά., σσ. 8, 23), αλλά τούτο προέρχεται μάλλον έν συγχύσεως, διότι συνήθως πολλοί άποκαλούν Έρομόναχους συλλήβδην τους Μοναχούς. Πρβλ. Γ. Α. Θεοφίλη, Η Στεμνίτσα, Άθήνα 1977, σ. 63.

22. Βλ. Μιχ. Γκητάκου, Τά Χριστιανικά μνημεία της Στεμνίτσης, Άθήνα 1959, σσ. 118-161, όπου και ή σχετική βιβλιογραφία.

23. Πρόκειται διά τὰς λίαν γνωστάς Μονές Φιλοσόφου, Προδρόμου, Αίμαλων, Καλαμίου, κ.τ.λ., διά τὰς οποίας ύπάρχει έντενης βιβλιογραφία.

24. Πιθανόν τὸ όνομαζόμενον υπό του Πανσανίου Κνάκαλις (βλ. Πανσανίου «Άρκαδικά» έκδ. «Πάπυρος», Άθήνα 1955, πρβλ., Πελοποννησιακά. τ. ΚΑ'(1955) σσ. 151 κ.έξ.

25. Δ. Δρακοπούλου, έ.ά., σσ. 12-23, «Βλαχερνιώτη, Βλαχέρνα (Μπεζενίκο) Γορτυνίας, Χρονικά των Άρκάδων Α'(1959).

26. Της παλαιάς αυτής Μονής εσώζοντο έρείπια μέχρι τὰ τέλη του περασμένου αιώνας. Τὸ δὲ 1902 επανιδρύθη μετά από πολλούς κόπους και φροντίδας του άοιδίμου Βασιλείου Δρακοπούλου και με την συμμετοχήν των Βλαχερνιωτών. Σήμεραρον είναι περισσότερο καλλωπισμένη, ήλεκτροφωτισμένη και με άμαξιτόν δρόμον άγοντα πρὸς αυτήν, συγκεντρώνουσα την ευλάβειαν των ευσεβών κατοίκων όχι μόνον σίς 2 Ίουλίου, όποτε πανηγυρίζει (έορτή της Καταθέσεως της Τιμ. Ζώνης της Θεοτόκου), αλλά και της Ζωοδόχου Πηγής, Αναλήψεως, Προφήτου Ήλιού, κ.τ.λ.

27. Κύπελλον έν χαλκού.

27α. Ένα παρόμοιον περιστατιζόν βλ. Έρομόναχου Άντωνίου, Βίος Άθωνιτών του ΙΘ' αιώνας, έκδ. Ί. Μετοχίου Εύαγγελισμού της Θεοτόκου, Όρμούλια 1995, σσ. 277-278.

28. Α' Κορινθ. 9,27.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Γεωργίου Σπ. Μπαρμπάτσου ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Συνηθισμένη είναι η προσπάθεια να αναλυθούν, και να αποδοθούν ποιητικά, χωρία της Άγιας Γραφής, που συχνά καταλήγουν σε παιδαριώδεις κοινοτοπίες.

Όστόσο αποτελεί εξαίρεση το έγχείρημα του Γ. Σ. Μπαρμπάτσου, ο οποίος πράγματι δίχως επιτήδευση, αλλά με απλό, εγκάρδιο και εύστοχο τρόπο, αναλύει ποιητικά διάφορες ευαγγελικές περικοπές. Τα στιχουργήματα αυτά έχουν δομή και δείχνουν πίστη και γνώση. Και αποτελούν μια δροσιά όσας συναισθηματικής στις παγερές και δύσκολες ώρες που διέρχεται η ψυχή του ανθρώπου στην εποχή μας.

Μαρίας Ντοναντέο ΡΩΣΙΚΕΣ ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Η μοναχή Μαρία Ντοναντέο είναι μια πεπαιδευμένη Ιταλίδα, της οποίας οι συγγραφικές επιδόσεις αναφέρονται σε έργα της ανατολικής πνευματικότητας. Ένα τέτοιο βιβλίο είναι κι αυτό για τους εικονογραφικούς τύπους της Θεοτόκου στην ομόδοξη Ρωσία, από τις εκδόσεις «Επέκταση».

Παρουσιάζονται πενήντα τύποι εικόνων της Θεοτόκου για το Γενέσιο, τα Εισόδια, τον Ευαγγελισμό, την Κοίμηση και τις άλλες εικόνες, όπου η μητέρα του Χριστού είναι παρούσα, όπως τα Χριστούγεννα ή η Πεντηκοστή.

Με απλά και ένθερμα λόγια δίδονται τα ιστορικά, πνευματικά και καλλιτεχνικά στοιχεία της κάθε εικόνας. Και εξαιρείται η κατά τόπους αγάπη της Θεομήτορος από όλο το Χριστιανικό κόσμο.

Το βιβλίο αυτό, εκτός από τα κείμενα, κοσμείται και με εικόνες άλλες έγχρωμες και άλλες ασπρόμαυρες.

Έλένης Α. Σοφρά ΣΑΛΠΙΣΜΑΤΑ ΕΙΡΗΝΗΣ

Η κυρία Έλενη Σοφρά είναι μια τραγωδός,

ποιήτρια και φανατική έλληνολάτρισσα. Έμμένει, στην άρνητική εποχή μας, να γράφει, να μιλάει και να διδάσκει για την πίστη, για την πατρίδα, για την πνευματική κληρονομιά των Έλλήνων, για ήθικους πυρήνες μέσα στα σπλάχνα της ιστορίας μας. Κι ακόμα για τους ανθρώπους που πιστεύουν στο φως και δίνουν ή έδωσαν τη ζωή τους για να το διατηρήσουν και να το διαδώσουν (Λίνος Καρζής), διαμέσου της τέχνης τους και της ακτινοβολίας τους.

Κάποτε ξέραμε. Ύστερα ξεχάσαμε. Και τώρα νοσταλγούμε αδιάκοπα και προσπαθούμε ξανά να βρούμε το χαμένο εαυτό μας μέσα στην πλούσια έλληνική και χριστιανική καταγωγή και παράδοσή μας. Και σ' αυτό βοηθάει η Έλενη Σοφρά — χρόνια τώρα — με όλες τις πνευματικές της δυνάμεις.

Δεν είναι λοιπόν να μη προσέξουμε τη φωνή της. Ούτε να άρνηθούμε την προσφορά της. Άλλα να τη συγχαρούμε και να την τιμήσουμε.

Φς

BIBLIA GIA TO MYSTHPIO ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

- * **ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ** (τευχίδιο).
- * **ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ** μετά του Μικρού Άποδείπνου (έγκόλλιο, σε πολυτελή έκδοση).
- * **ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΚΕΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ**, του αγίου Κυρίλλου Ιεροσολύμων (Κατήχηση Μυσταγωγική Δ').
- * **ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΥΣΕΒΕΙΑ**. Έκκλησιασμός, Έξομολόγηση, θεία Κοινωνία. Φυλλάδιο (Μητροπ. Άλεξανδροπούλεως Άνθίμου).
- * **Η ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ**, Μυστήριο Μυστηρίων (Άρχιμ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου).

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ τέταρτη διάσταση

Πρώτες μέρες τοῦ νέου ἔτους. Ὁ ἄνθρωπος φιλοσοφεῖ. Ὁ χρόνος περνᾷ. «Τὰ πάντα ῥεῖ».

Γι' ἄλλη μιὰ φορὰ προσφέρεται τὸ πολύτιμο κεφάλαιο τοῦ χρόνου. Ἡ τέταρτη αὐτὴ διάσταση ἀποβαίνει ἀξία ἠθική, γιὰ ὅποιον τὴν ἀξιοποιήσει. Ὁ χρόνος εἶναι χρῆμα εἶπαν. Στὴν πραγματικότητα, κάτι ἀπειρῶς σπουδαιότερο συμβαίνει. Ὁ χρόνος, αὐτὸ τὸ κατ' οὐσίαν ἀνύπαρκτο, τὸ κατὰ συνθήκην, ἀποκτᾷ ἀξία τεράστια καὶ μάλιστα αἰώνια, φτάνει νὰ τὸ θελήσουμε. Ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ στιγμή, μὰ ἡ στιγμή αὐτὴ εἶναι ἰκανὴ νὰ κάνει πράξεις αἰώνιες. Ὁ χρόνος εἶναι τὸ ὑφάδι τῆς ζωῆς μας. Ὅχι, ἐπομένως, πόσες εἶναι οἱ στιγμές, ἀλλὰ πὼς χρησιμοποιούνται.

Ἐμεῖς οἱ θνητοί, ἱερουροῦμε στὸ χρόνο. Μυσταγωγία εἶν' ἡ ζωὴ. Ἄν δώσουμε στὶς στιγμές τῆς περιεχόμενου ὑψηλό, κάναμε τὸ χρόνο ἀναβαθμὸ πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Ἢδη ἀπὸ τούτῃ τὴ ζωὴ ἔχουμε διάθλαση τοῦ αἰωνίου μέσα στὸ παροδικό. Εἶναι ζήτημα μὲ σημασία τεράστια. Κι αὐτὴ ἡ αἰωνιότητα δὲν μπορεῖ νὰ ἐπανορθώσει τὴν ἀπώλεια τῶν στιγμῶν. Ἐνῶ μιὰ στιγμή μπορεῖ νὰ ἐξαγοράσει τὴν αἰωνιότητα.

«Λουλούδια» ἐναντίον λουλουδιῶν!

Προσφάτως καθηλωθήκαμε στοὺς τηλεοπτικούς δέκτες ἀπὸ τὶς φρικτὲς εἰκόνες μικρῶν καὶ μεγάλων τοξικομανῶν. Παράλληλως, ἀντὶ νὰ μειώνεται, μεγαλώνει ἀνησυχητικὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν τοξικομανῶν στὴ χώρα μας.

Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ Νοσοκομείου «Ἐρυθρὸς Σταυρὸς» σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα μέσα σὲ μιὰ δεκαετία οἱ τοξικομανεῖς, πὺ διεκομίσθησαν ἐκεῖ γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸν βέβαιο θάνατο τῆς μοιραίας δόσης, ἀυξήθηκαν σχεδὸν κατὰ ἑννέα φορές.

Ἀνάλογη ἐκτιμᾶται ὅτι εἶναι ἡ κατάσταση πὺ ἐπικρατεῖ στὰ περισσότερα νοσοκομεία τῆς πρωτεύουσῆς, γεγονός πὺ κάνει τοὺς ειδικοὺς νὰ ἀνησυχοῦν ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς γρήγορους ρυθμοὺς μὲ τοὺς ὁποίους ἐξαπλώνονται τὰ ναρκωτικά.

Σκέφθηκε ἄραγε ὁ καθένας μας, ποιὸι εἶναι οἱ πραγματικοὶ λόγοι πὺ πέφτουν τὰ παιδιὰ μας στὴν παγίδα τῶν ναρκωτικῶν; Πόσο, ἀλήθεια, βαρύνει στοὺς ὄμους μας ἡ εὐθύνη τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν λουλουδιῶν μας ἀπὸ τὴ θανάσιμη ἐπίδραση τῶν «λουλουδιῶν»;

Μὰ τί θὰ γίνει ἐπιτέλους;

Σῆμα κινδύνου στέλνουν οἱ ὑπηρεσίες αἱμοδοσίας τῆς χώρας, ἀφοῦ ἔχουν μειωθεῖ ἐπικίνδυνα τόσο τὰ ἀποθέματα ὅσο καὶ οἱ αἱμοδότες.

Ἰδιαίτερα στὴ διάρκεια τῶν καλοκαιρινῶν μηνῶν ἡ ζήτηση αἵματος αὐξήθηκε μὲ ταχύτατους ρυθμοὺς καὶ ἀρκεῖ νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι τὸν Ἰούλιο καὶ τὸν Αὐγουστο ἡ αὐξηση αὐτὴ ξεπέρασε τὸ 25% τῶν ἀναγκῶν τῶν ὑπόλοιπων μηνῶν. Σύμφωνα μὲ ἐπίσημα στοιχεῖα, κάθε χρόνο οἱ ἀνάγκες ξεπερνοῦν τὶς 600.000 μονάδες αἵματος. Οἱ πηγὲς συλλογῆς τοὺς εἶναι τέσσερις:

1. Τὸ συγγενικὸ περιβάλλον ὅσων χρειάζονται αἷμα.

2. Οἱ ἐνοπλες δυνάμεις καὶ τὰ σώματα ἀσφαλείας.

3. Οἱ ἐθελοντὲς αἱμοδότες.

4. Ὁ ἐλβετικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς.

Χρόνο μὲ τὸ χρόνο καὶ σύμφωνα πάντα μὲ τὰ ἴδια στοιχεῖα, ἡ προσφορὰ αἵματος ἀπὸ ἐθελοντὲς αὐξάνεται, ὅμως ἡ αὐξηση αὐτὴ δὲν ἔχει ὁρατὰ ἀποτελέσματα, ἀφοῦ —ἀντίθετα— μειώνεται σταδιακὰ ἡ προσφορὰ αἵματος ἀπὸ τὶς ἄλλες τρεῖς πηγές. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ αἱμοδοσία εἶναι ἀνώδυνη καὶ διαρκεῖ μόλις δέκα λεπτά.

Αἱμοδότης μπορεῖ νὰ εἶναι κάθε ὑγιὲς ἄτομο ἡλικίας 18 ἕως 62 χρονῶν, τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ δίνει αἷμα τρεῖς ἕως τέσσερις φορές τὸ χρόνο ἂν εἶναι ἄνδρας καὶ δύο ἕως τρεῖς φορές ἂν εἶναι γυναίκα. Τέλος, τὰ ὑλικά πὺ χρησιμοποιούνται γιὰ τὴν λήψη αἵματος εἶναι ἀποστειρωμένα καὶ μιᾶς χρήσεως καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας ἀπολύτως κίνδυνος μεταδόσεως νοσημάτων.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀξίζει ν' ἀναφέρουμε ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μονάδων πὺ εισάγεται ἀπὸ τὴν Ἑλβετία μόνον, σκοπὸ ἔχει νὰ καλύψει τὶς ἀ-

νάγκες τῶν παιδιῶν μὲ Β - Μεσογειακὴ ἀναιμία. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μονάδων γιὰ τὸ 1996 καὶ γιὰ τὸ 1997 ἔχει περιορισθεῖ στὶς 15.000 ἀντίστοιχα. Ἄν μόνον τὸ 5-10% τοῦ πληθυσμοῦ μας δίνει αἷμα μίᾳ φορᾶ τὸν χρόνον, ἡ χώρα μας θὰ εἶναι αὐτάρκτης σὲ αἷμα καὶ παράγωγα.

Ὁ μόνος ἀσφαλῆς καὶ ἀποτελεσματικὸς τρόπος γιὰ τὴν πλήρη κάλυψη τῶν ἀναγκῶν σὲ αἷμα καὶ παράγωγα τῶν Ἑλλήνων ἀσθενῶν, εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐθελοντικῆς αἰμοδοσίας.

— Πῶς μᾶς φαίνεται, ἀλήθεια, στὶς τιμημένες (δικαίως) ἑλληνικὲς φλέβες, νὰ ρέει ἑλβετικὸ αἷμα;

Ἐνάμισι... παιδί!

Ἄς ἐπιτραπεῖ στὴ στήλη μας νὰ ὑπενθυμίσουμε ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας, σύγχρονη μάστιγα πιδὸ σωστά: Τὴν ὑπογεννητικότητα.

Καθὼς τὸ ἔτος 1995 γεννήθηκαν στὴν Εὐρώπη τὰ λιγότερα παιδιά μετὰ τὸ 1945. Νέο δηλαδὴ ἀρνητικὸ ρεκόρ τὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια, ὅπως προκύπτει ἀπὸ πρόσφατη ἔρευνα τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως. Ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδιῶν ποὺ γεννήθηκαν τὸ 1995 δὲν ξεπέρασε τὰ 4 ἑκατομμύρια, ποσοστὸ ποὺ ἰσοδυναμεῖ μὲ 1,43 παιδιά ἀνὰ γυναῖκα. Ἄν συνεχιστεῖ αὐτὴ ἡ τάση, κάθε γυναῖκα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση θὰ ἀποκτήσει στὴ ζωὴ της, κατὰ μέσον ὄρο, μόνον 1,43 παιδιά, ἐνῶ τὸ ἀντίστοιχο ποσοστὸ γιὰ τὴν περίοδο 1990-1994 ἦταν 1,5 παιδιά. Τὴν 1η Ἰανουαρίου τοῦ 1996 ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἐνώσεως ἦταν 372.662.100 κάτοικοι, δηλαδὴ 0,3% μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν προηγούμενη χρονιά.

Σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας, τὰ λιγότερα παιδιά τὸ 1995 γεννήθηκαν στὴν Ἰταλία (1,17 παιδιά ἀνὰ γυναῖκα) καὶ στὴν Ἰσπανία (1,18 παιδιά ἀνὰ γυναῖκα). Τὰ περισσότερα γεννήθηκαν στὴν καθολικὴ Ἰρλανδία (1,87 παιδιά ἀνὰ γυναῖκα).

Ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Χάρι Κράισεν, ἐπικεφαλῆς τῶν προγραμματῶν ἀναλύσεως τῶν δημογραφικῶν στοιχείων τῆς Ὑπηρεσίας, γιὰ τίς σημειούμενες τάσεις εὐθύνονται σημαντικὰ οἱ νέες ἀντιλήψεις καὶ τὰ νέα πρότυπα ζωῆς ποὺ φαίνεται νὰ ἐπικρατοῦν: ἡ ἐπιλογή τῶν γυναικῶν νὰ σπουδάζουν ἀντὶ νὰ δουλεύουν, ἡ γενικότερη δυσκολία τῶν νέων ἀνθρώπων νὰ ἐπιλέξουν σύζυγο καὶ ἡ ἀδυναμία τους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν

οἰκογενειακὴ ἔστιά καθὼς δὲν μποροῦν νὰ ἀνταπεξέλθουν στὰ οικονομικὰ προβλήματα.

Εἰδικότερα περὶ Ἑλλάδος, προσεχῶς...

Ἐπικρατοῦμε

Τὸ φετινὸ ἡμερολόγιο τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου εἶναι ἀφιερωμένο στὰ Δωδεκάνησα καὶ στὴν 50ῆ ἐπέτειο ἀπὸ τὴν ἐνσωμάτωσή τους.

Τὰ προηγούμενα ἡμερολόγια τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου εἶχαν θέμα τὴν Κύπρο καὶ τὸν Πόντο. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἔργο αὐτῶν ποὺ ὑπηρετοῦν στὸ Πολεμικὸ Μουσεῖο καὶ ἔχει τὴν φιλοδοξία — ὅπως ἀναφέρεται στὴν εἰσαγωγή του — τώρα ποὺ τὸ 1997 ἀνατέλλει, στὸ κατώφλι τοῦ νέου αἰῶνα, νὰ συμβάλει στὴν μετάδοση τῶν μνημμάτων ποὺ ἐκπέμπονται ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα γιὰ νὰ κατακλύσουν ὀλόκληρη τὴ νησιωτικὴ καὶ ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα.

Τὴν εὐθύνῃ γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ ἀξιόλογου αὐτοῦ ἡμερολογίου εἶχαν δύο στρατηγοί. Ὁ ἀντιστράτηγος Ν. Μπέλμπας (πρόεδρος τοῦ Μουσείου) καὶ ὁ ὑποστράτηγος Ἰ. Ζαμπάρτας.

— Τοὺς συγχαίρουμε!

Ἄλλοίμονο ἐάν... καὶ ἄν...

Τὰ Χριστούγεννα τὰ ζοῦν, μὲ ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξεως, ὅσοι αἰσθάνονται στὶς καρδιές τους τὴ Σάρκωση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Κι αὐτοὶ δὲν ἔχουν ἀσφαλῶς καμιά σχέση μ' ἐκείνους ποὺ περιμένουν τὴν 25η Δεκεμβρίου γιὰ νὰ συνειδητοποιήσουν τὰ Χριστούγεννα. Καὶ ἄν καὶ τότε....

Συγχαρητήρια!

Στὴν πλατεία Βικτωρίας θὰ μποροῦν νὰ καταφεύγουν πλέον οἱ ἄποροι ἀλλὰ καὶ οἱ λαθρομετανάστες γιὰ τὴν ἰατρικὴ καὶ φαρμακευτικὴ περίθαλψη. Μὲ πρωτοβουλία τῆς ὀργάνωσης Γιατροὶ Χωρὶς Σύνορα λειτουργεῖ πολυϊατρεῖο στὴν περιοχὴ ποὺ παρέχει ἀφιλοκερδῶς ὑπηρεσίες στοὺς ἀσθενεῖς ποὺ δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ πληρώσουν. Τὸ ἱατρεῖο διαθέτει σὲ καθημερινὴν βάση γενικὸ γιαιτρό, νοσηλευτὴ καὶ φαρμακοποιό, οἱ ὁποῖοι ἀντιμετωπίζουν σοβαρὰ καὶ ἄμεσα προβλήματα ὑγείας, ἐνῶ τὰ φάρμακα παρέχονται δωρεάν.

Τὸ πολυϊατρεῖο διαθέτει, ἐπίσης, ὑποστήριξη ἀπὸ γιαιτροὺς ὅλων τῶν εἰδικότητων, παιδιᾶτρους, γυναικολόγους, χειρουργοὺς κ.ἄ.

— Αὐτά, γιὰ νὰ μὴν θεωρεῖται ὅτι ἡ στήλη μόνον ψέγει...

Μ. Μελ.